నవభారతి

సాహిత్య సాంస్కృతిక మాస పత్రిక

జూలై 1958

మూల్యం : రూపాయి

నవభారతి కార్యాలయం

గాంధీ నగరం ★ విజయవాడ—2

విషయసూచిక

చిత్రములు

అలంకృతి

చిత్రశిల్పి:

శ్రీ కె. శ్రీనివాసులు

శాకుంతల

*

చిత్రశిల్పి:

శ్రీ కేతినీడి భాస్కరరావు

*

న వ భా ర తి

సాహిత్య సాంస్కృతిక మాసపత్రిక

సంపుటి 1 ‖ విజయవాడ ★ జులై 1958 ‖ సంచిక 2

సంపాదకీయం :

ఏది పరిష్కారమార్గం?

మనకు స్వాతంత్ర్యం వచ్చినా, పారతంత్ర్యం పోలేదు. పరమార్గం విడువలేదు; పరాశ్రయంలో మునిగి తేలుతూనే వున్నాం. ఇక మనదేశం బాగుపడటం ఎలా? ఇది ఈనాడు ప్రతి ఒక్క హృదయంనుంచీ వినబడుతున్న ప్రశ్న. దీనికి సమాధానం దొరకటంలేదు.

ఎవరు ఈ ప్రశ్నకు సమాధానం చెప్పగలరు? ప్రజాభిమానం చూరగొని, ప్రజా ప్రాతినిధ్యం స్వీకరించి, పరిపాలన హస్తగతం చేసికొని, పరవిద్యా పరభావదాస్యం పాత్రదోల గలమన్న వారే ఈ ప్రశ్నకు సమాధానం చెప్పలేనప్పుడు, మరెవరు చెప్పగలరు? సమస్య ఎలా పరిష్కరించబడ గలదు?

ఇది నేడు విద్యావంతులకు తెగని సమస్యగావుంది. ఈ సమస్యకు సమాధానం చెప్పటో లేనంతవరకూ, ఈ దేశాన్ని బాగు చేసుకోగలమన్న ఆశకు అవకాశం లేదు.

మన అభిప్రాయంతో రాజ్యం ఏర్పడుతుంది. మన అభిప్రాయంతోనే దేశంలో చట్టాలు నిర్మింపబడుతున్నాయి. మన అభిప్రాయంతోనే ఈ దేశంలోని అన్నిసమస్యలకూ పరిష్కారం ఏర్పడుతుంది. మన అందరి అభిప్రాయమే ఈనాడు ఈ స్థితిని కల్పించటానికి కారణమైంది.

మనకు మనస్సువున్నా, ఆలోచించటంలేదు. మనకు హృదయంవున్నా అనుభూతి పొందటంలేదు. మనకు ఆత్మవున్నా వికాసం పొందటం లేదు. ఇవిమూడూ పనిచేయనంత కాలం వ్యక్తి సజీవుడు కాలేడు. ఒక్కొక్క వ్యక్తి సజీవంగా తయారు కానపుడు, సమాజం యావత్తూ చైతన్యవంతం కాలేదు. సమాజం యావత్తూ చైతన్యవంతం కానంతకాలం, జాతీయాభ్యుదయం సమగ్రంగా రూపొందదు. ఇది అందరికీ తెలుసు అయినా మన సమస్యలకు ఎందువల్లనో పరిష్కారం ఏర్పడటం లేదు. ఎక్కడో ఇందుకు లోపం వున్నదనిపిస్తుంది.

ఈ లోపం అందరికీ తెలిసిందే అయినా వివరించి చెప్పటం అవసరం. సజాతీయమూ, విజాతీయమూ-అన్న భావం అందరూ ఎరిగిందే. ఈ సజాతీయ విజాతీయ భావ సమన్వయంలో గొప్పచిక్కు ఏర్పడుతుంది. ఎంతవరకు ఏది సజాతీయం? ఎంతవరకు ఏది విజాతీయం? అన్నది తేల్చడంలోనే ఈచిక్కువుంది. ఇదే ఈనాడు మన సమస్యలన్నింటికీ అడ్డువస్తుంది. ఇది ఎలా తొలగించుకోవచ్చునో తెలియక సతమత మవుతున్నాము. ఎంతకాలం ఇలా సతమతమైపోవటం? ఏదో ఒక విధంగా ఈ సమస్యకు పరిష్కారం ఏర్పడితీరాలి. జాతి సజీవంగా అభివృద్ధిపొందాలి.

భారతీయులకు వేదాంతం వుంది, శాస్త్ర పరిజ్ఞానం వుంది; లలితకళాజ్ఞానం వుంది. ఈ వీ టన్నింటికీ ప్రమాణం ఏర్పరచి, లలితంగా మార్దవంగా సుందరంగా చక్కని శిల్పం కల్పించి ప్రత్యక్ష నిదర్శనం ఇస్తున్న జ్ఞానభండారం అనంతంగా వుంది. ఇది మనది. అంటే సజాతీయమైనది. విజాతీయులకు వేదాంతం మినహాయిస్తే, మిగతా వన్నీ వున్నాయి. వారి పద్ధతిలో

వారికీ క్రమ వికాసం కన్పిస్తూవుంది. అయితే మన పద్ధతికీ వారి పద్ధతికీ సమన్వయ మనేది సాధ్యమా? లేక అసాధ్యమా? అన్న సమస్య అవగతం కావటం లేదు. ఇదే నేటి మన క్లిష్ట పరిస్థితు లన్నిటికి మూలకారణంగా తోస్తుంది.

పరపరిపాలన పోయింది; పరపరిపాలనా పద్ధతి అలానే వుండిపోయింది. పరవిద్యా ప్రబోధం అలానే జరుపబడుతున్నది. పరదేశీయుల ప్రజ్ఞావిశేషాలను గురించీ చెప్పడం జరుగుతూనే వుంది. పర సిద్ధాంత వ్యామోహం ప్రబలమై, పరభాషా వ్యసనానికి దాస్యం చేస్తూనే వున్నాం.

ఇవన్నీ మనలో నిండి వుండి, మనము స్వాతంత్ర్యం పొందామనీ, స్వజాతీయాభిమానం పెరిగిందనీ, స్వదేశాభివృద్ధికి కృషి చేస్తున్నామనీ, స్వయం పోషణా శక్తిని పెంపొందించు కొంటున్నామనీ - అనుకోనటంలో ఔచిత్యం ఏమైనా వుందా? అని ప్రశ్నించుకొంటే - లేదులేదని అనవలసి వస్తుంది.

హిందీ జాతీయభాష కావాలా? ఇంగ్లీషు జాతీయభాషగా వుండాలా? అన్న మీమాంస స్వాతంత్ర్యం పొందిన దశాబ్దానికి వినిపిస్తూ వుంటే, తర్కవితర్కాలు దేశంలో చేస్తూ పోతూ వుంటే, ఇక మనకు ముక్తి యెక్కడ? స్వజాతి, విజాతి - అన్న భావవైవిధ్యంలోని సమన్వయాని? పరిష్కార మార్గం మరెక్కడ? లేదు. మనకు ఇప్పటిలో ఏ ఒక్క సమస్యకూ పరిష్కారం లేదు. స్వార్థమూ, జుగుప్స, లాలస, ద్వేషమూ - మనలో పొంగి, మన మనస్సులను కుదించి, మనం మనకు కాకుండా చేసికొనే కుయుక్తులన్నీ, కుతర్కాలన్నీ వాదోపవాదాలుగా ప్రబలమై పోతూవుంటే మనకూ మన సమస్యలకూ పరిష్కారం ఎక్కడ?

వ్యక్తి జీవిత వికాసంపైన సామాజిక జీవిత వికాసం ఆధారపడి వుంది. వ్యక్తికీ సమాజానికీ ముడిపెట్టి, సమాజాభ్యుదయమే వ్యక్తి జీవనాభ్యుదయమని కలగాపులగం చేసి సమస్యను ఎవరికీ అర్థం కాకుండా చేస్తున్నారు. ప్రతి వ్యక్తీ ప్రతిభావంతుడై, తనకున్న శక్తిసామర్థ్యాలను వ్యక్తంచేయ గల్గిన నేర్పు సంపాదించి, తనతో కొందరిని చేర్చుకొని తన శక్తిసామర్థ్యాలను ప్రదర్శించటానికి సామరస్యంగా కృషి చేస్తే, తత్ఫలితాన్ని సామాజికులు అనుభవించి, ప్రయోజనాన్ని పొందటం జరుగుతుంది. ఇది సర్వకాలాలకూ సరిపడే భావం. కాని ఈనాడు సంఘ నిర్ణయంపైనే వ్యక్తి బాగోగులు ఆధారపడి వుంటాయని ఒక విచిత్రమైన భావం అందరిలో ఆవరించి వుంది.

అది యిది—సోషలిజం. అంటే ఆస్తి అందరికీ చెందివుండటం. ఈ అందరికీచెందిన ఆస్తిని అందరూకలిసి అభివృద్ధిచేయటం. ఈ అందరూ కలసి అభివృద్ధిచేసిన ఆస్తిని వారి వారికి తగినట్లు అనుభవించటం. ఎవరెవరు ఎంతెంత కృషిచేస్తారో, అంతకు తగినట్లుగా అనుభవం వుంటుందని చెప్పేస్తున్నారు. ఇది సహజ విరుద్ధమైన స్వభావంగా తోస్తుంది. పరస్పర విరుద్ధమైన భావ ప్రచారంగా రూఢి అవుతుంది.

మహాత్మ గాంధి అత్యున్నతమైన భావుకుడు. అతని ప్రచారంలో లగ్నమైన అనేకులు అతని మార్గాన్నే అనుసరించారు. అప్పటికే కాక, అతనిభావన నేటికీ, ముందు తరాలవారికీ, యోగ్యమైనదని మనమందరమూ అంగీకరిస్తున్నాము. ఇది ఇలా అంగీకరిస్తూ, పాశ్చాత్య పద్ధతిలో చేసిన యోచనతోకూడిన సోషలిజము అన్నపదాన్ని మాత్రం స్వీకరించి, ఏదో జాతీయమైన భావస్ఫూర్తిని గుదిగ్రుచ్చి సోషలిజమంటే సర్వోదయమనీ, సోషలిజమంటే సమాజాభ్యుదయ మనీ - ఇంకేవేవో మరికొన్ని పదవిభాగాలతో, ఎవరికీ అంతుచిక్కని ప్రచారం చేస్తున్నారు.

ఏ దేశంలోనైనా కొందరు వ్యక్తులు ఉన్నతమైన భావప్రేరకులై, దేశ సౌభాగ్యంకోసం కృషిచేసినట్లుగా చరిత్ర గుణపారం చెప్పేస్తుంది. అనేక దేశాలలో అనేకమంది తత్త్వవేత్తలు పుట్టారు. అనేక పద్ధతులను ప్రబోధం చేశారు. ఏ ఒక్కరి పద్ధతిలోనూ లోకం జీవించలా.

అయినా రష్యావారు, చైనావారు తదితర యూరోపియన్ సోషలిస్టు దేశాలవారు మార్క్సు చేసిన యోచనా పద్ధతిలోనే లోకం జీవిస్తుందని, జీవించాలని – శాసించే ప్రచారం చేస్తున్నారు. ఆ భావ ప్రచార ప్రభావానికి లొంగిన మనస్సులు అదే అనుకరణలో ఏదో నూతన భావప్రేరణ చేయగల్గిన పద్ధతి ఒకటి వుందని అది ఎవరికి వారు అర్థం చేసుకో దగిన దని దానికి పంచవర్ష ప్రణాళికే మార్గదర్శకమని అంటున్నారు దేశ సౌభాగ్యాన్ని అంచనా వేయలేని స్థితిలో వున్న మనం, దేశం సౌభాగ్యవంతం కావటానికి స్పష్టమైన పరిజ్ఞానం లేని ప్రచార పద్ధతిలో ప్లానులు వేసి ఆచరణ సాధ్యం కాని రీతిలో నడకను సాగిస్తున్నాం. ఇంతకూ స్వజాతీయ విజాతీయము లన్న భావం తెగని కారణంవల్ల కలగాపులగమైన ప్లానులు రచించి దేశాన్ని తికమకపరుస్తున్నాం. బాల్యావస్థలో వున్న మన మనోవికాసం పాశ్చాత్య వ్యామోహానికి లొంగిపోయి, స్వజాతీయాభివృద్ధికి కృషి చేయ గలిగిన స్వజాతీయాభిమానాన్ని పెంపొందించే విద్యా ప్రచారం చాలనందువల్ల మనకీ దుస్థితి ఏర్పడింది.

మనభాషలో మనజాతీయాభివృద్ధికి ఇది దోహదం చేస్తుందని స్పష్టంగా చెప్పలేక పోతున్నాం. విజాతీయభాష నేర్చిన కొందరుకూడా ఈ అస్పష్టమైన జ్ఞానాన్ని అర్థం చేసుకోలేక, సతమత మవుతున్నారు ఇక మనం చెప్పేది ఏ భాష చదివినవారు అర్థం చేసుకోటానికి ? ఇక మనం నేర్పేది ఎవరు ఆచరణలో పెట్టటానికి ?

స్వజాతీయాభిమానం మనకు ఎంతవున్నదన్నా, మనకు మనం ఎంత వున్నదనుకున్నా, ప్రయోజనం ఏమిటి? ప్రతిఒక్కరూ ఈ దేశం నాది, ఈ జాతి నాది, ఈ ధర్మం నాది, ఈ విద్య నాది, ఈ విజ్ఞానం నాది, ఈ పద్ధతి నాది, ఈ సుఖం నాది, ఈ సౌభాగ్యం నాది, ఈ యిల్లు నాది; ఇక్కడ జరిగే ప్రతిపనికీ నేనేకర్తను, నా ప్రతిచర్యే ఇక్కడ జరిగే బాగోగు లన్నింటికీ కారణభూత మవుతుందని నేర్వగలిగినప్పుడు ఈ దేశం సకల సౌభాగ్యాలతో తులతూగుతుంది. ఇదే అన్ని సమస్యలకూ పరిష్కార మార్గ మవుతుంది.

పల్లె పడుచులు

చిత్రశిల్పి :

శ్రీ ఆర్. రాజయ్య

శ్రీమద్రామాయణ కల్పవృక్షము - శిల్పదృష్టి

సముద్ర మథనగత శిల్పము

★

అందఱు పట్టి లాగఁగ మహాహి శిరమ్ములు చిమ్మికొంచుఁ బ
ట్టిందక దూసినన్ దితిజు లందున నందునఁదూలి వ్రీలఁగన్
మందర మంథరాశ్మములు మంటలుపుట్ట మహాహి కోఱ వెం
టం దిగు వాటులం గఱచినన్ బెనుబండలు వ్రీలుచుండఁగన్.

అహి దంష్ట్రా విషవహ్ని భూమిధర గండాశ్మ ప్రభూతాగ్ని సం
దహ దుగ్రంబు వినూత్నమౌ గరళ మైనన్ మిశ్రమై తచ్ఛటా
విహృతిన్ గాలులు పాఱినంత యెడఁ ద్రెవ్వెన్ భూత సంతాన; మా
యహిత్రాడున్ గిరి కవ్వమున్ వదలి ద్రవ్యం బాఱఁగాఁ గాశ్యపుల్.

''ఓయి శివ ! ఓయి శంకర ! ఓయి రుద్ర !
ఓయి సురలోక బంధు ! ఎందుంటి వోయి ?''
అనియఱచి బిట్టు బిగ్గగా నదవదించు
నట్టి దైతేయు లాదిత్యు లఱపు వెంట.

ఆ విర్భూతుఁడు శంకరుండు పెలుచన్ హాలాహలం బంజలిం
ద్రావెం బట్టి వెలార్చి చుక్క విడ, కంతన్ స్వామి గర్భస్థమౌ
జీవ శ్రేణియుఁ 'జచ్చిపోయితి మయా జీవేశ శంభూ' యటం
చావుల్ దేరినఁ, గంఠమందె యదిమెన్ హాలాహలం బంతటన్.

రాక్షసులు దేవతలు మందరమును పట్టి లాగగా 'మహాహి శిరమ్ములు చిమ్మికొంచు పట్టిందక దూసినన్' దితిజులు తూలి వ్రాలిరి. మహాహి కొండరాళ్లను కోఱవెంట దిగువాటుల కఱచినది. రాళ్లయందు మంటలు పుట్టినవి. పెను బండలు వ్రీలినవి. గాలి పాఱినంతమేర భూత సంతానము త్రెవ్వినది. అసురులు వేల్పులు అహిత్రాడును గిరి కవ్వమును వదలి పారిపోయిరి. "ఓయి శివా, ఓయి రుద్రా, ఓయి సురలోక బంధూ! ఎందుంటివోయి ?" అని బిట్టు బిగ్గగా నదవదించిరి, అఱచిరి. ఆ అఱపు వెంట శంకరుఁ డావిర్భవించెను. వెంటనే హాలాహలము చుక్క వదలకుండ నంజలి పట్టి త్రావెను. స్వామి గర్భస్థమైన జీవశ్రేణి 'చచ్చిపోయితిమి' అని ఆవులు తేరెను. పరమేశ్వరుఁడు హాలాహలమును కంఠమందె అదిమెను.

దీనిలో పాము కవ్వపు త్రాడు కాఁగా రాఁగల యిబ్బందు లన్నియుఁ జెప్పఁబడినవి. వారి యఱపు వెంట శంకరుఁ డావిర్భవించె ననఁగా శివుని యాశ్రిత వాత్సల్యము చెప్పఁబడినది. కలవాఁడు కాలు కదపునప్పటికి లేనివాని ప్రాణములు పోవునన్నట్లు కాదు. ఆ సమయ మంత వెంటనే వచ్చి యాదుకోఁ దగినది. అది పరమేశ్వరుని దయ.

అప్పుడు వారు మహాదేవుని స్తుతించిరి.

''కవ్వపుం ద్రాడునకుఁ జేతి కడెమొసంగి
గువ్వకోలుగఁ బెను కాలకూట మార్చి

నివ్వటిలు నీదు ప్రేమంబు నీవు మాకు
దివ్వెలై కాక చీకటిఁ దెరల లేము,"

ఇది గీతపద్యము. ఇందులో ప్రాసము పాటింపఁ బడుట కానవగును. అన్నియుఁ దెలుఁగు పలుకులు. కాలకూటము, ప్రేమము - రెండే సంస్కృత శబ్దములు ఈ ప్రాస నియమముచేత, తెలుఁగుమాటలచేత, ఎంతయో బాధపడి తేటికొనిన కాశ్యపుల హృదయములలోని "అమ్మయ్యా, బ్రతికితిమిరా" అన్న లక్షణమును, దీనికా పరమేశ్వరుని దయ హేతువగుటయు తోచుచున్నది. శ్రమపడి వెంటనే తేటికొని, శ్రమ తీర్చినవానికి కృతజ్ఞత చెప్పుటలో శ్రమ లక్షణ ముండును. కృతజ్ఞత చూపుట యందలి భారము నుండును. శ్రమ లక్షణము తెలుఁగుమాటలు, బరువు లక్షణము ప్రాస.

ఒక వేయేడు లదేపనిం జిలికినన్ బ్రోద్భూతమై క్షీర వీ
చి కదంబంబులఁ జిక్కనల్ పలుచనై క్షీరంబు నీరంబు వో
లికగాఁ దేలికయైన మందరము తూలెన్, వారి భంగంబు లూ
దక మట్టమ్మునఁ గ్రుంగి పాతుకొనెఁ బాతాళంబు గర్భంబునన్.

ఒక వేయేడులదే పనిగా చిలికినారు. చిక్కని పాలు పలుచనైనవి. పాలు నీళ్ళవలె నైనవి. పర్వతము మట్టమున క్రుంగినది. పాతాళమున పాతికొనిపోయినది ఇది జలస్వభావము చెప్పుట. వారు మరల పర్వతమును పైకెత్తలేదు. మరల శివుని వేడుటకు మొగమోడిరి. విష్ణువు నడిగిరి. విష్ణువు సముద్రములో దిగి యీద నారంభించెను,

సిరిఁగా ళ్ళేతులు నీటిలోఁ గుఱుచలై శ్రీ నీల మేఘాభ సుం
దర దేహంబును ముద్దయై గళము మూర్ధం బింత సన్నంబుగా
హరువౌ వీపును నుబ్బ డిప్పయయి భూధ్రాంతంబునన్ ద్రవ్వ కొం
చరిగెన్ నీళ్ళల లోనికిన్ జలధి కంతౌ పెద్ద తాఁబేలుగా.

ఈ పద్యమునందు చిత్రమైన కల్పన చేయబడినది. విష్ణువు తాఁబేలయ్యెను. నీటిలో నున్న వస్తువు ముడుచుకొనిపోయి సహజ పరిమాణమును వదలి కన్పించును. ఈ రెంటిని సంయోగపఱచి చేసిన కల్పన ఇది. విష్ణువు తాఁబేలుగా మాఱెను. మాఱెనా? నీటిలో చొచ్చి కనిపించు లక్షణమే తాఁబేలుగా నైనదా? అన్నట్లున్నది ఇందు ఉత్ప్రేక్షా స్వభావోక్తుల యొక్క సంకరము చిత్రమైన శిల్పముగా రూపొందినది. నీటిలో కాలుసేతులు కుఱుచలైనవి. మేఘమువంటి దేహము ముద్దయైనది. కంఠమును శిరస్సును సన్నములైనవి. వీపు ఉబ్బి డిప్పగా కనుపించినది. తాఁబేలుగా కొండ చివర త్రవ్వకొంచు వెళ్ళెను. ఇది అబ్బురము కల్గించు కల్పన.

పాలోడన్ గిరి శృంగ కానన దరీ ప్రత్యంత భూభృ ద్ద్రుమ
త్పాళిన్ క్షీర కృతాభిషేక శివ రూపం బొప్పఁగా మందరం
బాలో లేచిన లేచు టే తడవుగా నాదిత్యులున్ దైత్యులున్
వ్యాళా ధీశ్వరుఁజుట్టి చిల్కిరి ప్రభూతానంద దీప్తాస్యులై.

కొండ లేచినంతనే గుహలు, ప్రత్యంత పర్వతములు, రాళ్ళు - వీని నుండి పాలోడు చుండెను. ఇది యెంతో సహజమైన మాట. క్షీరాభిషేక మొనర్చిన శివలింగము వలె పర్వత మున్నదట. వెంటనే కాశ్యపులు మరల చిలుక మొదలిడిరి. పర్వతము దిగఁబడఁగా శివు నడుగ మొగమోటు పడిరి. విష్ణువు లేవనెత్తిన మందరము శివలింగమువలె నున్నది. ఆ దేవదైత్యులు

శివభక్తులన్నట్లున్నది; లేదా, మొదట శివునడిగి తరువాత విష్ణువు నడుగుటకు వారు పొందిన కొంకు, శివాకృతిగా మందరమును చూచుటలో నున్నదేమో?

వారు వెంటనే మరల మథింప నారంభించిరి. వారి 'ఆదుర్దా' వారిది. స్వార్థపరుల ప్రవృత్తి యట్టిది. ఇట్లు వ్రాయుట కూడ శిల్పమే- లోకము యొక్క స్వభావమును వ్యంజించుట.

చిలుకుచు నుండఁగా నుదధి క్షీరము చిందిన బిందు లద్భుతం
బులును విచిత్ర రూపములు పొందెడు క్షీర మయంబులౌఁ గమం
డలువులు శంఖ చక్ర మకుటంబులు దండములై పయోధి లో
పలి వనమాలి భూషలను బాయఁగఁ ద్రోచినయట్లు లేచుచున్.

వ. అంత నమ్మహోదధి నుండి శంఖ చక్ర కుండలధారి దండి సకమండలువు హస్తంబున నమృత కుంభమ్ము పూని ధన్వంతరి యుదయించె; నమ్మహా ప్రభువునకు సకల రుజా జరా మృత్యువులు సాంజలులై నమస్కరించు చుండ నంత న ద్దేవాసురులు మఱల.

చిలుకుచు నుండఁగా నుదధి క్షీరము చిందులు లోకమోహనం
బులు రమణీయ రూపములు పొందెడు క్షీర మయంబులైన త
మ్ములు తెలి సంకుపుల్ కలశముల్ వరి కన్నుల తమ్మితూండ్లు ము
న్నొలసిన వాహినీ గతము లూచి పయోధి వెలార్చినట్లుగన్.

వ. అంత నమ్మహోదధినుండి పుండరీక నేత్రలు శంఖగళలు కలశ పయోధరలు కణిశ జంఘలు మృణాళ బాహులును నైన యఱువది కోట్ల యచ్చరలును వారి పరిచారికలును నావిర్భవించిరి; అమ్మహా భాగలందఱును సాధారణలై దేవదానవుల కపరిగ్రృహీతలై లోకంబులు వెల్గించిరి; అంత కాశ్యపులు మఱల.

చిలుకుచు నుండఁగా నుదధి క్షీరము నుర్వులు దేరి యెఱ్ఱనౌ
వెలుగులు చిమ్మి పై పయిని వీచెడు గాలికి సొక్కిదెచ్చి తా
నిలువక తూగి తూగి హవణించె సహస్ర సమా వికీర్ణముల్ —
జలముల శక్తి తప్ప వడి చక్కఁగ నిల్వఁగ లేని చాడ్పునన్.

వ. అంత నమ్మహోదధి నుండి నన్నెవరు గ్రహింతు రెవరు గ్రహింతురని వారుణీ దేవి యా విర్భవించె; నామెను దైత్యులు మాకు వలదనిరి; దేవతలు గ్రహించిరి; అద్దాన దైతేయులు నాటినుండి యసురులును, దేవతలు సురలునైరి.

మథన మారంభమైనది. సముద్రమునుండి పుట్టెడి వన్నియుఁ బుట్టినవి. ఇది క్రొత్త కల్పన. పూర్వకవులు సముద్రము మథించఁగా నవియవి పుట్టినవని చెప్పిరి గాని, ఆ చెప్పుటలో నొక విశిష్టత చూపలేదు. సముద్ర మథన సమయమున పాలు చిత్ర చిత్రములైన యాకృతుల నొందినవి. ఆ పొందిన వాని కనుగుణముగా ఆయా వస్తువులు సముద్భవించినవి. ఇందు

కార్యకారణ భావము సమకూర్పఁబడినది. కారణమునందున్న గుణములు కార్యమునందు సంక్రమించుట చూపఁబడినది. ఇది యిందలి యొక శిల్పము.

రెండవది కారణమునకు ప్రాధాన్యమా, కార్యమునకు ప్రాధాన్యమా అన్నది. ఇతరులు కార్యమునకు ప్రాధాన్యము చెప్పవచ్చును. కాని ఇచ్చట కారణమునకే ప్రాధాన్యము చెప్పఁబడినది. ఆ ప్రాధాన్య మెట్లు చెప్పబడిన దనఁగా కారణమైన ఆ మథనవేళ పాలబిందువులు పొందిన రూపములు పద్యములో చెప్పఁబడి కార్యమైన ధన్వంతర్యాదులు వచనమునందు చెప్పఁబడుటచేత. మఱియు నింకొక విశేషమున్నది. ఈ మూఁడు పద్యములయందు మూఁడు ఉత్ప్రేక్షాలంకారములు కూర్పఁబడినవి. దీనియంతటి స్వరూప మెంక్కుటే యనునట్లు బిందువులు పొందిన మార్పులు కారణమై, ఉత్ప్రేక్షితములైన విషయములు పరమ సహజములుగా, కార్యము విద్యమాన మగుచున్నది.

వ. అంత సురాసురులు మఱియు బిట్టుగా క్షీరనిధిఁ ద్రచ్చిన నా పాల నీటి
కెరటాలు గురుసులు వాఱి వాఱి.

ఉచ్చైశ్శ్రవంబు నా నొక తెలిమావైన
నది యింద్రుఁ డాచె వాహనము గాఁగ,
గుములుగా నైన చిన్కులు చెట్టు గట్టిన
నది కల్ప వృక్షమై నాక మెక్కె,
గిర్యథ స్థానావ కీర్ణాంబువుల పడె
మంజిడి వర్ణమై మాఁగుదేరి
మూలౌషధీ స్పర్శమున గట్టి పడి కౌస్తు
భంబైన నురమున నవధరించె

గేశవుఁడు; పాలచిన్నరి కెరట మొకఁడు
నిందిరా దేవి యైనఁ దానే గ్రహించె
భార్యఁగాఁ గేశవుఁడు, నంత పాలకడలి
నుండి జనియించె నమృత మహారసంబు

ఈ పద్యమునందు కూడ పూర్వ కార్యకారణ లక్షణము ఉండఁగా కొన్ని పాలు కౌస్తుభ మగుటకు ప్రతిపత్తి కల్పింపఁబడినది. శాస్త్రజ్ఞులు సముద్రమును కొన్ని వేలయేండ్లు మథించిరి. గిరి మట్టము నడుగున నున్న కడలని నీటిపడియ యెఱ్ఱపడినది, మాగుదేరినది, కొండయందలి ఔషధులయొక్క స్పర్శచేతఁ గట్టిపడినది. అది కౌస్తుభమైనది. ఇది యాధునికమైన కల్పన. ఆధునిక శాస్త్ర పరిజ్ఞానము కొంత సమకూడుటచేత నిట్టి కల్పన జరుగును. ఇట్టి కల్పనలు కల్ప వృక్షమునఁ జాలకలవు. ఈ కావ్యమునకు ఆధునికత్వమును ఇట్టి కల్పనలు కూడ కొంత సంతరించుచున్నవి. పాల చిన్నరి కెరట మొకఁడిందిరా దేవియైనది. పరమేశ్వరియొక్క కరుణా స్వరూపమంతయు ఈ యొక్క మాటలోనున్నది.

పై సంచికలో - 'పరశురామ వృత్తాంతము'

విశ్వనాథ మధ్యాక్కఱలు

మున్నంగి శతకము

శ్రీ విశ్వనాథ సత్యనారాయణ

శ్రీ పయోధర సిక్త పులక సస్యకాద్రి క్షేత్ర పాల!
దీపితాధ్యాత్మిక వృత్తి సురలతా దీప్తాలవాల!
సౌపర్వ నిర్ఝరిణీ ప్రసన్నాంబు జని పాద మూల!
ధీ పరివాహ నిర్మ్మాల! మున్నంగి వేణు గోపాల!

బాల చంద్రకి ఫాల రుక్మిణీ సత్యభామా సమేత
హేలా! ప్రవాళాధరా ధర న్యస్త శృంగార వేణు
లోలా! ప్రపన్నార్తి భావ ఫలిత కల్లోల వారాశి
వేలా! మహౌఘ నిర్మ్మాల! మున్నంగి వేణు గోపాల!

సజల జలద నీల దేహ! నిర్వ్యచి జల రాశి గేహ!
భజన భర పరిణ తోహ కారుణ్యా పాటిత మోహ!
నిజ మహో వారాశి పూర్ణ చిత్త ధునీ పరిణాహ!
వృజిన వనీ దావ దాహ! మున్నంగి వేణు గోపాల!

తరుణ చంద్రాతప హాస! దర్పిత దానవ హ్రాస!
పరమ భక్త మనో విలాస! దుర్జన భావ నాయాస!
దర చక్ర చిహ్న సుందర పదాంక బృందా వనీ ఘాస!
విరచిత దనుజ సంత్రాస! మున్నంగి వేణు గోపాల!

సందీపితానంద నగర వీధికా సంచార సౌమ్య!
మందార పరిమళ సూక్ష్మ రేఖా నమ న్మూర్తి రమ్య!
ఇందిరా హృదయ సౌహిత్య మృదుల సాహిత్య పారమ్య
బృందారకానేక గమ్య! మున్నంగి వేణు గోపాల!

ప్రాణ సంస్రవణాది భూత చిత్కళా ప్రథమ స్వరూప!
రేణూభవ ద్రజో గుణ ధురా ధూమ రేఖా కలాప!
ప్రాణ సంయమ ధన ప్రచయ కృత ముక్తి భండార రూప!
వేణీ ధృత శిఖి కలాప! మున్నంగి వేణు గోపాల!

కారుణ్య రస సముద్రా! జగ చ్ఛ్రేణి కళ్యాణ ముద్ర!
తారుణ్య గుణ సముద్రా! వ్రజ స్త్రీ జగ న్మనో భద్ర!
సార లోకారి రుద్రా! లయాంభోధి శయ్యాప్త నిద్ర!
వీరతా రేఖా సమార్ద్ర! మున్నంగి వేణు గోపాల!

రుచిర రుచిర మందహాస రేఖా నిరూపిత తత్త్వ!
ప్రచుర ప్రచుర శౌర్య కార్య రేఖా ధురా దీప్త సత్త్వ!
నిచిత నిచిత సత్క్రియాత్త పుణ్య నిర్ణీత మహత్త్వ!
విచికిల పరిమళ స్వత్వ! మున్నంగి వేణు గోపాల!

ప్రశమిత పంచేంద్రి యోగ్ర పరిణద్ధ వనరాశి దాహ!
శశి కళా కోటీర సదవినా భావ సంగత స్నేహ!
మశ కాది బ్రహ్మ పర్యంత జీవ నిర్మాణ నిర్వ్యూహ,
విశకలి తాశర వ్యూహ! మున్నంగి వేణు గోపాల !

సాందీపని ఙ్ఞానమర పరివృఢ పారశా లాగ్ర శిష్య!
మందార భూజాభ దివిజ తారకా మండల తిష్య!
వందారు భక్త జనైక రథి భూత ఫల్గున ప్రేష్య!
బృందావనీ కల్ప వృక్ష! మున్నంగి వేణు గోపాల!

మీ యూరు వినలేదు మున్ను, కనలేదు మీమూర్తి మున్ను,
మాయురే నా మీఁద నెంత ప్రేమ, యీ మాదిరి నీవు
వ్రాయించుచుంటి విట్లు శతకంబు నీ పైన నా చేత,
ప్రేయో గుణ విశాల మూర్తి! మున్నంగి వేణు గోపాల !

ఆ యే పురా జను ర్వేళ, నీదా పదాంభోజ పూజ
కై యున్న యే చిన్ని పూవు మొలచిన దైన యానేల
లో యోగ్య సార మృత్కణమ నైతినో, లోగుండె లోన
వే యింత కరుణకు నీకు, మున్నంగి వేణు గోపాల!

మా యూర నీ పేరి స్వామి కలడు, కమ్మ కులాంబుధి శశి
పాయక కట్టించె దేవళము తా గూడవల్లి బ్రహ్మయ్య,
ఆయన వరుసకు మామ నాకుఁ, జిన్నప్పటి నుండి
వే యెఱుంగుదు నిన్ను నేను, మున్నంగి వేణు గోపాల !

మా యూరి పెద్దలు మామ బ్రహ్మయ్య, మాతండ్రి; నాదు
నాయన విశ్వేశ్వరునకుఁ గట్టించినా డాలయమ్ము;
మీయిద్దఱి నెఱుంగు దే ననాదిగా మేలి దైవముల,
పేయ మైన సుధా కృతులను, మున్నంగి వేణు గోపాల !

తిరుపతి మంగళ సింహ భద్రాద్రి దేశంబు లందు
మరియు నీ మున్నంగిలోన నచ్చట మాయూరఁ గాశి
సిరిగిరిలో ద్రాక్షతోటఁ గాళహస్తిపురి మాయూర
వెరవుగా మీరును మీరె మున్నంగి వేణు గోపాల !

ఆయన నైన నీనైన నా హృదయ స్పందనంపు
ఛాయలు మూర్తి తాల్చితిరి, స్పందన చ్ఛాయ లివెల్ల
వేయి విధంబులై వరలు గాదయ్య, విశ్వాంతరస్థ
ప్రేయ ఆకార! హృత్సార! మున్నంగి వేణు గోపాల!

అరయంగ నాగుండె యందు నే నెంత యార్తిఁ గుందెదను
పరగంగ నంత నాలోన నీవు రూపంబు గట్టెదవు
శర ణాగత త్రాణు డంచు లోక రక్షా శీలు డంచు-
బిరుదు మాటల కేమి లెమ్ము మున్నంగి వేణు గోపాల !

జడుడను నేను, నేత్రముల కింపైన స్వామివి నీవు
వడిగ నా కోటి కోరికల ఫల మిచ్చు స్వామివి నీవు;
బుడుతడ! నీ యంత యందగా డెందు పుట్టడు, నిన్ను
విడఁద్రొక్కు- కోరికల్లేవు; మున్నంగి వేణు గోపాల !

ప్రాణ శక్తి యదంత పరమమా నీది, బాల గోపాల
స్త్రైణంబు వేనకు వేల తోడి సంసారమ్ము తోడ
వేణు వూపిరి తిత్తి లెండఁ బెట్టు నీ విద్య మానవును,
వీణ పనికి రాదో నీకు; మున్నంగి వేణు గోపాల !

స్వామి నీ కోవెల లోన గొనబైన సంపెంగ చెట్టు
కామన పరిమళ మెందు నలువైపు గమగమ లార్చు
ఏమేమొ పిల్లల మయ్యె వెదకి యెంతెంతైన కనము
వే మమ్ము గికురింతు వీవు మున్నంగి వేణు గోపాల !

నా చిన్న తనములో వెండివా పంగనామాల తోడ,
మేచకాననముతోఁ గోసలా వెండి మీసాల తోడ,
లాచిన యందంపు ఠీవి తోడఁ, బిల్లన గ్రోవి తోడ,
వీచితి చిరమైన గాలి మున్నంగి వేణు గోపాల !

విచ్చేసి యిచట మున్నంగిలోపల వేంచేసి యున్న
చొచ్చిన దార వీవు, నిన్నుఁ జూడక చూచిన యట్లై
పచ్చని నా సామి కట్టితివి కంటెపట మింత గాగ
విచ్చిన సంపెంగ వోలె; మున్నంగి వేణు గోపాల !

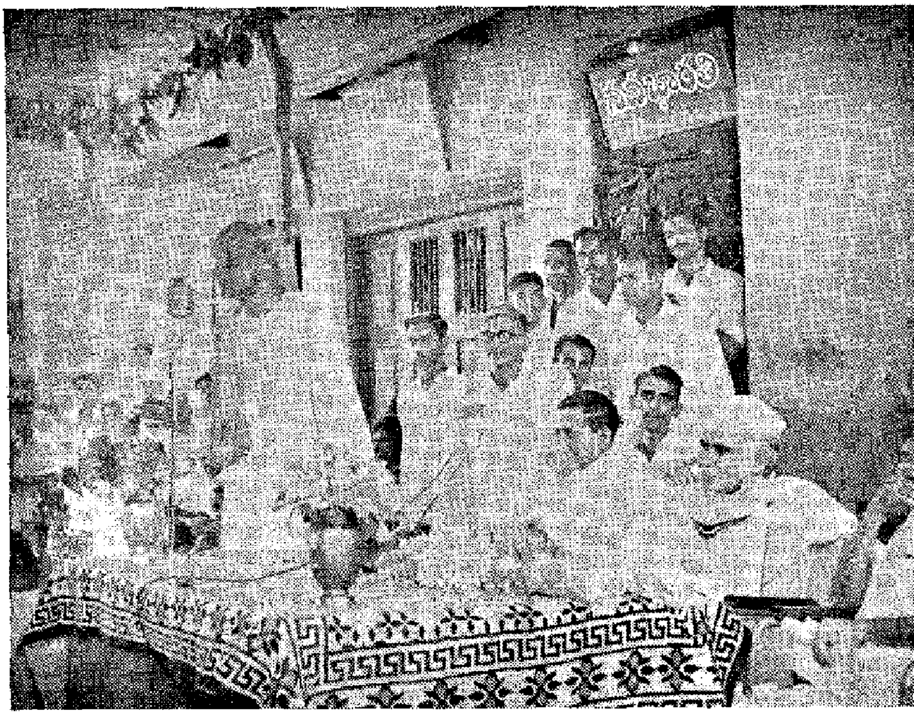
మచ్చిక యది యెంత, స్వామి! నాపైన మసలు లో నీకు
మచ్చరంపడవు లే-నేను శివ భక్తి మన్నింతు నంచు,
నిచ్చట నచ్చట నాకుఁ బ్రభు! భేద మింతైన లేదు;
పెచ్చు మీ కరుణ కావలయు మున్నంగి వేణు గోపాల !

కచ్చె పూనకు మోయి నాదు పైన, నీ కాలి లెంక పయి;
మచ్చరం పడవులే పడినచో నిట్లు మధ్యాక్క—ఱలకు
నిచ్చట పిలిపింతు వేల నన్ను, మీ యిద్దరి రూపు
విచ్చి కచ్చినది గుండియను మున్నంగి వేణు గోపాల !

ముప్పేటగా నున్న దయ్యా నా స్థితి మున్నంగి దేవ
యెప్పటి జ్యోతివై యెఱుక చాలమి, యింద్రియావృతియు
మప్పికగా నీవు శివుడు సంజలై మధ్య భాగమున,
విప్పవే యీ పురి నాకు మున్నంగి వేణు గోపాల!

ము న్నెప్పుడో కోటి మంది నీ పైన మోహంబు జేసి
సన్నిధి నున్నట్టి కృష్ణలోపల స్నానంబు చేసి
కన్నా రట గదయ్యా మునులు నీ పాద కంజాత యుగము
విన్నాను లేవయ్యా నేను మున్నంగి వేణు గోపాల !

నీకు మాకును మధ్య భేద మింతే యో నీరజాక్ష
వాకలై సిరి నీవు, పొంగు లయి బోర్ల పడుటయు లేదు,
లేకున్న లోపలఁ గుమిలి చచ్చుట లేదు; తేజో న
వీ కృత పరిశుద్ధ తత్త్వ ! మున్నంగి వేణు గోపాల!

గౌ॥ డాక్టర్, శ్రీ బూర్గుల రామకృష్ణరావుగారిచే

'నవభారతి' కార్యాలయ ప్రారంభోత్సవము

★

కేరళ గవర్నరు, గౌ॥ డాక్టరు శ్రీ బూర్గుల రామకృష్ణరావుగారు, గాంధీ నగరం (విజయవాడ) లో 3-5-58 న 'నవభారతి' కార్యాలయానికి ప్రారంభోత్సవం చేశారు సభలో శ్రీ విశ్వనాథ సత్యనారాయణ, శ్రీ జటావల్లభుల పురుషోత్తం మున్నగు ప్రఖ్యాత పండితులు కవులు పాల్గొన్నారు పురపాలక సంఘాధ్యక్షులు శ్రీ జంధ్యాల దక్షిణామూర్తిగారు అధ్యక్షత వహించారు అతిథులకు 'నవభారతి' ప్రధాన సంపాదకులు శ్రీ చదలవాడ పిచ్చయ్యగారు స్వాగత వచనం చెప్పారు

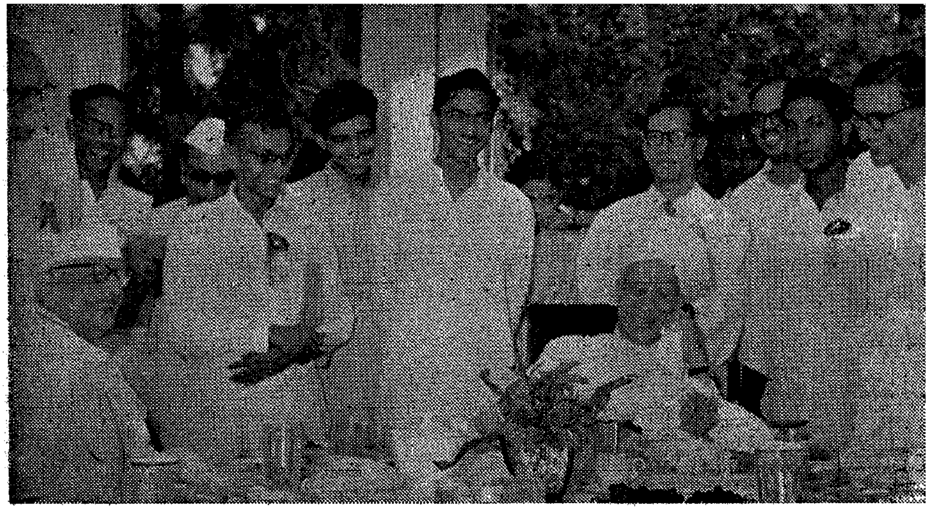
శ్రీ రామకృష్ణారావుగారు 'నవభారతి' కార్యాలయాన్ని ప్రారంభిస్తూ "ఆంధ్రప్రదేశం ఏర్పడి, ఆంధ్ర జాతీయతా సాంస్కృతుల పునరుజ్జీవనం సర్వథా వికసిస్తున్న ఈ సమయంలో, 'నవభారతి' వంటి సాహిత్య సాంస్కృతిక పత్రికల ఆవశ్యకత ఎంతగానో ఉన్నది అసలు తెలుగున సాహిత్య విషయిక పత్రికల సంఖ్యయే తక్కువ అలాంటప్పుడు 'నవభారతి' నిర్వహించ

వలసిన కర్తవ్యం ఎంతో వుంది. 'నవ భారతి' ఆంధ్రజాతి సాహితీ సంస్కృతులకు రూపురేఖలు తీర్చి దిద్దగలదని ఆశిస్తున్నాను." అని ఆశీర్వదిస్తూ, 'నవభారతి' కార్యాలయాన్ని ప్రారంభించారు. శ్రీ విశ్వనాథ సత్యనారాయణగారు 'నవభారతి' చిరకాలం వర్ధిల్లాలనీ, భారతీయతను ముమ్మూర్తులా ప్రతిబింబింప జేయాలనీ ఆశించారు. అధ్యక్షులు ఆంధ్ర సాహితీ సంస్కృతుల అభివృద్ధితో పాటు 'నవభారతి' దినదినాభివృద్ధి పొందగలదని ఆకాంక్షిస్తూ ప్రసంగించారు.

'నవభారతి' సంపాదకులు శ్రీ జె. రాధాకృష్ణరెడ్డిగారు తమ అభివందనాలు అందజేసారు.

ప్రత్నంచనూత్నం యదిహాస్తి సాధు
తత్సర్వ మత్రాదర పాత్రమస్తు,
విశేషత స్స్వార్ష పథ ప్రచార
శ్చిరంచ జీయా న్నవభారతీయమ్॥

—జటావల్లభ పురుషోత్తమః.

ఉపరాష్ట్రపతి, గౌ॥ డాక్టర్ శ్రీ సర్వేపల్లి రాధాకృష్ణగారిచే

'నవభారతి' ఆవిష్కరణ

ఆంధ్రప్రదేశ శాసనసభాపతి
గౌ॥ శ్రీ కాశేశ్వరరావు

ఉపరాష్ట్రపతి శ్రీ రాధాకృష్ణ పండితుని సందర్శించ వలెనని వచ్చిన జనం వీధుల వెంట బారులుదీరి నిలిచి వుండగా, శ్రీ రాధాకృష్ణ చిరు నవ్వుతో వారి అభివందనాలు అందుకొంటూ 11-6-1958 ఉదయం 6-30 ని॥లకు శ్రీ మిద్దె రామకృష్ణరావుగారి భవనానికి విచ్చేశారు. అక్కడే తేనేటివిందు, అక్కడే 'నవభారతి' ఆవిష్కరణ మహోత్సవం.

విజయవాడ పట్టణంలోని ప్రముఖ పండితులూ, కవులూ, మేధావులూ, పాత్రికేయులూ సభ నలంకరించారు.

'నవభారతి' ఆవిష్కరణ సభకు అధ్యక్షత వహిస్తూ, ఆంధ్ర ప్రదేశ శాసన సభాధ్యక్షులు, గౌ. శ్రీ అయ్యదేవర కాళేశ్వర రావుగారు, ఆంధ్ర సాహితీ సంస్కృతులు చిరం తన కేంద్రమైన విజయవాడ కేంద్రంగా వెలువడుతున్న సాహిత్య సాంస్కృతిక మాస పత్రిక 'నవభారతి' ని ఆవిష్కరించ వలసిందిగా గౌ. శ్రీ రాధాకృష్ణగారిని కోరారు.

గౌ॥ డా॥ రాధాకృష్ణ,
జె. రాధాకృష్ణరెడ్డి

ఉపరాష్ట్రపతి 'నవభారతి' ని ఆవిష్కరిస్తూ ఈ పత్రిక చిరంజీవిగా ఉండవలెననీ, చిరంజీవిగానేకాక నిత్య యౌవనంతో విలసిల్లవలెననీ, ఆశీర్వదించారు. పూర్వం లీల అని ఒకావిడ ఉండేది. దైవానుగ్రహంవల్ల ఆమె భర్త చిరంజీవిత సంపాదించాడు. అలా చిరకాలం జీవించాడు. యౌవనం సడలిపోయింది. వృద్ధాప్యం వచ్చింది. ఇంకా జీవిస్తూనే వున్నాడు' ఎన్నేళ్ళకూ చావు రావటంలేదు. ఈ కాళ్ళూ కీళ్ళూ సడలిన బ్రతుకు ఎలాఅంతమవుతుందా! అనుకున్నాడు. కాని అతనికి దేవుడిచ్చినవరమే శాపమైపోయింది. ఎంతకీ చావు రాలేదు. అప్పుడు తెలిసింది లీలకు: తనభర్తకు ఈ చిరంజీవిత్వమేకాక నిత్య నూతనమైన యౌవనం కూడా కావాలని; అప్పుడే చిరంజీవిత్వం దుఃఖహేతువు కాదని! ఇది పురాణకథ. దీని నుంచి మనం నేర్చుకోవలసింది ఎంతో వుంది."

"నవభారతి' నిత్యనూతనమైన యౌవనంకలిగి, చిరకాలం జీవించాలని వాంఛిస్తున్నాను. ఇదే 'నవభారతి'ని ఆవిష్కరిస్తున్నాను.'

సభాధ్యక్షులు శ్రీ అయ్యదేవర కాళేశ్వరరావుగారు 'నవభారతి' యొక్క విశిష్టతను ఉగ్గడిస్తూ, చిరకాలం వర్ధిల్లాలని ఆశించారు.

దేశాభ్యుదయ సాధనకు

ఉత్తమాదర్శము - ఉత్తమ సాధన

గౌ. శ్రీ సర్వేపల్లి రాధాకృష్ణ

[విజయవాడ శ్రీ అరుణోదయ సంగీత నాట్యమండలి వారి త్రయోదశ వార్షికోత్సవ మహాసభ శ్రీ లక్ష్మి టాకీస్‌లో **11-6-1958** న జరిగినది. ఉపరాష్ట్రపతి, గౌ శ్రీ సర్వేపల్లి రాధాకృష్ణగారు అధ్యక్షత వహించారు. గౌ॥ న్యాయమూర్తి, శ్రీ కందా భీమ శంకరంగారు మహాసభను ప్రారంభించారు. శ్రీ రాధాకృష్ణగారి అధ్యక్షోపన్యాసం పూర్తిపాఠం ఈ క్రింద ప్రచురిస్తున్నాము]

మానవ శ్రేయస్సుతోఁ గాని, మానవాభ్యుదయ రాజకీయములతోఁగాని వేదాంత జిజ్ఞాసువులకు సంబంధ మేమియు లేదను మన యభిప్రాయము మిక్కిలి తప్పు. ఎవ్వఁడాత్మరతియు నాత్మ క్రీడయుఁ గలిగి క్రియాపరుఁడగునో, వాఁడే బ్రహ్మమును బాగుగా నెఱిఁగిన వాఁడని యొక ప్రాచీనోపనిషత్తు చెప్పుచున్నది.

వేకి స్సర్వదా ముక్తః
సర్వతో నాస్తి కర్తృతా ।
లేప వాద మాశ్రిత్య
శ్రీ కృష్ణ జనకౌ యథా ॥

అని యొక పురాణము. విజ్ఞుఁడగువాఁడు - మన మందఱము విజ్ఞులము కాము - కాని, విజ్ఞుఁడగు వాఁడు తాను ముక్తుఁడ నని యెఱుఁగును. వాఁడు క్రియావంతుఁ డయ్యును, ఆ క్రియాబద్ధుఁడు కాఁడు. అలేప వాదము నాశ్రయించి, యీ ప్రపంచమున శ్రీ కృష్ణుఁడును జనకుఁడును కర్మ నాచరించినట్లు, వాఁడును గర్మాచరణ పరాయణుఁ డగును.

ఎవఁడు తన ప్రాపంచిక విధులయందుఁ బాల్గొనక, కేవలము దేవపూజ సేయునో, వాఁడు భగవంతునకు శత్రువేగాని మిత్రము కాఁడు - అని విష్ణు పురాణము చెప్పుచున్నది.

దేవాధిదేవుఁడుకూడ సృష్టి నిమిత్తము, ధర్మ సంగ్రహార్థము, పెక్కు బాధ్యతలను తనపై వేసికొనినాఁడు. ఎవఁడు కేవలము 'కృష్ణ, కృష్ణ' యనుచు, తాను చేయవలసిన పనిచేయఁడో, వానిని దేవునిఁ బ్రేమించువాఁడనిగాని, దైవ భక్తుఁడనిగాని గణింపఁజాలము. ఈ ప్రపంచమున మన పాలి పని యున్నదని గ్రహించుటయు, దానిని నిష్ఠతోఁ జేయుటయు, మన కవశ్యకర్తవ్యము. ఆధ్యాత్మికాను భూతులలో

ఆత్మ విస్మృతి పనికిరాదు. ధ్యాన మననముల వలన నాత్మశాంతి నలవఱచుకొని, దానిని క్రియాశక్తిగాఁ బరిణమింపఁ జేయుట మన విధి. మన చరిత్రారంభ దినములనుండి సంప్రదాయ సిద్ధముగా ప్రాపంచిక విషయములపై వేదాంత జిజ్ఞాసువుల యాదర్శ మిట్టిదై యున్నది.

పూర్వము నే నధ్యాపకుఁడ ననియు, ఇప్పుడుకూడ నధ్యాపకుఁడనే యనియు నొక భావము వెల్లడింపఁ బడినది. పూర్వమే కాదు. ఇప్పుడు రాజ్యసభా వ్యవహారములను నిర్వహించునప్పుడుకూడ, ఉపాధ్యాయుఁడు విద్యార్థులతోఁ బ్రవర్తించునట్లుగా, నేను రాజ్యసభా సభ్యులతోఁ బ్రవర్తింతునని కొంతమంది ఆరోపించుచున్నారు. ఏది ఏమైనను దురభ్యాసములు చిరకాల ముండును. విద్యాబోధన, ప్రపంచమునకు, మనకును అవసరమైన అత్యంత ప్రధాన విషయము గాన, ఇప్పటికిని నాకు అధ్యాపకత్వము తప్పలేదు. మీ పరిసరములను మీరు మార్చుకోవచ్చును. ఆనకట్టలు కట్టవచ్చును. జలవిద్యుత్కేంద్రములు నిర్మింపవచ్చును. ఎరువులను తయారుచేయు కర్మాగారముల నేర్పరచుకోవచ్చును. కాని వీని వలన ప్రయోజనము పొందవలసినవా రెవరు? మానవులు గదా! మానవజాతియందు మానసిక పరిణామము లేఁ జాలనిచో, తక్కిన వన్నియు నిరర్థకములు.

ప్రపంచమందలి గొప్ప దేశములను జూడుడు. రష్యాను చూడుడు. అమెరికాను చూడుడు. వానికి లేని దేమి? శాస్త్ర విజ్ఞానాభివృద్ధికి సంబంధించినంత వరకు, వారు సాంకేతిక విధానముల నద్భుతముగా పెంపొందించినారు. వారు 'స్పుత్నిక్'లను జేసి, విశ్వాంతరాళమున విహరింపఁ జేయుచున్నారు. ఎన్ని చేసిన నేమి? వారొక భయానక ప్రపంచములో, ఒకానొక దుస్స్వప్న లోకములో, నివసించుచున్నారు. మరునాఁడు వారి గతి యేమి కానున్నదో వారికి తెలియదు. ఈ ప్రపంచమును ఆనందమయమైన మానవావాసముగాఁ జేయుటకు అడ్డువచ్చునది యేమి? మన శాస్త్రీయ విధానముల నన్నిటిని వినియోగించుకొనినచో, ఈ ప్రపంచమునందలి మానవుల కందఱకు తిండి పెట్టఁగలము వారికి సర్వసమృద్ధి కలుగును. పరమాణుశక్తిని విద్యుచ్ఛక్తిగా మార్చవచ్చును. సూర్యకిరణములనుండి యుష్ణశక్తిని పొందవచ్చును. శాస్త్రీయములైన యీ సాంకేతిక విధానములను మానవజాతి పోషణకు వినియోగింప నిచ్చయున్నచో, మనకు సర్వసమృద్ధి కలుగుటయే గాక, కొంత మిగులును. వైజ్ఞానికముగాఁ గూడ మనము చాల నభివృద్ధి చెందినాము. గడచిన పదునైదేండ్లలో సాధింపఁబడిన యభివృద్ధి సాటిలేనిది. వైజ్ఞానికముగా మనము చూపిన చొరవ అంత గొప్పది. మనకు భౌతికావసర వస్తువులు సమృద్ధిగా నుండియును, వైజ్ఞానిక సంపత్తి యుండియును, ఇంకను కొరవడినది యేమి? మానవ స్వభావములో నొక దుష్ట లక్షణమున్నది. మానవస్వభావములో దురాశయున్నది. అధికార వాంఛ యున్నది. లోభమున్నది. పరస్పర ద్వేషమున్నది. మనకు అడ్డంకులైన విషయములివి. ఈ ఆటంకములు మనకంటె బయట నున్నవి కావు. అవి మానవుల మనస్సులలోనే యున్నవి. ఈ ఆటంకములను తొలగించవలెనన్నచో, మానవజాతి మనస్సులనే పరివర్తింపఁజేయవలెను. మానవ స్వభావమును మార్చుట కేర్పడిన శిక్షణ విద్యారూపమైనది మాత్రమే.

పంచశీలను గూర్చి మన మెంతగనో చెప్పుచున్నాము. మనము నిజముగా పంచశీల ననుసరించినచో, ఈ ప్రపంచము స్వర్గము కాఁగలదు. కాని పంచశీల ననుసరించుటకు మన మశక్తుల మన్నమాట మరచుచున్నాము. బుద్ధుఁడు తన పంచశీల సిద్ధాంతము చెప్పినప్పుడు, అంతర్జాతీయ నీతిని గూర్చిగాని, న్యాయ శాస్త్రముల గూర్చిగాని తాపత్రయ పడలేదు. మానవాత్మ యొక్క ఔన్నత్యమును గూర్చి మాత్రమే ఆయన చెప్పినాడు. ఆయన చెప్పిన ఐదు సూత్రములలో నహింస మొదటిది. అహింస యనఁగా నొక జీవిని మానసికముగాఁ గాని, శారీరకముగాఁగాని హింసింపకుండుట. దీనిని మనము అలవరచుకొనుటకు యత్నింపవలెను. రెండవది అపరిగ్రహము. పరుల సంపదకై లోభపడకుండుట, ఇతరుల కున్నదానికై ఆశ పడకుండుట. మూడవది సత్యము చెప్పుట. స్త్రీలనో, పురుషులనో, అధికారులనో, ప్రము

ఖులనో నొప్పించవలసివచ్చు నన్న భయముచేత నైనను నిజము చెప్పుట మానరాదు. దేశము పతనమైనను సరే, సత్యమునే అనుసరించుము. ఇది బుద్ధుని మూడవ సూత్రము. బ్రహ్మచర్యము నాల్గవ సూత్రము. నిన్ను నీవు నియమించుకో లేనప్పుడు ఇతరులను నియమింప జాలవు ఏవిధమైన పరిపాలనకుఁగాని ముందు కావలసినది యింద్రియ నిగ్రహము. ఇతరులను నియమించుటకు ముందు నీవు ఆత్మ సంయమనము కలిగి యుండవలెను. ఇక చివరి సూత్రము సురాపాన నిషేధము. మత్తుపానీయములను ఉపయోగించకు. మత్తుపానీయము లనగా బైటికి కనిపించు సారాయము మున్నగునవే కావు. ఆవేశపూరితములైన ఉపన్యాసములుకూడ. ఆ నిషా నీకు తలకెక్కినంతనే, నీవు స్వబుద్ధిని కోల్పోయి, ఆ ఉపన్యాసకుడు చెప్పినట్లు చేయసాగెదవు. అదియును దోషమే !

అహింస, అపరిగ్రహము, సత్య వచనము, బ్రహ్మచర్యము, సురాపాన నిషేధము - అను పంచ శీలములను బుద్ధుఁడాదేశించెను. అంతర్జాతీయ వైరుధ్యములతో వానికి పనిలేదు. మానవుని వ్యక్తిగత పరిణామమునందే వాని ప్రయోజనము. మీరు, నేను - మారినచో, ప్రపంచమే మారును. ప్రపంచమును నిందించి లాభములేదు. నిజమునకు ప్రపంచము మనతోనే నిండి యున్నది. మనవంటి వ్యక్తుల కూడికయే ఈ ప్రపంచము. ఈ ప్రపంచమును మార్చుటకు ప్రయత్నించు ముందు, మనము మారుట మన విధి. అందువల్ల మానవజాతి మానసిక పరిణామమునకై యేర్పడిన శిక్షణయగు విద్యాబోధన అన్ని వృత్తుల కంటె నుదాత్తమైనది; ఈనాడు మన దేశమునందే కాక అన్ని దేశముల యందును అత్యంతావశ్యకమైనది. కాని యీ విద్య కేవలము భౌతికమైనదిగాని, వైజ్ఞానికమైనదిగాని కాఁగూడదు. ఒక నూతన జీవిత విధానమును వికసింపఁ జేయునదై యుండవలెను.

తద్ద్వితీయం జన్మ, మాతా సావిత్రీ, పితా ఆచార్యః - అన్నప్పుడు విద్యాత్మకమైనది రెండవ పుట్టుక. అదే పునర్జన్మ తత్త్వము. మనము కేవలము భౌతిక జీవులముగాని, వైజ్ఞానిక జీవులముగాని కామనియు, మనలో నాధ్యాత్మిక జ్యోతి వెలుగుచున్నదనియు మనము గుర్తించునట్లు చేయుటయే విద్యయొక్క పరమ ప్రయోజనము. మనలో ప్రతియొక్కడును ఒక ప్రాణి, ఒక పరబ్రహ్మ.

అలవాటునకు బానిసయై నప్పుడు, అవసరమున కెరయైనప్పుడు వాఁడు ప్రాణిమాత్రుఁడు. పరతత్త్వమును మఱచి, తనలో దాను ముడుచుకొని పోయి, నిత్యకృత్యములలో మునిగి, ఆలోచనను మనస్సును గోల్పోయి నప్పుడు వాఁడు భౌతిక పదార్థప్రాయుఁడగుచున్నాడు.

కాని వానిలో నొక తేజోంశ యున్నది. అదే వానిని బ్రహ్మతేజస్సునందు లీనమొందించునది. ఈ జీవకోటి యంతయును నా బ్రహ్మతేజస్సు యొక్క ప్రతిబింబ రూపమే.

మన ప్రకృతియందీ రెండు శక్తులు నిమిడి యున్నవని, జీవుఁడు తనయందలి తేజోలేశము చేత పరివర్తన మొందవలెనని మనము గ్రహింపఁ జాలనిచో, మన విద్య సమగ్రము కాఁజాలదు. ఈనాడు పాఠశాలలలోను, కళాశాలలలోను పనిచేయుచున్న యుపాధ్యాయు లెందఱు తమ కొక ఉత్తమమైన, ఉత్తమోత్తమమైన, మానవ స్వభావమునే పరివర్తింపఁజేయు కర్తవ్యము గలదని గుర్తించి యున్నారు ?

ఈనాడు మనదేశము చెడిపోయిన దెక్కడ? నిన్ను నీవే ఆ ప్రశ్న వేసికో ! మనలో నున్న చెడుగు ఏమంటే ఏ యధికారమునందున్నప్పటికిని ప్రతి యొక్క వ్యక్తియందు జీర్ణించిన స్వార్థపరత్వము! వాఁడా యధికారమును తన గొప్పతనము చూపుట కవకాశముగాఁ జేసికొనుచున్నాడు. కాని దానిని సాంఘిక సేవచేయుటకు, ప్రస్తుత పరిస్థితులనుండి దేశమునుద్ధరించుటకు కలిగిన యవకాశముగా భావించుటలేదు.

సర్వాధికారములతో దేశమును పదేండ్లు పరిపాలించిన యనంతరము, "మన వ్యవస్థ తప్పు. ప్రజాహిత రంగముల స్థాయి చాల తక్కువ. ప్రజలవినీతి మార్గమునఁ బ్రవర్తించుచున్నారు. అట్టి దేశమునకు నాయకత్వము వహించుట నా కసాధ్యమగుచున్నది." అని మన ప్రధాని చెప్పినప్పుడు, మనము ఆత్మ పరిశీలన చేసికొనవలసి

యున్నది. దేశమున కపచారముచేసినది మనము. మనమే పెద్ద జాతీయ సేవకుల మని చెప్పుకొను చున్నాము. కాని మనము చేయుచున్న సేవ యేమి? తన జీవితములో తానెన్నడు మోసము నకు పూనుకొనలేదని నిస్సంకోచముగా చెప్పఁ గలనని గాంధీ యొకప్పుడు చెప్పినాడు. కనుక గాంధీ అనుయాయులమని చెప్పుకొను వారం దఱును కుట్రలకు, కూటచేష్టలకు, మోసమునకు పూనుకొనరని, స్వచ్ఛమైన ఋజుప్రవర్తన కలిగి యుందురని జనులాశింతురు. మనము తదనుగుణ ముగా నున్నచో దేశభవిష్యత్తు సుస్థిరమగును. తద్విరుద్ధముగా నున్నచో నాశనమగును. ఇందు సందేహములేదు. అందుచే మన దేశభవిష్యము మనపై నాధారపడియున్నది. మనము మన అదృష్టమును నిందింప నక్కఱలేదు. మనకంటె వెలుపలనున్న మానవాతీతములైన ప్రకృతిశక్తు లను నిందింప నక్కఱలేదు. మనలను మనమే నిందించుకొనవలెను. భారతపౌరుఁడు ఎప్పుడు సత్య ఋజు వర్తనము కలిగి, స్వార్థరహితుఁ డును, త్యాగనిరతుఁడు నగునో, అప్పుడు నూతన భారత మవతరించు టారంభమగును.

కాబట్టి, మనలో ప్రతియొక్కరును, "నేను నిజముగా దేశమున క్షేమమైన సేవ సేయుచున్నా నా? నా కొఱకే పనిచేయుచున్నానా?" అని ఆత్మశోధన చేసికొని, ఆత్మపరీక్ష చేసి కొనుట కిది యొక హెచ్చరిక. ప్రతియొక్క రును తమ్ము దామీ ప్రశ్న వేసికొని, సమా ధానము వెదకికొనవలెను. ఆ సమాధానము మీదనే దేశాభ్యుదయముగాని, పతనముగాని ఆధారపడును.

మనము ఏకతనుగూర్చి చెప్పెదము. అందరు మానవులను సమాన గౌరవముతోఁ జూచుటకు మన దేశము ప్రసిద్ధి కెక్కినది. భారతదేశమును గుఱించి మాట్లాడునప్పుడు కవి యేమిచెప్పెనో గమనింతము :

"తం వర్షం భారతం నామ
భారతీయాత్ర సంతతిః"

హిమాలయ పర్వతములకు దక్షిణమున, ఆసేతు శీతనగర పర్యంతమైన భూమి భారత మనఁబడును. అట హిందువులు, బౌద్ధులు, ముస్లిములు, క్రైస్తవులు, యూదులు - ఎవరు నివసించుచున్నను వారందఱు భారతీయులే. అందఱు భారతీయులుగాఁ బేర్కొనఁ దగినవారే.

"పరులు గౌరవముతో నాదరించు దానిని తిరస్కారబుద్ధితో నెప్పుడును జూడకు" మని యశోకుఁడు శిలల గుండెలపైఁ జెక్కించెను. గౌరవమునకు ప్రతిగౌరవ మను సూత్రము నాయన మనకు బోధించెను. ఏ జనులుగాని ఒక ప్రత్యేక సిద్ధాంతమునో, జీవనవిధానమునో గౌరవముతోఁ జూచునప్పుడు, వారికి ప్రియ తమములైన యట్టివానిఁ గూర్చి యొక పరుష వాక్యమైనను పలుకఁగూడదు. నీవు వారియందు పరివర్తన తేవచ్చును. వారికి విద్యాబోధ చేయ వచ్చును. కాని అదియును వారియం దభిమానము తోనే చేయవలెను.

నేనిటీవల అమెరికా వెళ్ళినపుడు కొలం బియా విశ్వవిద్యాలయమున నుపన్యసించినాను. "మీరు రష్యాయన్న గౌరవ మున్నచో, వారి తో నెట్టి సఖ్యమైనను సాధ్యము. మీరు రష్యాను హేళనచేసి, వారిని అసహ్యముగాను మీకంటె అల్పులుగను జూచినచో సామ రస్యము సాధ్యము కాదు. వారిని గౌరవముతోఁ జూచుట మీకు మిక్కిలి యావశ్యకము." అని నేను వారికిఁ జెప్పినాను. ఈ ప్రపంచమునకు మూలభూతమైన సూత్రము మర్యాద ఇచ్చి పుచ్చుకొనుటయే అని వారికి చెప్పినాను. కమ్యూనిస్టు లొక ప్రత్యేక సిద్ధాంతమును తమకు ప్రియతమముగా గ్రహించినచో, మీరు వారిని విమర్శింపవచ్చును. కాని యూరిపిడిస్ చెప్పినట్లు, వారినిసవినయముగా విమర్శించవలె, సగౌరవముగా విమర్శించవలె. వారు సైతము మానవ మాత్రులేయని నీవు తెలిసికొవలెను. వారొకానొక స్థితియందున్నచో వారి నట్లుం చిన పరిస్థితు లేవో యుండితీరవలెను. అందు వలన వారిని నెమ్మదిగా ప్రబోధితులఁ జేయ వలెను.

నేను రష్యాలో నున్నప్పుడు "మీరు చేయు నది ఇది తప్పు, ఇది తప్పు, ఈ మూడవదికూడ తప్పు" అని వారికిఁ జెప్పితిని. నేను అమెరికా వెళ్ళినప్పుడు భిన్నవైఖరి నవలంబించినాను. "మీయం దీయీ దోషము లున్నవి. మీకు

మరల వారితో స్నేహముగానీ, పరిష్కారము గానీ కావలసినచో, ముందు మీ విరోధియందు గౌరవము కలిగియుండ వలెను." అని వారికిఁ జెప్పితిని.

♦ ♦ ♦

ఈ అరుణోదయ సంగీత నాట్యమండలి కళాభ్యుదయము కొఱకేర్పడినది. ఆధ్యాత్మికములైన విలువలను నెలకొల్పునదే కళ. అన్ని శిల్పములును ఆత్మ సంస్కారము కల్గించుటకే. సంగీత నృత్య నాటకముల మూలమున మీరు ఆత్మ సంస్కారమును, మానవ స్వభావమున నుత్తమ పరిణామమును సాధించవలసియున్నది. అదే కళయొక్క నిజమైన ప్రయోజనము. మనదేశ మున్నతదశయందున్న దినములలో మన మెప్పుడును కళలన్న చిన్నచూపు చూడలేదు.

"నృత్యగాన విశారదలైన వేయిమంది యుత్తమ స్త్రీలును, వేణువీణా విదగ్ధులైన యంతమంది పురుషులును తమతమ విద్యలను ప్రదర్శింప ననుకూలమగునట్లుగా సభామంటపము ఉండవలయు"నని శివపురాణమునఁ జెప్పఁబడినది. పురుషులము జంత్ర వాద్యములు వాయించవలెను. సంగీత నృత్యములయందు స్త్రీలు ప్రముఖ పాత్ర వహించవలెను. శతాబ్దములకు మునుపు శివపురాణము చెప్పిన దిది.

ఇక నాటక విషయమున - మన దేశమున నుత్తమోత్తమమైన నాటక శిల్పమున్నది. "గ్రీకు నాటకము పడిపోయి, ఎలిజబెత్ నాటి నాటకములు తల యెత్తక పూర్వపు నడిమి కాలమున ప్రపంచమునఁగల యుత్తమ నాటక కళ ఒక్క భారతదేశమునకుఁ జెందినదే" యని కీత్ తన 'నాటక చరిత్రము'నఁ జెప్పినాడు. క్రీస్తునకు పూర్వమైదువందల యేండ్లనుండి క్రీస్తు తరువాత 1500 యేండ్ల దనుక భారత నాటక మత్యున్నత దశలో నుండెను. అందు కాళిదాస భవభూతులు ప్రధానులు. తన మహా మేధస్సును ప్రతియొక్క రీతియందును జూపినది మన భారత దేశము. ఆ పెద్దల రక్తము ఇంకను మన నాళములలో ప్రవహించుచునే యున్నది. కాని మనము వారు పొందిన ఔన్నత్యము నేల అందుకొనఁజాల కున్నాము? అందుకు మనలో నున్న లోపమేదో, అది కారణము.

మనము తాత్కాలికావేశములకు లొంగిపోవు చున్నాము. మనము ప్రొద్దుటనే పత్రిక చదివి, రేడియో విని, సినిమా చూచి, ఆయా చోట్ల తెలిసికొన్న అంశములనే మరల మరల చెప్పుచున్నాము. మన మనస్సులు అన్యవస్తు ముద్రను స్వీకరించు ఛాయా చిత్రఫలకముల వలె నైనవి. మీరు మీయంతట ఆలోచించెదరా? స్వతంత్ర భావన అనునది యేమైన నున్నదా?

"నేను కొన్నాళ్ళు విశ్రాంతి తీసికోవలె. ఆలోచించుకొనుటకు ప్రశాంతమైన సమయము కావలె"నని మన ప్రధాని చెప్పినప్పుడు, 'లండన్ అబ్జర్వర్' అను పత్రికలో నొక వ్యంగ్యచిత్రము ప్రచురింపఁబడినది.

"చూడు! భారత ప్రధానికి ఆలోచించవలెనని కోరిక. మనముకూడ నాలోచింప సాగినచో మనకింక గతియేమి?" అని కృశ్చేవ్ నాసర్‌తో చెప్పుచున్నట్లందు చిత్రించఁబడినది. కృశ్చేవ్ నాజరుకు చెప్పినది అది. ఆలోచింప సాగినచో మనగతి యేమగునని 'లండన్ అబ్జర్వర్' పత్రిక ప్రశ్నించినది.

మనము ఆలోచనను మానివేసినాము. మనము స్వతంత్ర బుద్ధితో ఆలోచించుటమాని ఏవేవో నినాదములను వల్లించు యంత్రముల వంటి వారమైనాము. స్వతంత్రాలోచన చేయఁ జాలని వారెవ్వరును మహాకావ్యములను వ్రాయలేదు. మీరు తిక్కన సోమయాజినిగురించి, వాల్మీకిని గురించి గొప్పగా చెప్పునప్పుడెల్ల కవితాశక్తి యొక మహా తపస్సిద్ధి అని గ్రహించవలెను. అది ఒక సాధన. అది ఒక నియమము. నిన్ను నీవు నియమించు కొనఁజాలనిచో, నీ వే మహా త్కార్యమును జేయఁ జాలవు. షేక్స్పియర్ నాటక రచన చేయుటలోగాని, న్యూటను భూమ్యాకర్షణమును కనుగొనుటలోగాని, వారు, పరులెవ్వరో వెలిబుచ్చిన భావములనే వల్లించినారా? వారు ఆత్మరతులై, ఆత్మలగ్న మనస్కులై, తమ మానసికాధ్యాత్మిక శక్తుల నన్నిటిని కేంద్రీకరించి, ఒక మహావిషయము మీద - ఒక రమణీయదృశ్యము మీదనో లేక ఒక సత్యలేశమునందో - ఏకాగ్ర బుద్ధి కలిగి, ఆయా అంశములను నాటకరూపము

గను, విజ్ఞాన సూత్ర రూపముగను, మహోత్సాహమున వెలయించినారు.

రంగము పైకి వచ్చి, "నే నొక పాట పాడెద" నని చెప్పుట కాదు "నే నొక పాట పాడెదను, నీ వొకటి పాడుము" మనుట ముఖ్యము. అట్లు పోటీ కొనసాగవలెను.

మిడిమిడి జ్ఞానమునుండి మహాకవిత్వ ముత్పన్నము కాదు. ఆత్మయొక్క అంతరాంతరముల నుండి మాత్రమే మహాకావ్య మావిర్భవించును. మన యునికి యొక్క మూలమును ముట్టకున్నచో, మన ప్రకృతి యొక్క లోతుపాతులను బరికింపకున్నచో, మనో బుద్ధు లనెడు శరీర సంబంధులగు యవధులు దాటి, ఆత్మచైతన్యము పొందకున్నచో, మనము సాధించ గలుగు మహత్కార్య మేదియు లేదు.

నేను మీకు చెప్పగలిగినయంశ మొక్కటియే. గొప్ప కళాసృష్టి ప్రతినిత్యము జరుగునని అనుకొనవద్దు. అదే తమ జీవితాశయముగా స్వీకరించి, ప్రాపంచిక బంధములనుండి విడివడి, ఆత్మ సంలగ్న మానసులై, ఏకాగ్రతతో ధ్యాన మనన యుక్తులైన తపస్విద్ధులవలననే అట్టి కళా సృష్టి జరుగుచున్నది. కాళిదాస నాటకము లలో నొకచోట నొక చిత్రమును గూర్చిన ప్రశంస వచ్చినది. ఆ చిత్రము మూలమున కనుగుణముగా లేదు. ఎందుకు లేదని ప్రశ్న. శిథిల సమాధివలన నని సమాధానము. సమాధి-ఏకాగ్రత - శిథిలమైనది. అందువల్ల చిత్రము చెడినది. కనుక మనము సమాధిని అనగా ఏకాగ్రతను పెంపొందించుకొన కున్నచో ఒక చక్కని బొమ్మనైనను గీయలేమని కాళిదాసు మనకు చెప్పుచున్నా డన్నమాట. ఆచిత్రము మూలాతిరిక్తమగుటకు శిథిలసమాధి కారణమని కాళిదాసు చెప్పినాడు. మొదటినుండియు మన దేశమున ఏకాంత జీవితమునకు ప్రాముఖ్య మీయబడినది.

మొహంజదారో యందలి బుద్ధమూర్తులను, ఉపనిషత్కాలము నాటి ఋషిపుంగవులను పరికించినచో వారు ఆత్మనిష్ఠులై, ఆత్మసంయమన పరాయణు లగుట కానవచ్చును. అందువల్లనే వారు సమస్త మానవకోటి యందును దయామయులు.

తన యందలి తెలివి ప్రజ్ఞ బాహిర మగు నార్ద్రిత కరుణ. ఇవి మన మతమునకు ప్రధాన చిహ్నములు.

ఎవడైన దయాధర్మ రహితుడైనచో, క్రూరత్వమునకు దౌర్జన్యమునకు పూనుకొన్నచో, అట్టివాడీ దేశియ మహోన్నత సంప్రదాయమునకు అపాత్రుడని చెప్పవలెను. కనుక మీరు గొప్ప కళా సృష్టి చేయువలె నినిచో, తప్పని సరిగా దాని కగు సాధన నలవరచు కొనవలెను. ఆ మార్గముననే అది సాధ్యము. అట్లు కానప్పుడు రైలు దగ్గర అమ్మునటువంటి సాహిత్యము మాత్రమే మనకు లభించును.

ఒక ఉన్నతాదర్శము కలిగి, దానికి తగినట్లు నడచుకొనుట అవసరము. కళా ప్రపంచమున, విద్యా ప్రపంచమున, ఈ ఉన్నతస్థాయి అవసరము. దానిని మనము సాధించ గలిగినప్పుడు, మన జీవితములను సఫలమొనర్చు కొనుటే గాక, మానవజాతి మనుగడకు తోడ్పడినవార మగుదుము.

జ ల ద స ర స్వ తి

శ్రీ 'దా శ ర థి'

★

ఆకసము జూచినంత గ్రీష్మాతపాతి
భీకరంబయి గుండియదాళ మంటు;
లోకమెల్ల పయోధరాలోక నార్థి
శీకరస్నాన సౌఖ్యమాశించు నేడు.

మబ్బును కౌగిలించుకొని, మబ్బుపయిం బొరలాడి, యాకటన్
మబ్బును రబ్బి ఇడ్డెనల మాదిరివండి భుజించి త్రేన్చి, పె
ల్లుబ్బి, తుషార హారముల నూని గళమ్మున, భాస్కరున్ పడం
ద్రొబ్బి నభోమహాంబునిధిలో సుఖయింపగ కోర్కెగల్గెడున్.

నల్లని వేణికా భరమునన్ రవిబింబము డాగిపోవగా
చల్లని చూపులన్ మొయిలు జాడల వైద్యుత వల్లికాకృవల
గ్గొల్లసితాంగియై ఉరుములూరక గజ్జియలట్లు మ్రోయ నా
యుల్లమునందు వార్షిక పయోధర భామిని నాట్యమాడెడిన్.

అదిగో! పశ్చిమ వార్ధి సాచిన కరంబై మేఘమే వచ్చుచు
న్నది, మార్తాండుని చేయిపట్టుకొని పంతంబార కొంపోవు చు
న్నది: గ్రీష్మాతప తప్యమాన జన చింతా స్వాంతముల్ శాంతిలున్
గద! నీలాంబుధర ప్రమోదకర తద్గర్జానినాదమ్ములన్!

కామినీ ధమ్మిల్లకంబయి తూర్పున చిరుమబ్బు లేతునక చెంగలించె,
ప్రేయసీ భుజలతా వేల్లితాంచల రీతి నొక మబ్బు దక్షిణానకు తొలంగె,
భామా పయోధర భారమ్ము తలపింప నొక మేఘ ముత్తరానకు చరించె,
కాంతా పదాంక సంకాశమ్ములై మబ్బు ముక్కలు నడిమింటికెక్కి నిలచె,
వివిధ ముద్రలతో నాట్యవేదిపైన నృత్య మొనరించు నర్తకిరీతి దోచె,
తీవ్ర వాతూల పక్షపక్షవ్రజ ప్రఘాత సంఘాత జీమూత గణము నేడు.

చేజేయికలిపి పచ్చిక బయళ్ళ చరించు నూత్నదంపతియయ్యె నొక్కమబ్బు,
విరహబాధాతప్త తరుణియై తలవంచి కన్నీరు నించె నొక్క జలదంబు,
స్నానమాడుటకయి నదికేగి నీరాడి చనుదెంచు తన్వి యోజ నొక మేఘు,
మాలింగనార్థినియై బాహువులు సాచి ఉరికివచ్చెడి కాంత ఒక్కమొయిలు,
నేనయై మిన్ను దారుల నిలుచు నొకటి, తానయై వ్యోమభాగాన తరలునొకటి,
విడివడిన ప్రేయసీ ముఖబింబమూని ప్రక్కప్రక్కన నిలుచుండవచ్చు నొకటి.

నవనీరద రథమ్ము నడిపింతు దివిదాక పవమాన జవనాశ్వపటలి బూన్చి,
మందాకినీ కంజ సందోహ గంధమ్ము, నిండింతు నీ భూమి మండలమున,
హ్రాదినీ వల్లికావ్రాతముల్ తెచ్చి నా తోటలో నీటుగా నాటగలను,
నరులతో సురల చుట్టరికముల్ పెరుగగా ధరకు నాకమును తొందరగ తెత్తు,
భూదివము లేకమై కాంతి పుంజమట్లు నీల నీలాంబరమ్మున తేలియాడ
అచ్చరలవెంట మేఘ పల్యంకి నెక్కి వాన దారుల పయనింప వలతు నేడు.

మేఘమందు నా కమోఘమ్ము సంప్రీతి, మబ్బు పంచభూత మయమె కాదె!
అంతెగాక దాన నలరారు కరుణమ్ము, గుండె కంటి నీటికుండ గాగ.

మబ్బులోన విందు మదవతీ పాద మంజీర యుగళ మంజు శింజితమ్ము,
మబ్బులోన కందు మానినీ నయనాంత గళిత బాష్పబిందు కణ గణమ్ము.

మూగివాని నోట రాగాలు పాడించ
ఇసుక నేల లందు మిసిమి నించ
సాగివచ్చె నేడు జలద సరస్వతి
కాళ్ళ హంసకములు గల్లు మనగ.

*

శ్రీ భరతముని ప్రణీత

నాట్యశాస్త్రమ్

★

ఆంధ్రభారతి

డాక్టర్, శ్రీ పోతుకూచి సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి,

ఎం. ఏ., ఎం. లిట్., పి. ఎచ్ డి.

తథా విధ్వంసనం దృష్ట్వా సూత్రధారస్య దేవరాట్ ౬౬
'కస్మాత్ ప్రయోగ వైషమ్య' మిత్యుక్త్వా ధ్యాన మావిశత్.
అథాపశ్యత్సదో విఘ్నైః సమంతాత్పరివారితమ్ ౬౭
సహేతరైః సూత్రధారం నష్టసంజ్ఞం జడీకృతం
ఉత్థాయ త్వరితం శక్రః గృహీత్వా ధ్వజ ముత్తమం ౬౮
సర్వరత్నోజ్జ్వల తనుః కించి దుద్వృత్త లోచనః
రంగపీఠ గతాన్ విఘ్నా నసురాంశ్చైవ దేవరాట్ ౬౯
జర్జరీకృత దేహాం స్తా నకరో జ్జర్జరేణ సః.

నాట్య ప్రయోగమున సూత్రధారునకు సంభవించిన ప్రమాదమును ఇంద్రుడు గమనించి, 'ప్రయోగమున కీ విషమస్థితి ఎట్లు వచ్చినది ?' అని పలికి, ధ్యాన సమాధిలో మగ్నుడయ్యెను. నాట్యసభ అన్నివైపుల విఘ్నములచే నావరింపబడినదని, సూత్రధారునితో బాటు ఇతర నటులు కూడ స్పృహలేక పడిపోయినారని గ్రహించెను. అన్ని రత్నములతో కాంతివంతమైన శరీరము కలిగి, కొంచెము పైకి కదలిన దృష్టితో త్వరగాలేచి, ఉత్తమమైన తన ధ్వజమును స్వీకరించెను. ఆ ధ్వజముతో రంగపీఠమున గల విఘ్నములను, రాక్షసులను పొడిపొడిగా చేసెను.

నిహతేషు చ సర్వేషు విఘ్నేషు సహదానవైః ౭౦
సంప్రహృష్యతతో వాక్య మాహుః సర్వే దివౌకసః
'అహో ప్రహరణం దివ్య మిద మాసాదితం త్వయా ౭౧
జర్జరీకృత సర్వాంగా యేనైతే దానవాః కృతాః
యస్మాదనేనతే విఘ్నాః సాసురా జర్జరీకృతాః ౭౨
తస్మాజ్జర్జర ఏవేతి నామతోఽయం భవిష్యతి,
శేషాయేచైవ హింసార్థ ముపయాస్యంతి హింసకాః ౭౩
దృష్ట్వైవనం జర్జరం తేఽపి గమిష్యంత్యేవ మేవతు.'
'ఏవ మేవాస్త్వితి' తతః శక్రః ప్రోవాచ తాన్ సురాన్ ౭౪
'రక్షాభూతశ్చ సర్వేషాం భవిష్యత్యేష జర్జరః
ప్రయోగే ప్రస్తుతే హ్యేవం స్ఫీతే శక్రమహే పునః ౭౫
త్రాసం సంజనయంతిస్మ విఘ్నాః శేషాస్తు నృత్యతామ్.'

సమస్త విఘ్నములు, రాక్షసులు నశింపగా సంతోషించిన దేవతలు 'దివ్యమైన వధగావించితివి. దానవుల అవయవము లన్నియు చూర్ణమైనవి. విఘ్నములు కూడ జర్జరీకృతములు. కనుక నీధ్వజము ఇక జర్జరమని పిలువబడగలదు. నాట్యప్రయోగమున విఘ్నములను కలుగజేయువలెనని హింసకులు వచ్చినచో ఈ జర్జరమును చూడగానే వారుకూడ చూర్ణముకాగలరు' అని ఇంద్రు

నితో బలికిరి. 'అట్లే అగుగాక' అని ఇంద్రుడు ప్రత్యుత్తరమిచ్చి, 'ఈజర్జరము అందరిని రక్షించునది కాగలదు. ఉత్సాహజనకమగు ఇంద్రోత్సవములో నాట్యప్రయోగము జరుగువేళ ఈ ధ్వజము విఘ్నములకే భయమును కల్గించగలదు. నటులు స్వేచ్ఛగా నృత్యము చేసెదరుగాక!' అనెను.

దృష్ట్వా తేషాం వ్యవసితం మదర్థే విప్రకారజమ్ ౭౬
ఉపస్థితోఽహం బ్రహ్మాణం సుతైః సర్వైః సమన్వితః
'నిశ్చితా భగవన్ విఘ్నా నాట్యస్యాస్య వినాశనే ౭౭
అస్య రక్షా విధిం సమ్యగాజ్ఞాపయ ప్రజాపతే'

భరతుని కొరకు చేయబడిన ఈ వధను, దేవతలు కావించిన చేష్టలను గమనించి, పుత్రులతో కలసి భరతుడు బ్రహ్మవద్దకు వచ్చి "నాట్యవినాశనమునకు వచ్చు విఘ్నములు నశించినవి. ప్రజాపతివైన నీవే నాట్యమండపము నెట్లు రక్షింపవలెనో తెలియ జేయుము" అని అడిగెను.

తతశ్చ విశ్వకర్మాణం బ్రహ్మోవాచ ప్రయత్నతః ౭౮
'కురు లక్షణ సంపన్నం నాట్యవేశ్మ మహామతే.'
తతోఽచిరేణ కాలేన విశ్వకర్మా మహచ్ఛుభమ్ ౭౯
సర్వలక్షణ సంపన్నం నాట్యవేశ్మ చకార సః.
ప్రోక్తవాన్ ద్రుహిణం గత్వా సభాయాంతు కృతాంజలిః. ౮౦
'సజ్జం నాట్యగృహం దేవ తదవేక్షితు మర్హసి.'

లక్షణ సంపన్నమగు నాట్యగృహమును నిర్మింపుమని విశ్వకర్మకు బ్రహ్మ ఆజ్ఞ నిచ్చెను. త్వరలో సకల లక్షణములతో కూడినది, శుభప్రదము నగు నాట్యగృహమును నిర్మించి సభలో నున్న బ్రహ్మవద్దకు వెళ్ళి కృతాంజలియై 'నాట్యగృహము పూర్తి ఐనది. దానిని పరిశీలించుటకు మీరు రావలసినది' అని మనవి చేసికొనెను.

తతః సహమహేంద్రేణ సురైః సర్వైశ్చ సేతరైః ౮౧
ఆగతస్త్వరితో ద్రష్టుం ద్రుహిణో నాట్యమండపమ్
దృష్ట్వా నాట్యగృహం బ్రహ్మప్రాహ సర్వాన్ సురాంస్తతః ౮౨
"అంశభాగైర్భవద్భిస్తు రక్ష్యోఽయం నాట్యమండపః
రక్షణే మండపస్యాథ వినియుక్తస్తు చంద్రమాః, ౮3
లోకపాలాస్తథా దిక్షు, విదిక్ష్వపిచ మారుతాః,
నేపథ్య భూమౌ మిత్రస్తు, నిక్షిప్తో వరుణోఽంబరే, ౮౪
వేదికారక్షణేవహ్ని, ర్భాండే సర్వదివౌకసః,
వర్ణాశ్చత్వార ఏవాథ స్తంభేషు వినియోజితాః, ౮౫
ఆదిత్యాశ్చైవ రుద్రాశ్చ స్థితాః స్తంభాంతరేష్వథ,
ధారణీషు స్థితా భూతాః, శాలాస్వప్సరసస్తథా, ౮౬
సర్వవేశ్మసు యక్షిణ్యో, మహీపృష్ఠే మహోదధిః,
ద్వారశాలా నియుక్తౌతు కృతాంతః కాల ఏవచ, ౮౭
స్థాపితౌ ద్వార పార్శ్వేషు నాగముఖ్యౌ మహాబలౌ,
దేహల్యాం యమ దండస్తు, శూలంతస్యోపరిస్థితమ్, ౮౮
ద్వారపాలౌస్థితౌచోభౌ నియతి ర్మృత్యురేవచ,
పార్శ్వేచ రంగపీఠస్య మహేంద్రః స్థితవాన్ స్వయమ్, ౮౯
స్థాపితా మత్తవారణ్యాం విద్యుద్దైత్య నిషూదనీ,

స్తంభేషు మత్త వారణ్యాః స్థాపితాః పరిపాలనే, ౬౦
భూత యక్ష పిశాచాశ్చ గుహ్యకాశ్చ మహాబలాః

ఇంద్రుడు, దేవతలు, ఇతరులు వెంటరాగా నాట్యమండపమును చూచుటకు త్వరగా బ్రహ్మవచ్చెను. నాట్యగృహమును చూచి, దేవతల నుద్దేశించి "మీ మీ అంశలతో నాట్యమండపమును మీరు రక్షింపవలెను. నాట్యమండపమును చంద్రుడు, నాట్యగృహపుదిక్కులను లోకపాలురు, మూలలను మరుత్తులు, నేపథ్యభూమిని మిత్రుడు, పైభాగమును వరుణుడు, రంగవేదికను అగ్ని, వాద్యములతో నున్న త్రిపుష్కరమును దేవతలు, స్తంభములను నాలుగువర్ణముల అధిష్ఠాన దేవతలు, స్తంభాంతరములను ఆదిత్యులు రుద్రులు, ధారణులను భూతములు, శాలలను అప్సరసలు గదులను యక్షిణులు, క్రిందభూమిని మహాసముద్రము, ద్వారశాలను కాలము యముడు, ద్వారపాత్రలను నాగముఖ్యులగు అనంత గుళికులు, గడపను యమదండము, గడప పై భాగమును శూలము రక్షింపవలెను ద్వారపాలకులుగా నియతి, మృత్యువు కలరు రంగపీఠముయొక్క ప్రక్కభాగమున మహేంద్రుడే స్వయముగా కలడు విద్యుత్తువలె మెరయుచు రాక్షసులను సంహరించినశక్తి అచటగల మదపుటేనుగులపై కలదు స్తంభములపై చెక్కిన ఏనుగులమీద మహాబలముగల భూతములు, యక్షులు, పిశాచములు, గుహ్యకులు కలరు

"జర్జరే తు వినిక్షిప్తం వజ్రం దైత్యనిబర్హణమ్ ౬౧
తత్పర్వసు వినిక్షిప్తాః సురేంద్రా హ్యమితౌజసః
శిరః పర్వస్థితో బ్రహ్మా, ద్వితీయే శంకరస్తథా, ౬౨
తృతీయేచ స్థితో విష్ణుః, శ్చతుర్థేస్కందఏవచ,
పంచమేచ మహానాగాః శేషవాసుకి తక్షకాః ౬౩
ఏవం విఘ్నవినాశాయ స్థాపితా జర్జరే సురాః
రంగపీఠస్య మధ్యేతు స్వయం బ్రహ్మా ప్రతిష్ఠితః ౬౪
ఇష్ట్యర్థం రంగమధ్యేతు క్రియతే పుష్పమోక్షణమ్
పాతాళవాసినో యేచ యక్ష గుహ్యక పన్నగాః ౬౫
అధస్తాద్రంగపీఠస్య రక్షణేతే నియోజితాః
నాయకం రక్షతీంద్రస్తు, నాయికాంతు సరస్వతీ, ౬౬
విదూషక మథోంకారః, శేషాస్తు ప్రకృతీర్హరః
యాన్యేతాని నియుక్తాని దైవతానీహ రక్షణే ౬౭
ఏతాన్యేవాధి దైవాని భవిష్యంతీ" త్యువాచ సః

"ఇంద్రధ్వజమును రక్షించుటకు రాక్షసులను సంహరింప గలిగిన వజ్రాయుధ మున్నది. ధ్వజముయొక్క వివిధభాగములను అమితతేజస్సుగల దేవతలు రక్షింతురు. అగ్రభాగమును బ్రహ్మ, రెండవ వరుసను శివుడు, మూడవదానిని విష్ణువు, నాల్గవదానిని స్కందుడు, ఐదవదానిని ఆదిశేషువు, వాసుకి, తక్షకుడు అను మహానాగములు రక్షించగలవు. విఘ్నములను పోగొట్టుటకున్న జర్జరమున కీవిధముగా దేవతలు నియమింపబడినారు. రంగ పీఠముయొక్క మధ్య భాగమున బ్రహ్మయే స్వయముగా ప్రతిష్ఠింపబడినాడు పూజకై రంగమధ్యమున పూలు వెదజల్లబడగలవు రంగపీఠముయొక్క క్రిందిభాగమును రక్షించుటకు పాతాళవాసులగు నాగములు, గుహ్యకులు, యక్షులుకలరు నాట్యమున నాయకుని ఇంద్రుడు, నాయికను సరస్వతి, విదూషకుని ఓంకారము, ఇతర పాత్రధారులను హరుడు రక్షించగలరు ఏయే దేవతలు ఏయే ప్రాంతములకు నియమింపబడినారో ఆయా ప్రాంతములకు వారు అధి దేవత లగుదురు" అని బ్రహ్మ పలికెను.

ఏతస్మిన్నంతరే దేవైః సర్వైరుక్తః పితామహః ౬౮
"సామ్నా తావదిమే విఘ్నాః స్థాప్యంతాం వచసాత్వయా

పూర్వం సాంప్రయోక్తవ్యం ద్వితీయం దానమేవచ ౯౯
తయో రుపరి భేదస్తు తతో దండః ప్రయుజ్యతే'
దేవానాంవచనం శ్రుత్వా బ్రహ్మ విఘ్నానువాచహ ౧౦౦
'కస్మాద్భవంతో నాట్యస్య వినాశాయసముత్థితాః'
బ్రహ్మణోవచనం శ్రుత్వావిరూపాక్షోఽబ్రవీదిదమ్ ౧౦౧
'దైత్యైర్విఘ్నగణైః సార్థం సామపూర్వ మిదంవచః
యోఽయం భగవతా సృష్టో నాట్యవేదః సురేచ్ఛయా ౧౦౨
ప్రత్యాదేశోఽయమస్మాకం సురార్థం భవతాకృతః
తన్నైతదేవం కర్తవ్యం త్వయా లోక పితామహ ౧౦౩
యథా దేవా స్తథా దైత్యా స్త్వత్తః సర్వే వినిర్గతాః'
విఘ్నానాం వచనం శ్రుత్వా బ్రహ్మ వచన మబ్రవీత్ ౧౦౪
'అలంవో మన్యునా దైత్యా విషాదం త్యజతానఘాః
భవతాం దేవతానాంతు శుభాశుభ వికల్పకః ౧౦౫
కర్మభావాన్వ యాపేక్షీ నాట్యవేదో మయాకృతః
నైకాంతతోఽత్ర భవతాం దేవానాం చానుభావనమ్. ౧౦౬

అప్పుడు దేవతలందరు బ్రహ్మనుద్దేశించి, "సామోపాయముతో మీరే మాట్లాడి ఈ విఘ్నములనాపివేయించండి ఇది విఫలమైన దానమును, తర్వాత భేదమును, చివరకు దండమును ప్రయోగించి దీనిని సాధించండి" అని విన్నవించుకొనిరి ఇది విని "మీరెందువలన నాట్య వినాశమునకు బయలుదేరిరి" అని దైత్యులను బ్రహ్మ ప్రశ్నించెను "మాతో సామోపాయము ననుసరించి పల్కుచున్నారు. దేవతల ప్రార్థనను విని పూజ్యులగు మీరు సృష్టించిన నాట్యవేదము మాకు అవమానకరమైనది నాట్యవేదమును మీరు దేవతలకు మాత్రమే సృష్టించినారు. జగత్తుకంతకు పితామహులైన మీకీ పక్షపాత బుద్ధి తగదు. దేవతల పుట్టుకకు మీరు కారకులైనట్లే మా పుట్టుకకు కూడ" అని విరూపాక్షుడు సమాధానము నొసగెను. "మీకింత కోపము తగదు మీరు గొప్పవారు. విషాదమును వదలివేయవలెను మీకు, దేవతలకు కూడ శుభాశుభ ఫలములను తెలుపునది, కర్మవిపాకమును, భావపరిణామములను చెప్పునది అగు నాట్యవేదమును నిర్మించితిని. మిమ్ము వదలి కేవలము దేవతలుకాని, దేవతలు లేకుండా కేవలము మీరేకాని ఈ నాట్యమును అనుభవించలేరు. మీ ఉభయులకు ఇది ముఖ్యమైనది.

"త్రైలోక్యస్యాస్యసర్వస్య నాట్యం భావానుకీర్తనమ్.
క్వచిద్ధర్మః క్వచిత్క్రీడా క్వచిదర్థః క్వచిచ్ఛమః ౧౦౭
క్వచిద్ధాస్యం క్వచిద్యుద్ధం క్వచిత్కామః క్వచిద్వధః,
ధర్మోధర్మ ప్రవృత్తానాం, కామః కామోపసేవినామ్, ౧౦౮
నిగ్రహో దుర్వినీతానాం, వినీతానాం దమక్రియా,
క్లీబానాం ధార్ష్ట్యజనన, ముత్సాహః శూరమానినామ్, ౧౦౯
అబుధానాం విబోధశ్చ, వైదుష్యం విదుషామపి,
ఈశ్వరాణాం విలాసశ్చ, స్థైర్యం దుఃఖార్దితస్యచ, ౧౧౦
అర్థోపజీవినా మర్థో, ధృతి రుద్విగ్న చేతసామ్,
నానాభావోప సంపన్నం, నానావస్థాంత రాత్మకమ్, ౧౧౧
లోకవృత్తానుకరణం నాట్య మేత న్మయా కృతమ్.
ఉత్తమాధమమధ్యానాం నరాణాం కర్మసంశ్రయమ్. ౧౧౨

హితోపదేశ జననం, ధృతిక్రీడా సుఖాదికృత్,
దుఃఖార్తానాం శ్రమార్తానాం శోకార్తానాం తపస్వినామ్. ౧౧౩
విశ్రాంతి జనకం కాలే నాట్య మేత ద్భవిష్యతి,
ధర్మ్యం యశస్య మాయుష్యం హితం బుద్ధి వివర్ధనమ్. ౧౧౪
లోకోపదేశ జనకం నాట్యమేత ద్భవిష్యతి,
నతజ్ జ్ఞానం నతచ్ఛిల్పం నసావిద్యా న సాకలా ౧౧౫
నాసౌ యోగో నతత్కర్మ నాట్యేఽస్మిన్ యన్నదృశ్యతే.

కావ్యము, నాటకము మొదలగు లలితకళలకు పర్యాయపదముగా నాట్యము వ్యవహరించ బడుచున్నది. "మూడులోకములలో గల సర్వభావములకు అనుకీర్తనమైనది నాట్యము, అనుకీర్తనము, అను వ్యవసాయము, స్వసంవేదనము, అనుభూతి అనునవి సమానార్థకములు. కొన్ని కావ్యనాటకాదులలో ధర్మము, కొన్నింట క్రీడ, మరికొన్నిటిలో అర్థము, ఇంకొకచో కామము, అన్యత్రవధ ప్రధానముగా కన్పించగలవు. ధర్మప్రవృత్తి కలవారికి ధర్మము, కాముకులకు కామము, దుష్టులకు నిగ్రహము, వినీతులకు దమము, నాట్యములో విశిష్టముగా పొడగట్టగలవు. నాట్యమును గమనించుట వలన నపుంసకులకు ధార్ష్ట్యము, మానవంతులగు శూరులకు ఉత్సాహము, తెలివిలేనివారికి జ్ఞానము, విద్వాంసులకు పరిజ్ఞానము, అధికారులకు విలాసము, దుఃఖముతో కృశించువారికి వ్యవసాయాత్మకమగు ఉత్సాహము, ధనము కోసము ప్రాకులాడు వారికి ధనము, చిత్తక్షోభగలవారికి ధైర్యము చేకూరగలవు. కావున వివిధ భావములతో కూడినది, అన్ని అవస్థా సన్నివేశములతో నున్నది, లోకవృత్తమును తెల్పునదియు నగు నాట్యమును బ్రహ్మ సృష్టించినాడు. ఉత్తములు, మధ్యములు, అధములునగు మానవులకిందరకు వారువారు చేయవలసిన పనులను, విధులను తెలుపు నాట్యము హితోపదేశము నిచ్చునది; ధైర్యమును, క్రీడకు కావలసిన విస్మయోత్సాహములను, సుఖమును ప్రసాదించునది; దుఃఖ, శోక, శ్రమలవలన క్షోభచెందినవారికి, తాపసులకు విశ్రాంతి నొసగి వారి కష్టములను, దుఃఖములను నివారింప గలిగినది. ధర్మమునకు విరుద్ధముకానిది, లోకములో ప్రసిద్ధిచెందుటకు హేతువగు విషయమును చూపునది, ఆయుస్సును వృద్ధిపొందునట్లు చేయునది, హితకరము, బుద్ధిని వృద్ధిచేయునది నాట్యము. ప్రజలకీరీతిగా ఉపదేశము నీయజాలినది నాట్యము. ముల్లోకములలోను గల భావములకు అనుకీర్తన రూపమగు నాట్యమున ఏది హృదయగోచరము కాదో అటువంటిజ్ఞానము, శిల్పము, విద్య, కళలు, యోగము, కర్మలు లేనేలేవు.

జ్ఞానము, శిల్పము, విద్య మొదలగున వన్నియు కావ్యజగత్తునుండియే ఉత్పన్నములగు చున్నవని, మన లౌకిక ప్రపంచమునకు కావ్యజగమే మూలమని భావము.

"తన్నాత్రమన్యుః కర్తవ్యో భవద్భిరసురాన్ ప్రతి ౧౧౬
సప్తద్వీపాను కరణం నాట్యమేతద్భవిష్యతి
యేనాను కరణం నాట్యమేతత్తద్యన్మయాకృతమ్ ౧౧౭
దేవానా మసురాణాం చ రాజ్ఞా మథ కుటుంబినామ్
బ్రహ్మర్షీణాం చ విజ్ఞేయం నాట్యం వృత్తాంతదర్శకమ్ ౧౧౮

"ఇందుచేత రాక్షసులైన మీరు దేవతలపైన కోప ముంచుకొనరాదు. నాట్యమున దేవతలకు ప్రాధాన్యములేదు ఏడుద్వీపములలోని భావములకు అనుకరణమైన నాట్యమునే నిర్మించితిని. దేవతలు, రాక్షసులు, రాజులు, గృహస్థులు, బ్రహ్మర్షులు అనువారి వృత్తాంతమును చూపునది నాట్యము.

"యోఽయం స్వభావో లోకస్య సుఖదుఃఖసమన్వితః
సోఽంగాద్యభినయోపేతో నాట్య మి త్యభిధీయతే. ౧౧౯

(8)

వేదవిద్యేతిహాసానా మాఖ్యాన పరికల్పనమ్
వినోదజననం లోకే నాట్య మేత ద్భవిష్యతి." ౧౨౦

"సుఖదుఃఖములతో కలిసియున్న ఈ లోకముయొక్క స్వభావము అంగికము మొదలగు అభినయములతో సమ్మిళిత మైనపుడు నాట్యమని పిలువబడుచున్నది. వేదవిద్యలయందును, ఇతిహాసములలోను గల కథాభాగములను ప్రయోగించు నాట్యము ప్రజలకు వినోదమును కల్గించగలదు" అని బ్రహ్మపలికెను.

ఏతస్మిన్నంతరే దేవాన్ సర్వా నాహ పితామహః
"క్రియతామద్య విధివ ద్యజనం నాట్యమండపే ౧౨౧
బలిప్రదానై ర్హోమైశ్చ మంత్రౌషధి సమన్వితైః
జప్యై ర్భక్ష్యైశ్చ పానైశ్చ బలిః సముపకల్ప్యతామ్. ౧౨౨
మర్త్య లోకగతాః సర్వే శుభాంపూజా మవాప్స్యథ.

ఆ తర్వాత దేవతలనుద్దేశించి మరల బ్రహ్మ ఇట్లు పలికెను. "మంత్రములతోను, ఓషధీలతలతోను కూడినవి అగు బలిప్రదానములతో, హోమములతో విధిపూర్వకముగా నాట్య మండపమున యాగము చేయవలెను. జపములతోను, పిండివంటలతోను, పానీయములతోను బలిప్రదానాదులను చేయవలెను. [శ్రేష్ఠు డేదిచేసిన ఇతరులు దానిని అనుకరించుట కలదు గనుక దేవతలే ఈ యాగమును చేసినచో మానవులు చక్కగా నాట్యరంగమును పూజింపగలరని భావము.] మానవు లిటువంటి పూజను చేసి శుభఫలములను పొందెదరుగాక!

"అపూజయిత్వా రంగంతు నైవ ప్రేక్షాం ప్రవర్తయేత్ ౧౨౩
అపూజయిత్వా రంగంతు యః ప్రేక్షాం కల్పయిష్యతి
తస్యతన్నిష్ఫలం జ్ఞానం తిర్య గ్యోనించ యాస్యతి ౧౨౪
యజ్ఞేన సంమితం హ్యేత ద్రంగదైవతపూజనమ్
తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన కర్తవ్యం నాట్యయోక్తృభిః. ౧౨౫
నర్తకోఽర్థ పతిర్వాపి యః పూజాం నకరిష్యతి
నకారయిష్యత్యన్యైర్వా ప్రాప్నో త్యపచయం తు సః. ౧౨౬
యథావిధి యథాదృష్టం యస్తుపూజాం కరిష్యతి
సలప్స్యతే శుభా నర్థాన్ స్వర్గలోకంచయాస్యతి." ౧౨౭

"నాట్యరంగమును పూజింపకుండా నాట్యప్రయోగమును ప్రేక్షకులకు చూపరాదు. అట్లు పూజింపకయే నాట్యమును ప్రయోగించినచో వాని జ్ఞానము ఫలరహిత మగుటయే గాక, వాడు పశుప్రాయుడు కాగలడు. నాట్యరంగములోని దేవతలను పూజించుట యజ్ఞమువంటి దగుటచేత ఎంత ప్రయత్నమునైనను చేసి నాట్యాచార్యుడు రంగపూజను చేసి తీరవలెను. నటుడుగాని, నాట్యగృహమును పోషించు ధనికుడుగాని రంగదైవత పూజను చేయకపోయినను, లేక చేయించక పోయినను, నశింపగలడు. విధిప్రకారము, ఆచారమును అనుసరించి ఎవడీపూజను చేయునో, వాడు శుభఫలములను అనుభవించి, స్వర్గలోకమున వసింపగలడు."

ఏవముక్త్వాతు భగవాన్ ద్రుహిణః సర్వదైవతైః
రంగపూజాం కురుష్వేతి మామేవం సమచోదయత్.
ఇతి శ్రీ భారతీయే నాట్యశాస్త్రే నాట్యోత్పత్తిర్నామ ప్రథమోఽధ్యాయః.

సకల దేవతలు వెంటరాగా బ్రహ్మ భరతునిచూచి 'రంగపూజను చే.' అని ఆదేశించెను.

ఇది శ్రీ భరతముని ప్రణీతమగు నాట్యశాస్త్రమున ఆంధ్రభారతీయమందలి నాట్యోత్పత్తి అను మొదటి అధ్యాయము.

శృంగారము : పూర్వలాక్షణికులు

కీ. శే. శ్రీ కొమఱ్ఱాజు వేంకట లక్ష్మణ రావు, ఎం. ఏ.

[కీర్తిశేషులైన శ్రీ కొమఱ్ఱాజు వేంకట లక్ష్మణరావుగారు చారిత్రక విషయమునందేగాక, సాహిత్యశాస్త్రమునందును మిక్కిలి పరిశ్రమ చేసినవారు. 'అలంకారము' ను గూర్చి 'ఆంధ్ర విజ్ఞాన సర్వస్వము' న వారు వ్రాసిన వ్యాసము అపూర్వమును, అద్వితీయము నైనది.

వారు రచించిన 'శృంగారము - పూర్వలాక్షణికులు' అను వ్యాసములు నేటిసాహిత్యకులకు ఉపయుక్తములుగానుండగలవని పునర్ముద్రించుచున్నాము. —సంపాదకులు]

౧

ఆంధ్రదేశమునందు నిటీవల శృంగారప్రబంధములను గురించి చర్చలు మెండుగా జరుగుచున్నవి. ఆంధ్రవాఙ్మయమునకు సంబంధించిన సభ యెచ్చట జరిగినను "శృంగార వర్ణన" మనునది, "గ్రామ్యభాషా ప్రయోగము"తోఁబాటు ప్రధాన విషయముగా మీమాంసింపఁబడుచున్నది. కాని యేతద్విషయమై జరుగుచున్న వాదము లన్నియు నేక దేశీయములుగను అప్రధాన విషయమునకు సంబంధించినవిగను గన్పట్టుచున్నవి.

ఈమధ్యఁ జెన్నపట్టణమందు సమావేశమైన పండితులందఱును శృంగార ప్రబంధములును, శృంగార వర్ణనలును కావలయునని పెద్ద పెద్ద వ్యాసములను జదివిరి. కోపావేశ పరవశంబులగు నుపన్యాసంబుల నిచ్చిరి. తుదకుఁ దీర్మానములఁ జేసిరి. కాని ముఖ్యవిషయమును అంటరైరి! శృంగార వర్ణనలు భాషయందెంతమాత్రమును ఉండవలదను వారుండినఁ గదా మనమిట్లు వాదింపవలయును? సింగారమును, బంగారమును అందఱకుఁ గావలసినవే. వీనితో మాకు నక్కఱలేదని చెప్పువారు సామాన్యముగా ఈ మానవలోకంబునఁ గానరారు. కాని బంగారము కావలయునన్నంత మాత్రమున నెవ్వఁడైన మనకు నాకలియైనప్పుడు అన్నమునకు మాఱుగా బంగారమునే యిచ్చెనేని, లేక దాహమైనప్పుడు జలమునకు మాఱుగా బంగారమే యీయవచ్చెనేని మనకు సంతోషము కలుగునా? అట్లే శృంగారమునుగూర్చి మనము విచారింపవలసినది శృంగార ప్రబంధములు వలయునా వలదా యన్న ప్రశ్న కాదు. ఇట్టి ప్రబంధములలో శృంగార వర్ణన మెంతవఱకు నుండవచ్చునన్నదియే ముఖ్య చర్చాంశమైయున్నది.

మనకు శృంగారము కావలయునేగాని శృంగారాతిరేకముతోడను, శృంగార రసాభాసము తోడను, అనౌచిత్య శృంగార వర్ణనల తోడను బనిలేదని యందఱును ఒప్పుకోనఁదగిన విషయము. శృంగార మనినతోడనే యెట్టి యశ్లీల వర్ణనములును శృంగార రసమే యని కొందఱు తలంచుచున్నారు. ఇంతకంటె ఘనమైన పొరబాటుండఁ జాలదు. అభిజ్ఞాన శాకుంతలమునందు వర్ణింపఁబడినది శృంగార రసము. కాని కవిచౌడప్ప శతకమందలిదియుఁ శృంగార రసమేనా? బూతుపద్దెము లెప్పటికి శృంగారవర్ణనలు కానేరవు. ఇందువలననే, శృంగార వర్ణనల మితి యెంతవఱకు? అనఁగా నిట్టి వర్ణనలెంత వఱకుఁ బోవచ్చును? అవి యెచ్చట నాగవలయును? ఎట్టి నాయికా నాయకులు వర్ణింపఁబడవలయును? అనీతి బోధకరములగు వర్ణనలు చేయవచ్చునా, చేయఁగూడదా? యన్న విషయములను నిర్ధారణ చేయవలయును

పూర్వ లాక్షణికులు

ప్రస్తుతాంశమును గూర్చి పూర్వలాక్షణికులనఁగా నాలంకారికులు తమ లక్షణగ్రంథములలోఁ జక్కఁగఁ జర్చించియున్నారు. ఇట్టి విషయములను చర్చించిన గ్రంథములకు సాహిత్య శాస్త్రములనియు అలంకార శాస్త్రములనియుఁ బేళ్లు. ఇవి కావ్యానుశాసనములు. అనఁగాఁ గావ్య వర్ణనము లెట్లుండవలయునో శాసించునట్టి శాస్త్రములు. ఇట్టి శాస్త్రములు తెనుఁగులోఁ బెక్కులులేవు. ఉన్నవైనను ఉద్గ్రంథములని చెప్పుటకు వీలులేదు. సంస్కృతమునందు నిట్టి గ్రంథములు తండోపతండములు కలవు. కాని వానిలో ముఖ్యమైన గ్రంథములను జూచి, యాగ్రంథకర్తల యభిప్రాయములను రెండు మూడు వ్యాసములలో వర్ణింప నెంచినాఁడను. పూర్వలాక్షణికుల సిద్ధాంతములను తెలిసికొనిన పిదపయైనను ఆంధ్రపండితు లీవిషయమును నిష్పక్షపాత బుద్ధితోఁ జర్చింతురుగాత! ఈ వ్యాసమునందుఁ బండిత రాయల సిద్ధాంతముఁ దెల్పెద.

జగన్నాథ పండిత రాయలు

ఇతఁడు పదునేడవ శతాబ్ది మధ్యమునందు ఢిల్లీ నగరమందుండిన వేగినాటి తెలుఁగు బ్రాహ్మణుఁడు. ఢిల్లీశ్వరుఁడైన శాహాజహాను చక్రవర్తివలనఁ "బండితరాయ" బిరుదు నందినవాఁడు. గొప్ప యాలంకారికుఁడు. ఈతనిచే రచింపఁబడిన "రసగంగాధర"మను కావ్యలక్షణ గ్రంథము సాహిత్య శాస్త్రసంబంధమైన యుద్గ్రంథములలో నొక్కటిగా నెంచఁబడు

చున్నది.[1] ఈ విషయమై దీనిని మించిన యుద్గ్రంథములేదని కొందఱి యభిప్రాయము.

రసాభాసము

ఇతరులవలె జగన్నాథుఁడు కావ్యదోషములను వివరముగా వర్ణించి యుండలేదు. కాని రసాభాసమును గూర్చి మాత్రము తనయభిప్రాయము ఒక ప్రకరణమునందు స్పష్టముగను వివరముగను తెల్పియున్నాఁడు.[2] రసము కావ్యమునకుఁ బ్రాణము వంటిది. రసపోషణమే కవియొక్క యాద్య కర్తవ్యము. రస పోషణ మని భ్రమించి కవులు రసాభాసము చేయకుండుటకునై ఈ ప్రకరణము వ్రాయఁబడినది. పండిత రాయలవారు రసాభాస లక్షణ మిట్లు చెప్పియున్నారు.

"అనుచిత విభావాలమ్బనత్వం రసాభాసత్వమ్"

అనఁగా ఉచితముగాని విభావమును ఆలంబనముగాఁ గైకొని చేయఁబడు వర్ణనము రసాభాసము నాఁబడు. చదువరులకు ఈ లక్షణము చక్కఁగ బోధపడవలెనన్న "ఆలంబన విభావ" శబ్దముయొక్క యర్థము స్పష్టముగాఁ దెలియవలయును. నరసభూపాలీయము నందు నిట్లు చెప్పఁబడినది:

క. ఈ రసముల కుత్పాదన
కారణము విభావ మనఁగఁ గల, దది ద్వివిధం
బై రంజిలు- నాలంబన
మారయ నుద్దీపనంబు ననఁగ ధరిత్రిన్.

క. వనితయుఁ బతియును నాలం
బనమగు; నుద్దీపనంబు ప్రాయంబును, సౌ
మ్మును, జేష్టయు, మదనాదులు
నగుఁదగు-నేర్పఱతు వీని కగు లక్ష్యంబుల్.

(3 వ ఆశ్వాసము.)

రసోత్పత్తికి ముఖ్యకారణము విభావ మనఁబడును. అది యాలంబన విభావమనియు, నుద్దీపన విభావమనియు రెండువిధములు. వేఱువేఱు రసములకు వేఱువేఱు ఆలంబనము లుండును. ప్రస్తుతము చర్చాంశము శృంగారరసము. అందుకు నాలంబనము స్త్రీ పురుషులు, నాయికానాయకులు. ఇట్లు ఆలంబన శబ్దమునకు నర్థము గాన నిప్పుడు రసాభాస లక్షణమునకు నేమి తాత్పర్యము తేలుచున్నదో చూడ వలయును. అనుచితమగు స్త్రీని నాయికగాఁగాని, అట్టిపురుషుని నాయకుఁడుగాఁ గాని, అంగీకరించి కవి శృంగారమును వర్ణించినచో నది శృంగారాభాసమేగాని శృంగార రసమెప్పటికిని గానేరదు. అనుచిత స్త్రీ యనఁ బ్రణయమునకుఁ దగినది కాదు. నాయకునిచేఁ బ్రేమింపఁబడుటకుఁ గాని నాయకునిఁ బ్రేమించుటకుఁగాని తగినదికాదని యర్థము. రాజపత్ని గురుపత్న్యాదు లిట్టివారు. ఈ రసాభాసమునకు జగన్నాథుఁ డిచ్చిన మొదటి యుదాహరణముఁ జూతుఁడు.

శతేనోపాయానాం కథమపిగత సౌధశిఖరం
సుధాఫేనస్వచ్ఛే రహసిశయితాం పుష్పశయనే
విబోధ్యక్షామాంగీంచకితనయనాం స్మేరవదనాం
సనిశ్వాసంశ్లిష్యత్యహహసుకృతీ రాజరమణీం

అర్థము :- "ఎన్నియో యుపాయములఁ బన్ని యెట్లో మేడమీఁదికిఁ బోయి, యమృతము పై నురుగు వలె నచ్చోట నేకాంతమునఁ దెల్లని పూలపాన్పుపైఁ బవ్వళించియున్న రాజపత్నినిలేపి, చిక్కినమేనును బెదరుకన్నులును మొగమున చిఱునవ్వును గలిగియున్న యామెను ధన్యుఁడొకఁడు (జారుఁడు) నిట్టూర్పుతోఁ గౌఁగిటఁ జేర్చెను."

ఇది రసాభాసమునకు నుదాహరణము. ఎందుకన దీని కాలంబనము 'రాజరమణి', రాజుభార్య, 'అనుచిత ప్రణయ'. ఇతరులచే గౌరవింపఁబడుటకుఁదగినదికాని, ప్రేమింపబడుటకుఁ దగినదికాదు. ఇట్లు కవి నిషిద్ధమైన యాలంబన

1. ఈ గ్రంథముయొక్క ముద్రితప్రతులు రెండు గలవు. ఒకటి ముంబాపురి (బొంబాయి) యందలి నిర్ణయసాగర ముద్రాక్షరశాలవారిచే గ్రంథమాలలోఁ బ్రకటింపఁబడినది. రెండవది కాశీపట్టణస్థ చౌఖాంబా గ్రంథములలోఁ బ్రకటింపఁబడినది. నేను నిర్ణయసాగర ప్రతినే ఉపయోగించుచున్నాను.

2. నిర్ణయసాగర ప్రతి : ౯౯ వ పుట మొదలు ౧౦౨ వ పుట వరకు

మును ఆశ్రయించినందున రసముయొక్క యాభాసత్వము ప్రాప్తించినది.[3]

మతియొకపద్యము. ఇది విప్రలంభశృంగారాభాసమునకు నుదాహరణము.

వ్యత్యస్తం లపతి క్షణం క్షణమధో
మౌనం సమాలంబతే
సర్వస్మిన్విదధాతి కించవిషయే
దృష్టిం నిరాలంబనామ్ ।
శ్వాసందీర్ఘ మురీకరోతి నమనా
గంగేషు ధత్తే ధృతిం
వైదేహీ కమనీయతా కబలితో
హా హంత లంకేశ్వరః

అర్థము— "సీతాదేవియొక్క చక్కదనముచే మ్రింగఁబడ్డ లంకేశ్వరుడు ఒకక్షణమునఁ దడబాటు మాటలు చెప్పును. రెండవక్షణమందు మౌనమును వహించును. అన్ని విషయముల యెడలను జూచియుఁ జూడనట్లుండును. నిట్టూర్పులు విడుచును. కొంచెమైనను ధైర్యము నవలంబింపఁడు."

ఇచ్చట సీతాదేవి యాలంబనము. ఈమె జగద్గురు పత్ని యైనందున నిది యనుచితాలంబనము. ఇదియుఁగాక యిచ్చట వర్ణింపఁబడిన విప్రలంభ 'రతి' [4] అనుభయనిష్ఠము. అనఁగా నొక్క రావణునియందే కలదు, సీతయెడ లేదు ఈరెండు కారణములచే నిచ్చట రసాభాసము సంభవించినది.[5]

అనుచితవిషయమును అనుసరించిన యెడల రసాభాసమువలెనే భావాభాసము కూడ ప్రాప్తించునని చెప్పి జగన్నాథుఁడీ క్రింది యుదాహరణముఁ జూపియున్నాఁడు.

సర్వేపివిస్మృతిపథం విషయాః ప్రయాతా
విద్యా పిఖేదకలితా విముఖీ బభూవ।
సాకేవలం హరిణ శాబక లోచనా మే
నైవాపయాతి హృదయాదధిదేవతేవ.

అర్థము-స్రక్చందనాది విషయము లన్నియు మరపునకువచ్చెను, కష్టపడి సంపాదింపఁబడిన విద్యయు విముఖత్వముఁ జెందెను; జింకపిల్ల యొక్క కన్నులవంటి కన్నులుగల యాచిన్నది మాత్రము అధిష్ఠాన దేవత వలె నాహృదయ మెక్కి, దిగక యున్నయది."

గురుకులమునందు వాసంబుండి విద్యాభ్యాసము చేయువాఁడు, గురుపుత్రికయొక్క చక్కదనముఁజూచి మోహితుఁడైనయొక్కఁడా మెను గాని, మతియొకఁడు అతిప్రతిషిద్ధ గమనయైన మతియొక స్త్రీనిగాని, స్మరించి దేశాంతరమునుండి చెప్పినమాట యీ పద్యమునందు వర్ణింపఁబడినది. ఇందను-చితవిషయంబును అనుభయనిష్ఠారతియు వర్ణింపఁబడియెఁగాన నది భావాభాసమయ్యె. ఈవాక్యమే యాచిన్నదాని భర్తచేఁ జెప్పబడియుండిన యెడల నిదిభావాభాసముగాక భావధ్వనియేయైయుండును. [6] గురుపుత్రికను గురించియే యిట్లు చెప్పియుండెఁ గురుపత్నిని గూర్చెఁ వేఱుగఁ జెప్పవలెనా?

జగన్నాథుఁడు రసాభాసమునకు నింకను గొన్ని యుదాహరణము లిచ్చియున్నాఁడు. కాని వానినన్నిఁటిని ఇచ్చట వ్రాయుట యనా

---

3. "అత్రాలంబన మనుచితప్రణయా రాజరమణీ।...నిషిద్ధాలంబనకత్వా చ్చాస్యా రతే రాభాసత్వం రసస్య" ౯౯ వ పుట.

4. 'రతి'యనునది అలంకారశాస్త్రమందు పారిభాషికపదము. ఇదియొక స్థాయిభావము, "ప్రేమాఖ్యచిత్త వృత్తి విశేషము."

5. "అత్ర సీతాలంబనేయం లంకేశగతా విప్రలంభరతి రనుభయనిష్ఠతయా జగద్గురు పత్నీ[illegible] కతయా చాభాసతాం గతా" ౧౦౧ వ పుట.

6. గురుకులే విద్యాభ్యాససమయే తదీయకన్యాలావణ్యస్పృహితమానసస్యా[illegible] చిరం ప్రతిషిద్ధగమనా స్మరతో దేశాంతరంగత స్యేయముక్తిః। ఏషాచా[illegible] దనుభయనిష్ఠత్వాచ్చ భావాభాసః। యది పునరియం తత్పరిణేతుశ్చే[illegible]క్తి స్తదా భావ ధ్వని రేవ।

౧౨౮ వ పుట.

వశ్యకము. ఉదాహరింపఁబడిన మూఁడు పద్యములవలననే పండితరాయల యభిప్రాయము పండితులకు స్పష్టము కాఁగలదు. ఇంతటితో జగన్నాథుని యనుజ్ఞఁదీసికొని మఱియొక యాలంకారికుని యభిప్రాయముఁ దెలిసికొందము.

అనౌచిత్యము

ఉచితముయొక్క భావ మౌచిత్యము. ఔచిత్యము కావ్యగుణము. ఔచిత్యముకానిది యనౌచిత్యము. జాతి దేశ కాల వర్ణాశ్రమ వయోవస్థా ప్రభృతి వ్యవహారాదికములకుఁ దగినట్లుగ వర్ణనములఁ జేయుట యావశ్యకము. ఇందుకు వ్యతిరేకముగా వర్ణించుట యనౌచిత్యమనఁబడును. రసభంగహేతువైనందున అనౌచిత్యము పరిహరణీయము. సంభోగరూపమైన రతివర్ణించునపుడు[8] మానవుల వలె నుత్తమ దేవతా విషయమై సమస్తములైన యనుభావములను స్ఫుటీకరించి వర్ణించుట యనుచితము. ఈసమయము (కట్టుబాటు) కావ్యసహృదయులచే నొప్పుకొనఁబడినదయ్యును మదోన్మత్త మతంగజముల వంటి జయదేవాది కవులచే గీతగోవిందాది ప్రబంధములయందుఁ బాటింపఁబడినదికాదు. కాని యంతమాత్రముచే వారినిఁ జూచి యిటీవలి వారుఁగూడ నిట్టి వర్ణనములే చేయుట యనుచితము.[7]

పైని వర్ణింపఁబడిన జగన్నాథుని వాక్యము లిటీవలి శృంగారాతిరేక ప్రియులచేఁ జక్కఁగ గమనింపఁబడుటకుఁ దగినవి. శృంగార మని పేరుపెట్టి ఉత్తమ ప్రకృతుల విషయమై పిచ్చి పిచ్చి సంభోగవర్ణనములు చేయఁగూడదు. శారీరక సంభోగ వర్ణన మొకటే గాదు అను భావములను గూడ వివరముగను విస్పష్టముగను వర్ణింపఁగూడదు.

అట్లు పూర్వకవులు కొందఱు కవిసమయమునకు విరుద్ధముగా వర్ణనములను చేసినంత మాత్రమున నితరులు చేయఁగూడదు. గీతగోవిందాదికములలోని శృంగారాతిరేక వర్ణనములు గూడ అనుచితములే. నీత్యుల్లంఘనము పూర్వులుచేసినను ఆధునికులుచేసినను తప్పేయని గ్రంథకర్తయొక్క యభిప్రాయము స్పష్టముగఁ గానవచ్చుచున్నది. ఇది పదునేడవ శతాబ్దమధ్యమునం దుండిన పండితరాయల యభిప్రాయము. ఇరువదవ శతాబ్దమందలి పండితుల యభిప్రాయముకాదు.

౨
విశ్వనాథ కవిరాజు

"ఉత్తమ ప్రకృతి ప్రాయో
రసః శృంగార ఇష్యతే" (సాహిత్యదర్పణమ్)

ప్రథమ వ్యాసమునందు నొక కవి రాజుయొక్క శృంగార రస సంబంధమైన యభిప్రాయమును కనఁగొంటిమి. ఇప్పుడు మఱియొక కవిరాజుయొక్క యభిప్రాయముఁ దెలిసికొందము.

విశ్వనాథ కవిరాజు సాహిత్య దర్పణమను[9] లక్షణగ్రంథమును రచించియున్నాడు. ఇతఁడును పరిచ్ఛేదాంతమునఁ దన బిరుదావళు లిట్లు వ్రాసికొని యున్నాడు.

"శ్రీనారాయణ చరణారవింద మధువ్రత, సాహిత్యార్ణవ కర్ణధార, ధ్వనిప్రస్థాపన పరమాచార్య, కవిసూక్తి రత్నాకర, అష్టాదశ భాషావిలాసినీభుజంగ, సంధివిగ్రహిక మహాపాత్ర శ్రీ విశ్వనాథ కవిరాజ కృతౌ.'

"సాహిత్య దర్పణము" మన దేశమునందు విశేషముగా వాడఁబడకపోయినను, దీనికి ఉత్తర హిందూదేశమునందు నెక్కుడు ప్రచార

---

7. అనౌచిత్యంతు రసభంగహేతుత్వాత్ పరిహరణీయం...రతేః సంభోగరూపాయాః మనుష్యేష్వివోత్తమ దేవతాసుస్ఫుటీకృతసకలానుభావవర్ణనమనుచితం...జయదేవాదిభిస్తు గీతగోవిందాది ప్రబంధేషు సకలసహృదయ సమ్మతోయం సమయో మదోన్మత్త మతంగజై రివ భిన్న ఇతి నత న్నిదర్శనే నేదానీంతనేన తథా వర్ణయితుం సాంప్రతం॥ ౧౧, ౧౨ వ పుటలు.

8. "భ్రూవిక్షేపకటాక్షాది రనుభావః ప్రకీర్తితః" కావ్యప్రకాశము.

9. కలకత్తా నగరమందు క్రీ॥ శ॥ ౧౮౭౦ లో పండిత జీవానంద విద్యాసాగర, బి. ఏ. గారిచేఁ బ్రకటింపఁబడిన సాహిత్య దర్పణమును నేను వాడుచున్నాను.

ము కలదు. కాశీ, బొంబాయి, కలకత్తా రాజధానులలోని పాఠశాలలలో నీ సాహిత్యగ్రంథము నే విశేషముగా వాడెదరు. ఇది నాతికఠినమై విద్యార్థులకు మిక్కిలి యుపయోగకరముగ నుండును. శృంగార రస వర్ణనములలో నాయికా నాయకు లెట్టివారుగ నుండవలయునో, ఈ రసవిషయకములయిన యౌచిత్యానౌచిత్యము లెట్టివియో, మొదలయిన ప్రశ్నలను గుఱించి ఘనతఁజెందిన యీ లాక్షణికుఁ డేమి చెప్పుచున్నాఁడో మనము శ్రద్ధతోఁ జూడవలయును. ఈ గ్రంథమునందు నీవిషయములన్నియు నొక్కచోట వర్ణింపఁబడినవి కావు. కావున నచ్చటచ్చట నున్నవాని నొక్కచోటికిఁ దెచ్చి యీ వ్యాసమునందు వివరించెదను.

రసస్వరూపమును, రస భేదములను వర్ణించి యీ కవి శృంగార రస వర్ణనము ప్రారంభించునపు డిట్లు వ్రాసియున్నాఁడు

అథ శృంగారః 10

శ్లో॥ శృంగం హి మన్మథోద్భేద
స్తదాగమన హేతుకః
ఉత్తమ ప్రకృతిప్రాయో
రసః శృంగార ఇష్యతే

శ్లో॥ పరోఢాం వర్జయిత్వాత్ర
వేశ్యాంచాననురాగిణీం
ఆలంబనం నాయికాః స్యు
ర్దక్షిణాద్యాశ్చ నాయకాః॥

అర్థము : శృంగమనఁగాఁ బ్రేమాతిశయము. దానిఁబుట్టించుటకుఁ గారణమగుఁగాన ఈ రసమునకు శృంగారమన్న పేరు వచ్చెను. ఇందు నాయకుఁడు ప్రాయికముగా నుత్తమ ప్రకృతి కలవాఁడుగా నుండును. (౧) ఈ రసవర్ణనమునందు బరునిచే వివాహ మాడఁబడిన స్త్రీ యనఁగా పరోఢ, లేక పరస్త్రీ, నాయికగా నుండఁ గూడదు. నాయకునియెడఁ బ్రేమలేని వేశ్య కూడ నాయికగా నుండఁగూడదు. వీరి నిద్దరిని వదలఁగా మిగిలిన స్త్రీలు నాయికలుగా నుండుదురు. దక్షిణాది నామములు గలవారు నాయకులుగా నుందురు.

పైని ఉదాహరింపఁబడిన శ్లోకములను, వాని యర్థమును చదువరులు చక్కఁగ బరిశీలించి చూతురుగాక. ఇయ్యవి కవులును, కావ్యవర్ణనములును నీతిపథముఁ దప్పకి యుండుటకునై యేర్పఱుపఁబడిన నియమ రత్నములు. మొదటి శ్లోకమందలి "ఉత్తమ ప్రకృతి ప్రాయ" శబ్దమును, రెండవ శ్లోకమందలి "పరోఢాం వర్జయిత్వా" యన్నమాటలను కొంచెము మెక్కుడుగా వివరింప వలెను. కావ్యాదులయందు వర్ణింపబడిన నాయకాదుల ప్రకృతులు ఉత్తమ, మధ్య, మాధమము లనియు, లేక అదివ్య, దివ్య, దివ్యాదివ్యము లనియు, మూఁడు విధములుగా విభజింపఁబడినవి. అందు శృంగార రసమునకు నాలంబనముగా నుండు నాయకులు ఉత్తములుగా నుండవలయును. మధ్యములనుగాని, అధములను గాని నాయకులుగాఁ గైకొనుట యుత్తమ కావ్యము వ్రాయువానికిఁ దగదు. ఇఁక నాయికా విషయముననో, యది యెప్పటికిని పరస్త్రీగా నుండఁ గూడదు. అనఁగా వ్యభిచార సంబంధమైన వర్ణనములు శృంగారమునందు నెన్నడును ఉండఁగూడదు. అందుకే "పరోఢాం వర్జయిత్వా" యని స్పష్టముగా వ్రాసినాఁడు. ఇఁక "అననురాగిణీం వేశ్యాం" అనఁగాఁ బ్రేమ లేని వేశ్యకూడ నాయికగానుండుటకుఁ బనికి రాదని యేల చెప్పెనో చూతము. కావ్యమునందు వ్యభిచారదోషము లేకుండఁ జేయుటయే యిచ్చటఁ గూడ లక్షణవేత్తయొక్క యుద్దేశమై యున్నది. సాధారణముగా వేశ్యలు ఎవ్వరినిఁ బ్రేమించువారు కారు. అందరినిఁ బ్రేమించునట్లు నటించుచు నెవ్వరియెడలను బద్ధానురాగలై యుండరు. అట్టివారు నాయికలుగా నుండుటకుఁ దగరు. నాయకు నొక్కనియెడలనే యనురాగము గలిగియున్న వేశ్యయే నాయికయగుటకుఁ దగినది. ఇట్టి వేశ్యను 'పతివ్రత' యని చెప్పుటకు వీలులేక పోయినను 'ఏక పురుషవ్రత' యని చెప్పవచ్చును. దీనికిని వివాహిత స్త్రీకిని అత్యల్ప భేదముండును. ఇందుకు 'మృచ్ఛకటిక' మందలి నాయికారత్నం

10. 3 వ పరిచ్ఛేదము ౨౧౦ వ కారిక. ౧౬౬ వ పుట.

యైన వసంతసేనయే దృష్టాంతము. కావున ధనము వంకఁ జూడక, ప్రాణములవంకఁ జూడక, తాను వరించిన బీద బ్రాహ్మణునియందే బద్ధానురాగయై యుండెడి వసంతసేనలు మాత్రము నాయికలుగా నుండుటకుఁ దగినవారు. అన్యవారకాంతలను కావ్యములనుండి వెడలఁగొట్టవలసినదే.

ఇట్లు, కావ్యములందు వర్ణింపఁబడు రసము, భావము, ప్రేమ, పరిశుద్ధము లయినవిగా నుండవలయునని చెప్పి, రసభావాభాసములను వర్ణించుచు మతియొకచో నీ విషయమునే యీ కవిరాజు దృఢీకరించి యున్నాఁడు:

అథ రసాభాస భావాభాసౌ [11]

శ్లో॥ అనౌచిత్య ప్రవృత్తత్వే
ఆభాసో రసభావయోః
ఉపనాయక సంస్థాయాం
మునిగురుపత్నీగతాయాంచ
బహు నాయక విషయాయాం
రతౌ తథానుభయనిష్ఠాయాం ।
ప్రతినాయక నిష్ఠత్వే
తద్వ దధమ పాత్ర తిర్యగాది గతే ॥
శృంగారే నౌచిత్యం ... ...

అర్థము:—రసవర్ణనమునందును, భావవర్ణనమునందును అనౌచిత్యము వచ్చెనేని రసాభాసమును, భావాభాసమును తటస్థించును. శృంగారవర్ణనలయందు ఉపనాయకుఁడు ముని గురు పత్నులు, బహునాయకులు, ప్రతినాయకుఁడు, అధమపాత్రి, తిర్యగ్జంతువులు మొదలయినవాని విషయమై వర్ణింపఁబడిన రతి (ప్రేమ) యందును, అనుభయనిష్ఠమైన రతియందును అనౌచిత్యము (ఉచితము కానిది యన్న దోషము) కలదు.

ఉపనాయకుఁ డన్న జారపతి, అంకు మగఁడు. 'మునిగురుపత్నీ' శబ్దములోని 'ముని' 'గురు' పదములు ఉపలక్షణచే రాజపత్ని స్వజన పత్ని మిత్రపత్ని మొదలయినవారిని సూచించుచున్నవి. ఒక్క స్త్రీ అనేక నాయకులను ప్రేమించినట్లు వర్ణించుట బహునాయకవిషయరతి. అది తప్పనియర్థము. ప్రతినాయకుఁ డనఁగా నాయకునకుఁ బ్రతిస్పర్థి, శత్రుఁడు. రామునకుఁ బ్రతినాయకుఁడు రావణుఁడు. అనుభయనిష్ఠ రతియన ఒక్క నాయికకుగాని, నాయకునకుఁగాని గల ప్రేమ. నాయకునికి నున్నయెడల నాయికకు నుండదు. నాయికకు నున్నయెడల నాయకునకు నుండదు. అధమపాత్ర మనగా భిల్లచాండాల మ్లేచ్ఛాదికులు.

ఉపనాయక విషయమైన రతికి నుదాహరణముగా విశ్వనాథ కవిరాజు ఈ క్రింది పద్య మిచ్చియున్నాఁడు.

శ్లో॥ స్వామీ ముగ్ధతరో వనం ఘన మిదం
బాలాహ మేకాకినీ
క్షోణీ మావృణుతే తమాల మలిన
చ్ఛాయా తమ స్సంతతిః
తన్మే సుందర ముంచ కృష్ణ సహసా
వర్త్మేతి గోప్యా గిరః
శ్రుత్వా తాం పరిరభ్య మన్మథకలా
సక్తో హరిః పాతు వః

అర్థము :- "ఓయి చక్కని కృష్ణా! నాభర్త వట్టి పేల, ఈవనము మిక్కిలి దట్టమైనది; నేను చిన్నదానను, ఒంటరిదానను; తమాల (చీఁకటి చెట్లు) పత్రముల వర్ణమువంటి మలిన వర్ణము గల చీఁకట్లు భూమిని వ్యాపించుచున్నవి; కావున వెంటనే నాకు త్రోవవిడువుము" అని గోపికచేఁ జెప్పఁబడిన వాక్కు విని యామెను కౌఁగిలించుకొని, మన్మథ కలాసక్తుఁ డైన హరి మిమ్ముఁ గావుత.

సాహిత్య దర్పణ కారుఁడు అనుచితము లయిన రసవర్ణనముల యుదాహరణము లింకను పెక్కు లిచ్చియున్నాఁడు. కాని వానినన్నిటిని నిచ్చట నెత్తి వ్రాయుట యనావశ్యకము. స్థాలీపులాక న్యాయమున నొక్క యుదాహరణ మిచ్చినాఁడను. కావ్యములలో వర్ణింపఁబడు ప్రేమ పవిత్రమైనదిగా నుండవలయునే కాని యనుచితమైనదిగా నుండఁగూడదని ఈ యుదాహరణమువలనఁ జదువరు లూహింప వచ్చును.

---

11. 8 వ పరిచ్ఛేదము. ౨౮౭, ౨౮౮ వ కారికలు. ౨౦౫ వ ౨౦౬ వ పుటలు.

అశ్లీలత

సప్తమ పరిచ్ఛేదమందు కావ్యదోషములు వర్ణింపఁబడినవి. అందశ్లీలత్వ మనునది యొక దోషముగా వర్ణింపఁబడినది. ఇయ్యది వ్రీడా జుగుప్సాఽమంగళ వ్యంజకత్వముచే త్రివిధము. వ్రీడయనఁగా లజ్జ, సిగ్గు. జుగుప్స యనఁగా రోఁత. అమంగళ మనఁగా అశుభము. కావున లజ్జాస్పదము లయినట్టియు, రోఁతఁబుట్టించునట్టియు, అశుభసూచకము లయినట్టియు వర్ణనములు కావ్యములలో నుండఁగూడదని యీ గ్రంథకర్తయొక్క యభిప్రాయమై యున్నది.

పదగత వాక్యగతార్థగత రసగతమని యశ్లీలత్వము పెక్కు తెఱఁగులు. అశ్లీలార్థమును స్ఫురింపఁజేయునట్టి సంధికూడఁ జేయఁగూడదు. రెండర్థములు గల పదమునకు నొక యశ్లీలార్థముండెనేని మంచియర్థమునందుఁ గూడ నా శబ్దమును ఉపయోగింపఁగూడదు. ఏలయనఁగా నందువలన నశ్లీలమైన రెండవ యర్థము స్ఫురించును. ఇందు కొక యుదాహరణము:

శ్లో॥ దృష్టారివిజయే రాజన్!
సాధనం సుమహత్తవ

అర్థము :- రాజా! గర్వితశత్రువులను జయించుటకు నీయొద్ద గొప్పసాధనము కలదు.

ఈ శ్లోకార్థమునందలి 'సాధన' శబ్దమునకు 'ఉపస్థ' యను నర్థాంతరము గలదు. ఇది పదగతాశ్లీలత్వము. ఇట్టి యశ్లీలతకూడఁ గూడదన్నప్పుడు స్పష్టమైన యశ్లీలవర్ణనములు కూడవని వేఱుగఁ జెప్పవలెనా?

ఇతర దోషములు

'పునఃపునర్దీప్తి' యనియు, 'అంగస్యాతి విస్తృతి' యనియు రెండు కావ్యదోషములు వర్ణింపఁబడినవి. ఏరసము నైనను మరల మరల ప్రజ్వలింపఁ జేయఁగూడదు. అతి విస్తారముగా వర్ణింపఁగూడదు. మొదటి దోషమునకుఁ గాళిదాసకృత కుమారసంభవమునందలి "రతివిలాపము" రెండవ దోషమునకు భారవి కృత కిరాతార్జునీయమందలి సురాంగనావిలాసాది వర్ణనము ఉదాహరణంబులని చెప్పియున్నాఁడు.[12] పాత్రోచితవర్ణనము లేనియెడల "ప్రకృతి విపర్యయ" దోషము సంభవించును. కావున కుమార సంభవమునందు నుత్తమ దేవతలైన పార్వతీ పరమేశ్వరులను గుఱించి చేయఁబడిన సంభోగ శృంగారవర్ణనము తలిదండ్రుల సంభోగ వర్ణనమువలె నత్యంతానుచితము.[13]

ఉత్తమ ప్రకృతి గలవారిని గుఱించి సంభోగ శృంగార వర్ణనము కాళిదాసుని యంతటివాఁడు చేసినను గూడ తప్పేయనియు, శృంగార రసమునకు నాయకుఁడు 'ఉత్తమ ప్రకృతి'యై యుండ వలయు ననియు శాసించిన విశ్వనాథ కవికిఁ గల యనీతి యందలి యత్యంత తిరస్కార భావమును, కావ్యవర్ణనములన్నియు నత్యంత పవిత్రభావములతో నిండియుండ వలయునన్న యౌత్సుక్యమును మనమెంతయుఁ గొనియాడ వలసి యున్నది.

(సశేషము)

---

12. "పునః పునర్దీప్తి ర్యథా కుమార సంభవే రతివిలాపే. అంగస్యాతి విస్తృతి ర్యథా కిరాతే సురాంగనావిలాసాదిః॥ ౨౮౦ పుట.

13. ప్రకృతి విపర్యయో దోషః। యథా వా కుమారసంభవే ఉత్తమ దేవతయోః పార్వతీ పరమేశ్వరయోః సంభోగ శృంగారవర్ణనం। 'ఇదం పిత్రోః సంభోగ వర్ణనమివ అత్యంతం అనుచితం' ఇత్యాహుః.

ఈశావాస్యోపనిషత్తు

పండిత, శ్రీ జంధ్యాల సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి

పూర్ణ మది[1], యిదియుఁ బూర్ణము[2]; పూర్ణంబుననుండి చూవె పూర్ణముపుట్టెన్;
బూర్ణ పదార్థము నుండియుఁ బూర్ణంబును గైకొనంగఁ బూర్ణమె మిగులున్.

ఈ జగము నందలి పదార్థ మేది యైన బ్రహ్మమున నావృతంబయి పరగుచుండు ;
సర్వముత్యజించి యాత్మరక్షణమొనర్పు! ధనము నాశింప, కెవరిదో ధనము చెపుమ.

ఇందు నియత కర్మంబులనే వహించి నూఱు వర్షముల్ జీవింప గోరుచుండు ;
మిట్టి నీకు గత్యంతర మేమి కలదు ? విహితము లొనర్పఁ బాపముల్ వెంటఁబడవు.

అజ్ఞులకుఁ గర్మఫలము లైనట్టి జన్మములు తమోఽజ్ఞాన బంధురంబు లగుచుండు;
నట్టి యాత్మదూరగులు దేహాంతమందుఁ బుట్టియును గిట్టియును మఱఁ బుట్టుచుంద్రు

కదల దాత్మ,ఏకము,మదికంటెజవము,ఇంద్రియములకందదు ముందెయేగియుండు
జవములను గెల్చు, నదె నిల్చు; శ్వాసనుఁ డందె నిల్చి జీవుల చేష్టలు నిర్ణయించు.

ఆత్మ నిరుపాధికము గాన నచల మయ్యు నింద్రియానుసారిగఁ జలియించుచుండు;
అజ్ఞులకు దవ్వు, ప్రాజ్ఞుల కంతికంబు; వెలుపలను లోపలను నది వెలుఁగుచుండు.

అఖిల భూతంబులను దనయందుఁ, దన్ను నెల్ల భూతంబులందున నెవఁడు సూచు -
నట్టివాఁ డేవగింపలేఁ డన్యు నెవనిఁ; దన్నుఁ దా నేవగించుకోఁ దలఁచు టెట్లు?

ఏ సమయమందు జ్ఞాని కీయెల్లభూతజాలమును దానె యగునో యాసమయమందె
యన్నియును నొక్కటేయగు; నట్టివాని కేది మోహంబు? శోకంబు నేది యింక?

ఆత్మ దీప్తం బనఘ, మకాయం,బఖిలము,పరిభువు,స్వయంభువు,కవి,వ్యాపకుండు
ఆయయి వికర్మ ఫల సాధనార్థములను వత్స రాఖ్యాకులగు ప్రజాపతులఁ జేసె.

ఎవఁడు కేవల కర్మంబులే యొనర్చు నతఁడు జన్మమృత్యువశాత్ముఁడగును సుమ్ము,
అఖిల మెఱిఁగి యాచరణ లేనట్టివాఁడు గిట్టి తిర్యక్కులను బుట్టి గిట్టుచుండు.

దేవతోపాసనముచేత దేవతాప్తి, కర్మములఁ బైతృకంబు లోకంబు గలుగు;
వేదములు వెల్లడించు నీ వివర మెల్ల విజ్ఞు లధ్యాపకులు సెప్ప వింటి మేను.

---

1. బ్రహ్మము, 2. జీవుఁడు.

ఎవఁడు ప్రకృతి నుపాసించు నెపుడు నాతఁ డంధతమమునఁ గ్రుంగు టత్యంత సత్య;
మెవ్వఁ డా కార్యబ్రహ్మము నెపుడుఁగొల్చు నాతఁ డధికతమోఽధీనుడగుటనిజము

కార్యబ్రహ్మముఁగొల్వ నైశ్వర్య మొదవు, ప్రకృతినిభజింపఁ గల్గును బ్రకృతిలయము
నంచు వేదంబు లెపుడు ఘోషించు; నిద్ది విజ్ఞు లధ్యాపకులు సెప్ప వింటి మేము.

ప్రకృతి కార్యబ్రహ్మముల నుభయుల నొకఁడె యెవ్వఁడు భజింపఁదగునని యెఱుఁగు
నతఁడు కార్యబ్రహ్మముఁ గొల్చి యైశ్వర్య మొందుఁ,
బ్రకృతి భజియించి పొందును బ్రకృతి లయము.

చిత్రభాను! జ్యోతిర్మయపాత్రమునను బ్రహ్మముముఖమ్ము దాఁగప్పబడియయుండు;
సత్య సద్ధర్మ! బ్రహ్మ దర్శన మొనర్ప నడ్డమగు దానిఁ దొలఁగింపు, మరుణ కిరణ!

ఓయి పూష, ప్రాజాపత్య, ఓయి సూర్య! కిరణ కాంతి నొకింత తగ్గింపుమోయి
నీదు కళ్యాణ రూపము నేను జూతు, నేను నీ మండలమున వర్తించువాఁడ.

ప్రాణ మనిలుఁడౌ సూత్రాత్మఁ బడయుఁగాక, ఈశరీరము భస్మమైయొసఁగుఁగాక;
భాస్వదోంకారరూప! పావక! త్వదీయభక్తుఁడఁ; దలంపు నన్ను, నా వర్తనముల.

పావకా! నన్నిక ఫలానుభవముకొఱకు నర్చిరాదులఁ గొని చను; మఖిల కర్మ
ములకు సాక్షివి, నా పాపములను బాపు, మిదె మదీయ నమస్సు మన్నింపు దేవ!

పూర్ణ మది, యిదియుఁ బూర్ణము; పూర్ణంబుననుండి చూవె పూర్ణము పుట్టెన్;
బూర్ణ పదార్థము నుండియుఁ బూర్ణంబును గైకొనంగఁ బూర్ణమె మిగులున్.

సంస్కృత బాలశిక్ష

శ్రీ జి. సత్యనారాయణ, ఎం. ఏ.

౨

వెనుకటి పాఠము నందలి దేవ శబ్దమును జాగ్రత్తగ పరిశీలించినచో అకారాన్తము లగు పుంలింగ శబ్దములను గూర్చిన కొన్ని యంశములు చదువరులకు తెల్లమగును. ప్రతి అకారాన్తమగు పుంలింగ శబ్దమునకును ప్రథమా విభక్తి యందలి యేకవచన రూపమున విసర్గలు అంతమున నుండును. కాని సంబోధన ప్రథమావిభక్తికి సంబంధించిన ఏకవచన రూపములో ప్రధానముగ కన్పించు మార్పులు: ఈ విసర్గలు లోపించుట; 'హే' అనునది అన్ని వచనములరూపములకును పూర్వము చేరుట (హే దేవ – హే దేవౌ – హే దేవాః). ఇంతియకాక ఈ శబ్దమున ప్రథమా ద్వితీయా విభక్తులకుఁ జెందిన ద్వివచన రూపములును; తృతీయా, చతుర్థీ, పంచమీ విభక్తులకుఁ జెందిన ద్వివచన రూపములును; చతుర్థీ, పంచమీ విభక్తులకుఁ జెందిన బహువచన రూపములును; షష్ఠీ, సప్తమీ విభక్తులకుఁ జెందిన ద్వివచన రూపములును సమముగ నుండును. ఈ విషయమును జ్ఞాపకముంచుకొనినచో నీ శబ్దములను కంఠస్థము చేయుట తేలిక.

దేవ శబ్దము ననుసరించి ఈ క్రింది పట్టికలలోని అకారాన్తము లగు పుంలింగశబ్దములందలి ఆయా విభక్తి, వచనముల రూపములను సాధింప నగును.

1 బాణ=బాణము
2 యజమాన=యజ్ఞము చేయువాడు
3 శివ=శివుడు
4 బాల=బాలుడు
5 మూక=మూగవాడు
6 అంధ=గ్రుడ్డివాడు
7 భిక్షుక=బిచ్చగాడు
8 మదన=మన్మథుడు
9 వధ=చంపుట
10 కాల=కాలము

1 రామ=రాముడు
2 కింకర=సేవకుడు
3 బధిర=చెవిటివాడు
4 శర=బాణము
5 పుత్ర=కొడుకు
6 పౌత్ర=మనుమడు
7 నృప=రాజు
8 మూర్ఖ=మూర్ఖుడు
9 హర=శివుడు
10 హార=హారము

మొదటి పట్టికలోని శబ్దము లచ్చముగా దేవశబ్దమును బోలినవే. కాన విభక్తి రూపములలో మార్పేమియుఁ గన్పట్టదు. కాని రెండవ పట్టికలోని రామ మొదలగు శబ్దములలో తృతీయా విభక్తి – ఏకవచనమును, షష్ఠీ బహువచనమును కొలదిగ మార్పునొందును. దేవశబ్దమునకు తృతీయైక వచనము దేవేన; దాని షష్ఠీ బహువచనము దేవానామ్. అట్లే బాణ శబ్దమునకు తృతీయైక వచనము బాణేన – దాని షష్ఠీ బహువచనము బాణానాం – కాని రామ శబ్దమునకు తృతీయైక వచనము రామేణ. దాని షష్ఠీ బహువచనము రామాణాం. అట్లే కర శబ్దమునకు తృతీయైక వచనము – కరేణ – దాని షష్ఠీ బహువచనము కరాణాం.

ఈ క్రింది అకారాన్తమగు – జ్ఞాన– అనెడి నపుంసక లింగ శబ్దమును పరిశీ

లించునది. జ్ఞాన శబ్దమునకు తెలివియని యర్థము.

జ్ఞానం – జ్ఞానే – జ్ఞానాని
హే జ్ఞాన – హే జ్ఞానే – హే జ్ఞానాని
జ్ఞానం – జ్ఞానే – జ్ఞానాని
జ్ఞానేన – జ్ఞానాభ్యాం – జ్ఞానైః
జ్ఞానాయ – జ్ఞానాభ్యాం – జ్ఞానేభ్యః
జ్ఞానాత్ – జ్ఞానాభ్యాం – జ్ఞానేభ్యః
జ్ఞానస్య – జ్ఞానయోః – జ్ఞానానాం
జ్ఞానే – జ్ఞానయోః – జ్ఞానేషు.

అకారాన్తములగు నపుంసక లింగ శబ్దములలో ప్రథమ, ద్వితీయా విభక్తులకుఁ జెందిన ప్రత్యయములు మ్– ఈ– అని– కాన ప్రథమా విభక్తికి చెందిన ఏకవచనరూపము జ్ఞాన+మ్=జ్ఞానమ్. ద్వివచన రూపము జ్ఞాన+ఈ=జ్ఞానే. బహువచన రూపము. జ్ఞాన+అని= జ్ఞానాని. ప్రథమా విభక్తికి చెందిన 'మ్', సంబోధన విభక్తికి చెందిన ఏకవచన రూపములో లోపించినది. ప్రథమావిభక్తికి చెందిన ఏకవచన ద్వివచనబహువచన రూపములునుసమము గనే ఉండును. మిగిలిన దంతయు పుంలింగ శబ్దములగు దేవాదులకు వలెనే సమన్వయించుకొొన వలెను.

పై జ్ఞాన శబ్దము ననుసరించి ఈ క్రింది పట్టికలోని అకారాన్తము లగు నపుంసకలింగ శబ్దములను ఆయా విభక్తులకును – వచనములకు సంబంధించిన రూపములను సాధింప నగును.

1 ధన=సొత్తు 6 సరసిరుహ=పద్మము
2 వన=అడవి 7 భువన=ప్రపంచము
3 ఫల=పండు 8 అమృత=అమృతము
4 కుసుమ=పూవు 9 సలిల=నీరు
5 ఉత్పల=కలువ 10 సౌన్దర్య=అందము

ఈ క్రింద ఇకారాన్తమగు 'హరి' శబ్దమును పరిశీలింప నగును. హరి యనగా విష్ణువు –

హరిః – హరీ – హరయః
హే హరే – హే హరీ – హే హరయః
హరిమ్ – హరీ – హరీన్
హరిణా – హరిభ్యాం – హరిభ్యః
హరయే – హరిభ్యాం – హరిభ్యః
హరేః – హరిభ్యాం – హరిభ్యః
హరేః – హర్యోః – హరీణాం
హరౌ – హర్యోః – హరిషు.

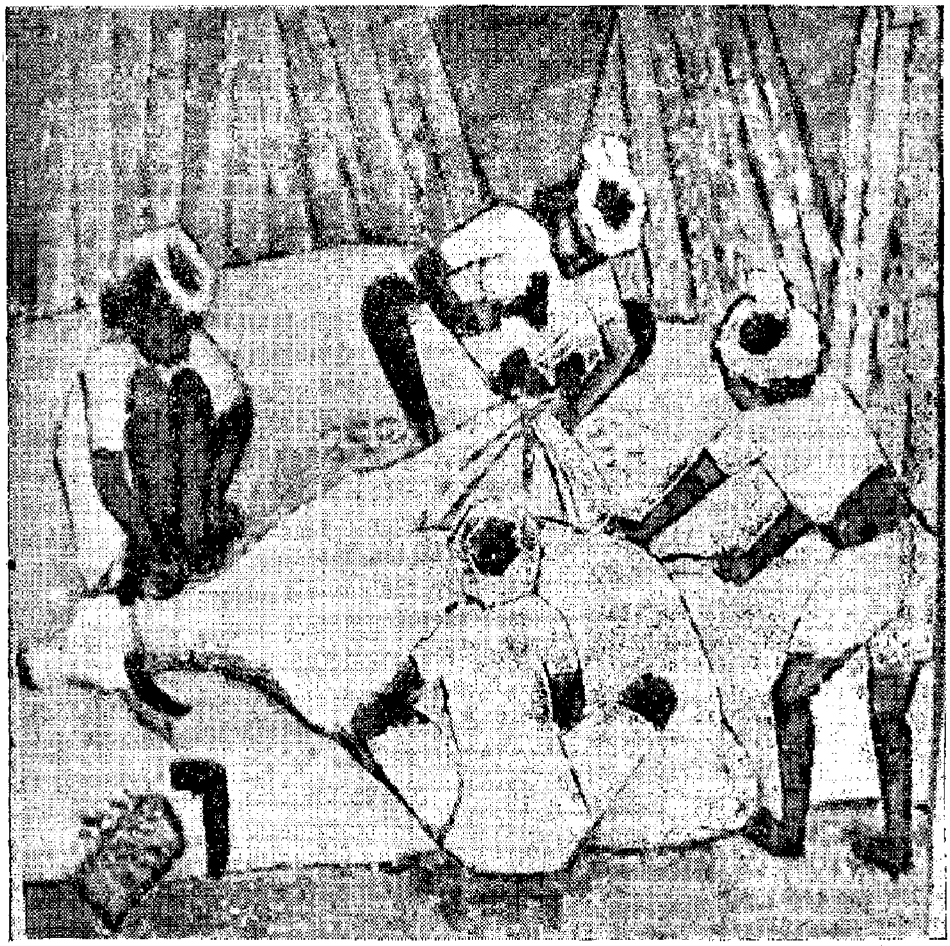
ఈ శబ్దమునందు – అకారాన్తములగు పుంలింగ శబ్దములలో కన్పించు సామ్యములకు నధికముగ – షష్ఠీ, సప్తమీ విభక్తులకు సంబంధించిన ఏకవచన రూపము లొక్కటిగనే యుండును.

ఈక్రింది ఇకారాన్తములగు పుంలింగ శబ్దముల ఆయా విభక్తి వచనములకు సంబంధించిన రూపములను సాధించుకొొననగును.

1 అరి=శత్రువు 6 అగ్ని=నిప్పు, అగ్ని హోత్రుడు
2 పురారి=శివుడు 7 రవి=సూర్యుడు
3 మురారి=విష్ణువు 8 దాశరథి=దశరథుని తనయుడగు రాముడు
4 కవి=కవి 9 విధి=బ్రహ్మ
5 పవి=ఇంద్రుని వజ్రాయుధము 10 అసి=కత్తి

ఈ క్రింది ఇకారాన్తమగు 'మతి' యను స్త్రీలింగ శబ్దమును పరిశీలించునది. మతియనగా బుద్ధి.

మతిః – మతీ – మతయః
హే మతే – హే మతీ – హే మతయః
మతిం – మతీ – మతీః
మత్యా – మతిభ్యాం – మతిభిః
మత్యై } మతయే } – మతిభ్యాం – మతిభ్యః

'నాడాలు'

చిత్రశిల్పి :

శ్రీ కళ్యాణ ప్రసాద్ శర్మ

మత్యాః / మత్యై – మతిభ్యాం – మతిభ్యః
మత్యాః / మతేః – మత్యోః – మతీనాం
మత్యాం / మతౌ – మత్యోః – మతిషు

పై రెండు శబ్దములకును – హరిశబ్దమునకును, మతి శబ్దమునకును – గల భేదములను, సామ్యములకు పొరకులే పరిశీలించుకొౕన నగును.

మతి శబ్దము ననుసరించి ఈ క్రింది పట్టికలోని వివిధ శబ్దముల రూపములను సాధించుకొనునది.

1 రుచి=కాన్తి	6 ఛవి=కాన్తి
2 కాన్తి=కాన్తి	7 కృతి=గ్రంథము
3 గతి=నడక	8 ఆకృతి=ఆకారము
4 ఘృణి=సూర్యుడు	9 ప్రకృతి=ప్రకృతి
5 నియతి=నియమము	10 ఉక్తి=పలుకు

ఈ క్రింది ఇకారాన్తమగు 'వారి' యనెడి నపుంసకలింగ శబ్దమును పరిశీలించునది. వారి యనగా నీరు.

వారి – వారిణీ – వారీణి
హే వారే / హే వారి – హే వారిణీ – హే వారీణి
వారి – వారిణీ – వారీణి
వారిణా – వారిభ్యాం – వారిభిః
వారిణే – వారిభ్యాం – వారిభ్యః
వారిణః – వారిభ్యాం – వారిభ్యః
వారిణః – వారిణోః – వారీణాం
వారిణి – వారిణోః – వారిషు.

ఇట్లే కరాంఘ్రి, హరహారి అను శబ్దముల ఆయా విభక్తి-వచన-రూపములను సమన్వయించుకొనునది.

ఈ క్రిందనున్న ఉకారాన్తమగు శమ్భు అనెడి పుంలింగ శబ్దమును పరిశీలించి – దాని ననుసరించి పట్టికలో నిచ్చిన ఉకారాన్తములగు పుంలింగ శబ్దముల ఆ యా విభక్తి – వచన రూపములను సాధించునది. శమ్భు శబ్దమునకు శివుఁడని యర్థము.

శమ్భుః – శమ్భూ – శమ్భవః
హే శమ్భో – హే శమ్భూ – హే శమ్భవః
శమ్భుం – శమ్భూ – శమ్భూన్
శమ్భునా – శమ్భుభ్యాం – శమ్భుభిః
శమ్భవే – శమ్భుభ్యాం – శమ్భుభ్యః
శమ్భోః – శమ్భుభ్యాః – శమ్భుభ్యః
శమ్భోః – శమ్భ్వోః – శమ్భూనాం
శమ్భౌ – శమ్భ్వోః – శమ్భుషు

1 విధు=చంద్రుడు	6 పరశు=గొడ్డలి
2 విభు=రాజు	7 పాంసు=ధూళి
3 ఇన్దు=చంద్రుడు	8 బాహు=బాహువు
4 గురు=గురువు	9 వాయు=వాయువు
5 తరు=చెట్టు	10 శిశు=శిశువు

ఈ క్రింది ఉకారాన్తమగు 'ధేను' అనెడి స్త్రీలింగ శబ్దమును పరిశీలించి పుంలింగ శబ్దమునకు – స్త్రీలింగ శబ్దమునకును గల సామ్య వైషమ్యములను చదువరి స్వయముగ పరిశీలించి తెలిసికొౕన నగును. ధేను శబ్దమునకు ఆవు అని యర్థము.

ధేనుః – ధేనూ – ధేనవః
హే ధేనో – హే ధేనూ – హే ధేనవః
ధేనుం – ధేనూ – ధేనూః
ధేన్వా – ధేనుభ్యాం – ధేనుభిః
ధేన్వై / ధేనవే – ధేనుభ్యాం – ధేనుభ్యః
ధేన్వాః / ధేనోః – ధేనుభ్యాం – ధేనుభ్యః
ధేన్వాః / ధేనోః – ధేన్వోః – ధేనూనాం
ధేన్వాం / ధేనౌ – ధేన్వోః – ధేనుషు.

సైమను నాన్న

మపాసా

అప్పుడే మధ్యాహ్నమైంది. పాఠశాలా సింహద్వారం తెరుచుకుంది త్వరత్వరగా పోవాలనే ఆత్రుతతో పిల్లలంతా ఒకళ్ళ నొకళ్లు నెట్టుకుంటూ బయటికి వస్తున్నారు. అయితే అలవాటు ప్రకారం ఎటువాళ్ళు అటు అన్నాల కోసం ఇళ్ళకు పోకుండా, అక్కడే నాలుగడుగుల దూరంలో, గుంపులుగూడి, గుస గుసలాడ సాగారు.

ఇంతకూ సంగతేమంటే, లా బ్లాంచోటీ కొడుకు సైమను ఆనాడే కొత్తగా బడికి వచ్చాడు.

లా బ్లాంచోటీని గురించి తమ ఇళ్ళల్లో అనుకోటం వాళ్లకు తెలుసు బహిరంగంగా ఆమె నెవ్వరూ కాదనక పోయినప్పటికీ, తల్లులంతా తమలో తాము ఆమె మాటవస్తే అసహ్యించుకొనేవారు. ఎందుకో తెలియకుండానే, పిల్లలూ అదే నేర్చుకున్నారు.

సైమన్ను వాళ్లు ఎరుగనే ఎరుగరు. వాడు ఇల్లు విడిచి బయటికి వెళ్లేవాడే కాదు. వీధి పట్టుల్లోగానీ, ఏటిగట్ల మీదగానీ వాళ్లతో కూడా ఆడేవాడూ కాదు. అందువల్ల అతనంటే వాళ్లకు ప్రేమ ఏమీలేదు. అంతా తెలిసినట్టు, అర్ధనిమీలిత నేత్రాలతో, "సైమను తెలుసుగా- వాడికి నాన్న లేడురా!" అని పద్నాలుగుపదునైదేళ్ల పిల్లవాడొకడు అన్న మాటలనే ఒకళ్ళతో ఒకళ్లు మళ్ళీమళ్ళీ చెప్పుకుంటూ, ఆశ్చర్యంతో కూడిన ఒకరకం ఉత్సాహంతో, అంతా గుంపులు కట్టారు.

లాబ్లాంచోటీ కొడుకు అప్పుడే బడిలోంచి బయటికివస్తూ, గడపమీద కనపడ్డాడు.

ఏడెనిమిదేళ్ళుంటాయి. పాలిపోయినట్టు తెల్లగా శుభ్రంగా వున్నాడు. బిక్కు బిక్కుమంటూ అయోమయంగా దిక్కులు చూస్తున్నాడు.

తోటిపిల్లలు గుంపులు గుంపులుగా గుసగుసలాడుతూ, ఏదో దుర్మార్గం చేయదలచిన పిల్లల హృదయంలేని కొంటెచూపులతో, తనవంక చూస్తూ, క్రమంగా చుట్టుముట్టి, తనను క్రమ్మివేసిందాకా, సైమను తనయింటివైపు నడుస్తూనే వున్నాడు. ఇంక వాళ్లేమి చేయబోతున్నారో తెలియక, భయ సంభ్రమాలతో, వాళ్ళ నడుమ నిలబడ్డాడు. సైమనుసంగతి నలుగురితో చెప్పిన పిల్లవాడు, తనకు కలిగిన విజయగర్వంతో ఉబ్బిపోయి, సైమనును అడిగాడు

"నీ పేరేమిటి? చెప్పు!"

"సైమను."

"ఏం సైమను?" ఎత్తిపొడిచినట్టు అడిగాడు.

సైమను సాంతం దిగ్భ్రమచెంది, "సైమను!" అన్నాడు మళ్ళీ.

"వట్టి సైమనంటే, అది పేరేం కాదు. ఏం సైమనో వుండాలి!" అని ఆ పిల్లవాడు సైమను వైపు తిరిగి బిగ్గరగా అరిచాడు.

గ్రుడ్ల నీళ్ళు గ్రుడ్ల గ్రుక్కుకుంటూ, సైమను మూడోసారి మళ్ళీ, "నా పేరు సైమను!" అని జవాబు చెప్పాడు.

పిల్లలంతా నవ్వసాగారు. ఆ పిల్లవాడు విజయ సూచకంగా గొంతెత్తి, "స్పష్టంగా తెలియటంలా? వాడికి నాన్న లేడురా!" అన్నాడు.

క్షణం గంభీర నైశ్శబ్ద్యం. తండ్రి లేకుండా బిడ్డ! ఎంత అసహ్యం, ఎంత అసాధ్యం, ఎంత రాక్షసం! ఈ మాట తెలియటంతోటే పిల్లలంతా స్తంభించి పోయారు. ఒక వింత ప్రకృతిని, ఒక అసహజ జీవిని చూచినట్టు, సైమన్ను తేరిపార చూస్తున్నారు. ఇంతవరకూ లా బ్లాంచోటీ మీద తమ తల్లులకున్న చెప్పరాని జుగుప్సతమలోకూడా కలుగుతున్నట్లనిపించింది. ఇక సైమను తాను తూలి పడిపోకుండా, దగ్గరలో వున్న చెట్టు నానుకొని, చావుదెబ్బ తిని కొయ్యబారినట్లు, నిల్చున్నాడు. వాళ్ళకేదో చెప్పాలని చూసాడు. అయితే వాళ్ళకు చెప్పవలసిన జవాబుగానీ, తనకు తండ్రి లేడన్న ఘోరమైన ఆరోపణను త్రోసిరాజనే మార్గంగాని తోచిందికాదు. చిట్టచివరకు కేవలం

బైటికి తీసినప్పుడు సైమను అక్కడే వున్నాడు. అసహ్యంగా, దరిద్రంగావున్న-వాడి ఆకారం, ఆ పాలిపోయిన దవడలూ, తడిసి నీరోడుతున్న ఆ పొడుగాటి గడ్డమూ, ప్రశాంతంగా తెరచుకొని వున్న ఆ కళ్ళూ-సైమనుకు ఇంకా గుర్తే. 'వాడు చచ్చా'డని అక్కడ నిలబడినవారిలో ఎవడో అన్నాడు.

'వాడిప్పుడు బాగా సుఖంగా వున్నా'డని మరెవడో అన్నాడు.

అది జ్ఞాపకం వచ్చి, ఆ డబ్బు లేని దరిద్ర జీవిలాగానే, తండ్రి లేని తానుకూడా నదిలో పడి, చావాలనుకున్నాడు.

నీటి దరికి చేరి, ప్రవాహంవంక చూశాడు. ఆ నిర్మల ప్రవాహంలో ఎగిరెగిరి పడుతూ, అప్పుడప్పుడు ఒక్కొక్క గంతువేసి పైనపోయే ఈగలను పట్టుకొంటున్నాయి చేపలు. అవి ఆహారం సంపాదించుకొంటున్న తీరు ఎంతో వింతగా వుంది. వాటిని పరికిస్తూ, సైమను ఏడుపు ఆపివేశాడు. కాని తుఫానులో పెద్ద పెద్ద గాలి విసురులు వచ్చి చెట్లనువిరిచేసి, మళ్ళీ శాంతించిన విధంగా, మధ్య మధ్య అతనికి తీవ్రమైన వేదనతో, తండ్రి లేనందువల్ల తాను నదిలో పడి చావబోతున్న సంగతి జ్ఞాపకం వస్తూ పోతూవుంది.

గాలి వేడిగా హాయిగా వుంది. ఆ సూర్య కాంతిలో నులివెచ్చని పచ్చిక మిల మిల లాడుతున్నది. నీళ్లు అద్దంలా మెరిసి పడుతున్నాయి. ఏడుపు తెరల మధ్య కొన్ని క్షణాలపాటు ఈ ప్రకృతి సుఖాన్ని అనుభవిస్తూ, ఆ నులివెచ్చని పచ్చికమీద పడుకొని నిద్రపోవా లనిపించింది సైమనుకు.

అంతలో అతని కాళ్ళక్రిందినుంచి ఒక చిన్న ఆకుపచ్చని కప్ప ఎగిరి దూకింది. దాన్ని పట్టుకుందామని ఎంతో ప్రయత్నించాడు. అది తప్పించుకుంది. ముమ్మాటు దాని వెంట వెంట బడ్డాడు. చిట్టచివరకు దాని వెనుక కాలొకటి చిక్కింది. అది వ్రేలుకాడుతూ, ఇంకా తప్పించుకోవాలని చేసే ప్రయత్నం చూసి, అతడు నవ్వసాగాడు. అది తన శక్తినంతా వెనుకకాళ్ళమీద కేంద్రీకరించి, రెండు కడ్డీల లాగా వాటిని చాపి, ఒక్క ఊపున లేచింది. బంగారు వలయాల నడుమ గుండ్రగా విచ్చుకొని చూస్తున్నాయి దాని కళ్లు. ముందరి కాళ్ళను చేతుల్లా ఉపయోగిస్తూ ఆ కప్ప గాలిలో కొట్టు మిట్టాడుతున్నది. దాన్ని చూస్తుంటే అతని కొక ఆటవస్తువు జ్ఞాపకం వచ్చింది. అందులో సాఫీగా వున్న బద్దలు కొన్ని అడ్డదిడ్డంగా బిగించబడి వుంటాయి. దానిమీద చిన్న చిన్న సిపాయి బొమ్మ లుంటాయి. ఆ బద్దల కదలికవల్ల ఆ బొమ్మల విన్యాసం జరుగుతుంది.

తర్వాత అతనికి తన ఇల్లూ, తల్లీ జ్ఞప్తికి వచ్చి దుఃఖం ముంచుకొచ్చింది. ఏడుపు సాగించాడు. పెదవులు వణికిపోతున్నాయి. మోకాళ్ల మీద కూర్చొని, పడుకోబోయే ముందు చేసే విధంగా, ప్రార్థన ప్రారంభించాడు. కాని మాటి మాటికి వెక్కివచ్చి అతణ్ని పూర్తిగా ముంచివేయటంతో అతడు ఆ ప్రార్థన పూర్తి చేసుకోలేక పోయాడు. ఇంక అతనికా ఆలోచన కూడా లేదు తన చుట్టూ ఏమి ఉన్నదా అన్న గమనం లేదు. కన్నీటిలో నిలువునా మునిగిపోయాడు. అంతట్లో, హఠాత్తుగా అతని భుజంమీద ఒక బలిష్ఠమైన చెయ్యి పడినట్లనిపించింది. మోటుగా ఏదో గొంతుక వినిపించింది

“ఎందుకు నాయనా, అంత దుఃఖం నీకు ?”

సైమను వెనక్కితిరిగాడు. మెలిదిరిగిన నల్లని గడ్డమూ, జుట్టూ ఉన్న ఒక పొడుగాటి వాడు, కార్మికుడు, తనవంక సాదరంగా చూస్తున్నాడు. కళ్ళనిండా, కంఠంనిండా నిండిన కన్నీటితో గద్గద స్వరంతో చెప్పాడు సైమను:

“నాన్న లేడు. నాకు నాన్న లేడని వాళ్ళు నన్ను కొట్టారు.”

“అదేమిటి ? ప్రతి వాడికీ నాన్న వుంటాడుగా !” అన్నాడు వాడు నవ్వుతూ.

“కాని నాకు నాన్న లేడు.” అన్నాడు సైమను, దుఃఖపు తెరల మధ్య బాధగా.

ఆ కష్టజీవి ఆలోచనలో పడ్డాడు. ఆ పిల్లడు లాబ్లాంచోటీ కొడుకు కావచ్చునని గుర్తించాడు. ఆవిడ తమ పొరుగున చేరింది ఈ మధ్యనే అయినా, ఆమె నడవడిని గురించి అతనికి కొంత తెలుసు.

నిర్లక్ష్యంతో "మా నాన్న ఉన్నాడు!" అని గావు కేక పెట్టాడు.

"ఎక్కడున్నాడురా?" అని ఆ పిల్లవాడు గద్దించాడు.

జవాబులేదు. ఆ నాన్న ఎక్కడున్నాడో సైమనుకు తెలియదు. అద్భుతావేశ పూరితులై పిల్లలంతా అల్లరిచేసారు. తోటంలో గాయపడ్డ కోడిని తక్కిన కోళ్ళన్నీ కలిసి రక్కి చంపే రకం వెర్రి ఆవేశంతో, జంతువులకు సన్నిహితులైన ఆ దరిద్రుల పిల్లలందరూ ఎగబడ్డారు. అంతలో ఒక చిన్న పిల్లవాడు హఠాత్తుగా సైమను కంటబడ్డాడు, తన ఇంటిపొరుగు విధవరాలి కొడుకు, తనలాగానే, తల్లితో పాటు ఒంటరిగా వుంటాడు. వాణ్ని చూడగానే, "నీకూ లేడుగా నాన్న!" అన్నాడు సైమను.

"లేకేం, నాకు నాన్న వున్నాడు" అన్నాడు వాడు.

"ఎక్కడున్నాడు?" అన్నాడు సైమను.

"చనిపోయాడు. శ్మశానభూమిలో గోరీలో వున్నాడు మా నాన్న!" అన్నాడు దర్జాగా వాడు గర్వంతో.

అసలు తండ్రే లేని సైమనును తృణీకరించటానికి, గోరీలో చచ్చిన తండ్రి వున్న తమ స్నేహితుడు తగినంత గొప్పవాడే నన్నట్టుగా ఆ పిల్లలంతా చెవులు కొరుక్కున్నారు. దుష్టులూ, త్రాగుబోతులూ, దొంగలూ, భార్యల్ని హింసించేవాళ్లూ, తండ్రులుగాగల ఈ పిల్ల వెధవలు, న్యాయంగా పుట్టిన తాము న్యాయాతిరిక్తంగా పుట్టిన సైమన్ని నొక్కి చంపివేసేటట్టుగా, ఒకళ్ళనొకళ్లు కుమ్ముకుంటూ, అతనికి దగ్గర దగ్గరగా కమ్ముకొస్తున్నారు. సైమను ప్రక్కనే వున్న పిల్లవాడొకడు వెటకారంగా నాలుక చాపి, "నాన్న లేడు! నాన్న లేడు!" అని కేకలు పెట్టాడు.

సైమను రెండు చేతుల్తో వాడి జుట్టు పట్టుకొని, కాంకులు విరిగేట్టు తన్నటం మొదలు పెట్టాడు. వాడు దారుణంగా సైమను బుగ్గ కరిచేసాడు. ఇద్దరికీ పెద్ద దెబ్బలాట జరిగింది. చిట్టచివరకు దెబ్బలు తిని, చీరుకుపోయి, గాయాలు తగిలి, దుమ్ములో దొర్లాడుతూ, చుట్టూతా కూడి గగ్గోలు చేస్తున్న పిల్లమూకల మధ్య తాను పడివున్నట్టు, సైమను తెలుసుకున్నాడు అప్రయత్నంగా చేత్తో చొక్కా దుమ్ము దులుపుకుంటూ, అతను లేచేసరికి, "పోరా! నీ బాబుతో చెప్పుకో!" అని ఎవడో అరిచాడు.

అతనికి హృదయంలో ఎంత క్రుంగిపోయి నట్టనిపించింది. వాళ్ళు తనకంటె బలవంతులు; తనను చితుకకొట్టేసారు. తనకు తండ్రి లేని మాట నిజమే – అతనికి తెలుసు. ఇక వాళ్ళకు చెప్పగల జవాబూ లేదు. కనుగొలకులనుంచి ఉబికి వస్తున్న కన్నీటిని అణచుకోవాలని కొంతసేపు పూర్తి దర్పంతో ప్రయత్నించి చూసాడు కాని దుఃఖం ఒక్కుమ్మడిగా పొంగుకొనివచ్చింది. మాటలేకుండా వెక్కి వెక్కి ఏడ్వసాగాడు. శరీరమంతా వణికిపోతున్నది. ఇది చూడగానే అతని శత్రువుల ఉత్సాహం చెలరేగింది. భయంకర బలి సమయాలలో ఆటవికులలాగా, వాళ్ళంతా అతని చుట్టూ కడియం కట్టి, ఒకరిచేతు లొకరు పట్టుకొని, "నాన్న లేడే! నాన్న లేడే!" అని మధ్యమధ్య పదంపాడుతూ, నృత్యం మొదలు పెట్టారు.

అంతలో హఠాత్తుగా సైమను వెక్కటం ఆపేసాడు. క్రోధం ముంచుకొచ్చింది. కాళ్ళ క్రింద వున్న రాళ్ళు తీసికొని తన శత్రువుల పైకి బలంకొద్దీ విసరసాగాడు. దెబ్బలు తగిలి ఇద్దరు ముగ్గురు కేకలు పెట్టుకుంటూ పారిపోయారు. తక్కిన వాళ్ళంతా భీతాహం చెందేటంత ఘోరంగా విజృంభించాడు సైమను. తెగించిన వాడి ముందు వెర్రిగుంపులాగా, ఆ పిరికిపంద లందరూ చెదరిపోయి ఎటువాళ్ళటు పరుగెత్తారు. ఒక సంగతి జ్ఞప్తికివచ్చి, సైమను వెంటనే దృఢనిశ్చయానికి వచ్చాడు. నదిలోపడి చావాలని అతని సంకల్పం. దిక్కులేని ఏకాకి అయిన ఆ అల్పజీవి, తండ్రి లేనివాడు, పొలాల వెంటబడి పరుగిడసాగాడు.

ఎనిమిది రోజులనాడు తిండికోసం అడుక్కుంటున్న ఒక దరిద్రుడు, బొత్తిగా డబ్బు లేనందువల్ల, ఆ నదిలో పడిపోయిన సంగతి అతనికి జ్ఞప్తికి వచ్చింది. నదిలోంచి వాణ్ని

"సరే. ఏడవకు నాయనా! నాతోరా! మీ అమ్మదగ్గిరికి తీసుకు పోతాను. ఆమె నీకు నాన్న నిస్తుంది. రా!" అన్నాడు.

ఆ మనిషి సైమను చేయి పట్టుకున్నాడు. ఇద్దరూ ఇంటికి బయలుదేరారు. ఆ మనిషి ముఖాన చిరునవ్వు తొలకరించింది. లా-బ్లాంచోటీని చూడటం అతనికి ఇష్టంలేని పనికాదు. ఆ పల్లెపట్టున ఆమె చాలా అందగత్తె అని అతడు విని వున్నాడు. అంతేకాదు. ఒకసారి తప్పుచేసిన పిల్ల, మళ్లీ మామూలుగానే తప్పు చేయవచ్చుననే ఆశ అతని హృదయపు లోతుల్లో ఉండనూ వుంది.

తెల్లగా శుభ్రంగా ఉన్న ఒక ఇంటి ముందుకు వచ్చి ఆగారు ఇద్దరూ. "అదే మా యిల్లు" అని చెప్పి, "అమ్మా!" అని కేక వేసాడు సైమను.

ఒక స్త్రీ బయటికి వచ్చింది ఎవ్వరూ గడపదాటటానికి వీలులేకుండా, ఆమె తలుపు దగ్గర అడ్డంగా నిలబడి వుంది. ఇదివరకు నమ్మకంతో ఇంట్లో అడుగు పెట్టనిచ్చి నందుకు, ఒకడు ఆమెకు చేసిన ద్రోహం మరిచిపోయేది కాదు. పొడుగుగా తెల్లగా సన్యాసినిలాగా వున్న ఆమెను చూడగానే ఆ కష్టజీవి ముఖం మీది చిరునవ్వు మటుమాయమైంది. బెదరిపోయాడు. తలమీది టోపీ చేతబట్టుకున్నాడు. "చూడు, అమ్మా, నదిదగ్గర దారితప్పిన మీ అబ్బాయిని తీసుకొచ్చాను." అని తడబడుతూ చెప్పాడు.

సైమను తల్లి మెడను తన చేతులతో కరచుకుంటూ, ఏడుస్తూ చెప్పాడు:

"కాదమ్మా. నాకు నాన్న లేడని తక్కిన పిల్లలంతా నన్ను కొట్టారమ్మా. అందుకని నదిలో పడి చచ్చిపోదామను కున్నా నమ్మా!"

ఆ యువతి చెక్కిళ్ళమీద మంట లాంటి ఎరుపు తొణికిస లాడింది. ముఖంమీద కారుతున్న కన్నీళ్ళతో, నొచ్చుకున్న హృదయంతో ఆవేగంతో ఆ బిడ్డను కౌగిలించుకుంది అక్కడి నుంచి ఎలా తప్పించుకు పోవాలో తెలియక ఆ కొత్త మనిషి అలాగ నిల్లబడి పోయాడు. అకస్మాత్తుగా సైమను వాడిదగ్గరకు పరుగెత్తి, "నీవు నాకు నాన్నగా వుంటావా?" అని అడిగాడు.

అంతా నిశ్శబ్దం. ఎవరూ ఏమీ మాట్లాడలేదు. నోట మాటరాక, సిగ్గుతో క్రుంగిపోతూ, గుండెలమీద చేతులు పెట్టుకొని లా-బ్లాంచోటీ గోడ కానుకొని వుంది. తనకు జవాబు రాక పోవటంతో పిల్లవాడు, "నీ కిష్టంలేకపోతే నేను మళ్లీ వెళ్లి నదిలో పడి చచ్చిపోతా" నన్నాడు.

ఆ మనిషి వేళాకోళంగా నవ్వుతూ, "సరే నయ్యా, నా కిష్టమే. నిజంగా!" అన్నాడు.

"అయితే నీ పేరేమిటో చెప్పు. తక్కిన పిల్ల లడిగి నప్పుడు చెప్పాలి!" అన్నాడు సైమను.

"ఫిలిప్"

ఒక్క నిమిషం నిశ్శబ్దంగా సైమను ఆపేరు తనలో తాను మననం చేసుకున్నాడు. తర్వాత పూర్తిగా సంతోషంతో చేతులుచాపి, "సరే, అయితే. ఫిలిప్! నీవునాకు నాన్నవు" అన్నాడు. ఆ కష్టజీవి వాణ్ని ఎత్తుకొని రెండుచెంపలూ ముద్దు పెట్టుకొని, త్వరత్వరగా వెళ్లిపోయాడు.

ఆ మర్నాడు కూడా, సైమను బడికి వెళ్ళినప్పుడు అందరూ అతణ్ణి వెటకారపు చిరునవ్వుతో చూసారు. బడి వదిలాక, పిల్లలంతా పాతనాటకమే మొదలు పెట్టబోతుండగా రాళ్లు విసరినట్టు, సైమను ఈ మాటలు విసిరాడు: "మా నాన్న పేరు ఫిలిప్. ఫిలిప్ మా నాన్న!"

ఉద్రేకాతిరేకంతో నాల్గువైపులా కేకలు లేచాయి. "ఎవడోయ్ ఫిలిప్? ఏం ఫిలిప్? అసలు ఫిలిప్ అంటే ఏమిటి? ఎక్కడ ఏరుకొచ్చావురా, ఈ ఫిలిప్‌ను?"

సైమను జవాబు చెప్పలేదు కాని వాళ్ళ ముందు పారిపోవటంకంటె, ప్రతిఘటించి చావటానికైనా సిద్ధంగా వున్నాడు. నిర్భయమైన చూపుతో, నిశ్చల విశ్వాసంతో వాళ్ళను ప్రతిఘటించాడు అయినా ఉపాధ్యాయుడు ఆ సమయానికి రావటం వల్ల, అతను సురక్షితంగా తల్లి దగ్గరికి ఇల్లు చేరుకున్నాడు.

ఆ తర్వాత మూడు నెలలు గడిచాయి. ఆ పొడుగుపాటివాడు, కష్టజీవి, ఫిలిప్ తరచుగా లాబ్లాంచోటీ ఇంటి ముందుగా పోతూ వస్తూ వుండేవాడు. ఆమె కిటికీ దగ్గర కూర్చొని గుడ్డలు కుట్టుకుంటుంటే చూచి, పలకరించటానికి కూడా అప్పుడప్పుడు సాహసించాడు. కాని వేళాకోళపు మాటలాడకుండా, అతన్ని ఇంట్లో అడుగు పెట్టనివ్వకుండా, ఆమె మర్యాదగా, ముక్తసరిగా జవాబు చెప్పేది. ఇదంతా ఇలా వున్నప్పటికీ, పురుషులందరి లాగానే అంతో ఇంతో ఆత్మవంచకుడైన ఫిలిప్, ఆమె తనతో మాట్లాడేటప్పుడు కళకళలాడుతున్నట్లు అనుకొనేవాడు.

పోయిన పరువు మళ్లీ రావటం అసాధ్యం. పోయిన వస్తు వెప్పుడూ పోయినట్లే. లా-బ్లాంచోటీ అంత నిగ్రహంతో ఉన్నప్పటికీ, ఆ చుట్టుప్రక్కలవాళ్లు అప్పుడే గుసగుసలు ప్రారంభించారు.

సైమను తన కొత్త తండ్రిని బాగా ప్రేమించాడు. పనివేళ దాటాక, ప్రతి సాయంత్రం అతనితో కలిసి షికారు వెళ్లేవాడు. ప్రతిరోజూ బడికి వెళ్ళి, తక్కిన పిల్లల ప్రశ్నలకు ఎన్నడూ జవాబు చెప్పకుండానే, వాళ్ళతో దర్జాగా కలసిమెలసి తిరిగేవాడు.

ఆ మొదట అతన్ని గోలచేసిన పిల్లవాడు ఒకనాడు ఆతనితో అన్నాడు: "అబద్ధం చెప్పావు. ఫిలిప్ అనే నాన్న నీకు లేనేలేడు."

"ఏం? ఎందుకని?" అన్నాడు సైమను కలతచెందిన మనస్సుతో.

ఆ పిల్లవాడు చేతులు నలుపుకుంటూ, "ఎందుకంటే, నీకు తండ్రే వుంటే, వాడు మీ అమ్మకు మొగుడు కావాలి గదా!" అన్నాడు. ఈ వాదంలోవున్న నిజం సైమనుకు అర్థమైంది. అయోమయావస్థలో పడ్డాడు. కాని జంకకుండానే జవాబు చెప్పాడు.

"ఏమైనాసరే. అతనే మా నాన్న!"

"కావచ్చులే. దానికేంగాని, అలా అయితే; వాడు మీ నాన్న కాడన్నమాట!" అన్నాడు ఆ పిల్లవాడు నిరసనగా.

లాబ్లాంచోటీ కొడుకు తల వంచుకొని, ఫిలిప్ పనిచేసే ముసలి లాయిజాన్ కార్ఖానా వైపు కలలుగంటూ పోయాడు.

ఆ కార్ఖానా చుట్టూ చెట్లు కమ్ముకొని, కటికిచీకటిగా వుంది. కొలిమిలో నుంచి వచ్చే ఎర్రని కాంతి, భయంకరధ్వనితో సమ్మెట వేస్తున్న ఐదుగురు కమ్మరివాండ్రి మీద, పెద్ద మంటలతో ప్రకాశిస్తున్నది. ఆ మంటలమధ్య నిలువబడి తాము పనిచేస్తున్న ఆ ఎర్రగా కాలిన ఇనుముమీద కళ్ళుపెట్టుకొని, వాళ్ళు రాక్షసుల లాగా పనిచేస్తున్నారు. వాళ్ళ జడభావాలు కూడా ఆ సమ్మెటలతో పాటు పడుతూ లేస్తూ వున్నాయి.

సైమను ఎవరికంటా బడకుండా లోనికి ప్రవేశించాడు. పోయి తన మనిషి చొక్కా పట్టుకున్నాడు. ఫిలిప్ వెనక్కుతిరిగిచూసాడు. వెంటనే ఎక్కడి పని అక్కడ ఆగిపోయింది. ఆ కమ్మరులంతా ఏదో ఆసక్తితో చూస్తున్నారు అప్పుడు ఆ వింత నిశ్శబ్దంలోంచి సైమన్ సన్నని గొంతు వినిపించింది.

"నీవు నా తండ్రివి కావని లా-మికాండే దగ్గరి పిల్లవాడు ఇప్పుడే అన్నాడు. అదేమిటో చెప్పు."

"అదేమిటి?" అని ఫిలిప్ అడిగాడు.

"నీవు నా తల్లికి భర్తవు కావట!" అని అమాయకంగా చెప్పాడు సైమను.

ఎవ్వరూ నవ్వలేదు. సమ్మెట పట్టిన బలిష్ఠమైన చేతుల్లో తలపెట్టుకొని, నిలబడి పోయాడు ఫిలిప్. ఏమో ఆలోచించాడు. అతని నలుగురు సహచరులూ అతనివంకే చూస్తున్నారు. రాక్షసుల మధ్య పసికూనలాగా ఆదుర్దాతో చూస్తున్నాడు సైమను. ఆ కమ్మరులలో ఒకడు తక్కినవారి అభిప్రాయం కూడా అదే నన్నట్టుగా ఫిలిప్‌తో ఇలా చెప్పాడు:

"ఏమీ ఫరవాలేదు. లా-బ్లాంచోటీ మంచి పిల్ల. మర్యాదస్థురాలు. ఆమె దురదృష్టం మాట అట్లా వుంచితే, మంచి నిజాయితీ కలది. పెద్దమనిషి అయిన వాడు పెండ్లాడ దగింది."

"ఆమాట నిజమే!" అన్నారు తక్కిన ముగ్గురూ. ఆ కమ్మరి ఇంకా ఇలా చెప్పాడు:

"ఆ పిల్ల చెడిపోయిందంటే అది ఆవిడ తప్పా? పెండ్లి చేసుకుంటానని చెప్పి ఎవడో మోసం చేసాడు. ఇప్పుడు ఎంతో గౌరవంతో బ్రతికే వాళ్ళు, అడుగడుగునా అంత తప్పూ చేసినవాళ్ళు, చాలామంది నాకు తెలుసు!"

"అదీ నిజమే!" అన్నారు తక్కినముగ్గురూ వంత పాడినట్లుగా.

వాడు మళ్లీ ఆరంభించాడు: "పాపం, ఆ పిల్ల తన రెక్కలమీద ఆ బిడ్డను చదివించటం కోసం ఎంత కష్టపడుతున్నది! ఎంత కుమిలిపోతున్నదో పాపం, చర్చికి తప్ప, గడప దాటదు. ఆ భగవంతుడికే తెలియాలి!"

"అదికూడా నిజమే!" అన్నారు తక్కిన వాళ్లు.

ఆ తర్వాత కొలిమి తిత్తుల మ్రోత తప్ప మరేమీ వినిపించలేదు. ఫిలిప్ వెంటనే పిల్లవాడి మీదికి వ్రాలి, "నేను వచ్చి మాట్లాడుతానని మీ అమ్మకుచెప్పు! పో, నాయనా," అనిచెప్పి, భుజంమీద చేయివేసి, వాణ్ని బయటికి పంపి, తాను తన పనిలోకి వెళ్లాడు. మళ్ళీ ఆ ఐదు సమ్మెటలూ ఒక్కటిగా పడుతున్నాయి. చీకటిపడేదాకా ఘోరంగా ఆ ఇనుముతో సతమత మవుతూనే వున్నారు. పర్వదినాల్లో తక్కిన చిన్న చిన్న గంటల మ్రోతలనుమించి, చర్చిలోని పెదగంట మ్రోతపెట్టే రీతిగా, క్షణక్షణం చెవు లవిసే ధ్వనితో తక్కినవాటి కంటె ఫిలిప్ సమ్మెటమ్రోత పెడుతున్నది. సుంటలమీద కన్నుంచి, చుట్టూ లేచే రవ్వల మధ్య, అతడు నిటారుగా నిలబడి, ఎడతెరపి లేకుండా సమ్మెట వేస్తున్నాడు.

ఆకాశం అంతటా చుక్కలు పొడిచాయి. ఫిలిప్ వెళ్ళి లా-బ్లాంచోటీ తలుపు కొట్టాడు. అతడు ఆదివారం ముస్తాబుతో అక్కడికి వెళ్ళాడు. గడప దగ్గరకు వచ్చి, బాధాకరమైన స్వరంతో ఆ యువతి, "ఇలా రాత్రిపూట రావటం మంచిదికాదు, ఫిలిప్!" అని మందలించింది.

అతడు ఏదో జవాబు చెప్పాలనుకున్నాడు. చెప్పలేక అయోమయంగా నిలబడ్డాడు.

"నేను మళ్ళీ నిందలపాలు కాకూడదు. నీకు తెలుసుగదా!" అన్నదామె.

ఫిలిప్ అకస్మాత్తుగా అందుకున్నాడు "నీవు నా భార్యవయితే నష్టమేమిటి?"

అతనికేమీ జవాబు రాలేదు. కాని ఆ గదిలో నీడల్లో ఒకమనిషి పడిపోయిన ధ్వని విన్నట్లనిపించింది. వెంటనే లోనికి అడుగు పెట్టాడు.

నిద్రపోతున్న సైమనుకు ఎవ్వరో ముద్దు పెట్టుకుంటున్నట్లు వినిపించింది. తన తల్లి మృదువుగా ఏదో మాట్లాడటం కూడా వినిపించింది.

ఆ తర్వాత ఫిలిప్ వచ్చి సైమనును చేతుల్లోకి ఎత్తుకున్నాడు.

"కమ్మరి పనిచేసే ఫిలిప్ రెమీ మా నాన్న అని మీ బళ్లో పిల్లలకు చెప్పు. నీ జోలికి వస్తే, వాళ్ళ గూబలు పిండుతాననిచెప్పు!" అని ఫిలిప్ బిడ్డకు చెప్పాడు.

మర్నాడు ప్రొద్దున పిల్లలతో స్కూలు కిటకిట లాడుతున్నది. పాఠాలు మొదలు పెట్టబోతున్నారు. పూర్తిగా తెల్లబోయినముఖంతో గడగడ వణకుతూ లేచి నిలబడ్డాడు, సైమను.

"నా తండ్రిపేరు ఫిలిప్ రెమీ. కమ్మరి, నాజోలికివచ్చే వాళ్ళగూబలు పగులగొడతానని చెప్పాడు" అని స్పష్టమైనకంఠంతో అన్నాడు.

కాని, ఈసారి ఎవ్వరూ ఎంతమాత్రం నవ్వలేదు. కమ్మరి పనిచేసే ఫిలిప్ రెమీ వాళ్లకు తెలుసు. అలాంటి తండ్రి వుండటమే నిజంగా గర్వకారణం.

ఆయుర్వేదం - సాత్త్వికత

వైద్యశ్రీ ప్రకాశచంద్ర శతపథి

"నగరీ నగరస్యేవ రథస్యేవ రథీ యథా,
స్వశరీరస్య మేధావీ కృత్యే ష్వవహితో భవేత్.

శరీరము నగరము రథమువంటిది. ఒక పట్టణము చెడనీయకుండా కళ్మలం పేరుకొనకుండా, దుర్గంధ భూయిష్టము గాకుండా, శత్రువశం గాకుండగను వుండవలెనని యోచిస్తూ పట్టణాధికారి యెంత జాగ్రత్తగా, మెలకువతో కాపాడుతూ వుండునో, ఒక రథికుడు తన రథము యేవిధముగానూ చెడకుండా యెన్ని తీరుల జాగ్రత్తగా నుండునో - బుద్ధిమంతుడైన వ్యక్తి, అంతరింద్రియ బాహ్యేంద్రియములను తన వశమున నుంచుకొని శరీర సంరక్షణకు అవసరపడు కార్యములన్నెల్లజేసి శరీరమునకు అపాయము కలుగకుండ నిత్యము జాగరూకతతో నుండవలయునని, అలక్ష్యము పనికిరాదని ఆయుర్వేదము తెలిపినది.

శరీర మన బాహ్యముగా నగుపడు రూపము మాత్రమే కాదు. మనస్సు, ఆత్మ, చక్షురాదీంద్రియములు మున్నగు వాటియొక్క యెడతెగని కూడిక. ఇవి ఒకదాని నొకటి విడనాడక యుండు స్థితియే జీవిత మనబడును. ఆ జీవితము మాత్రమే హితముగను, సుఖముగను వుండును. బుద్ధిమంతుడగు వ్యక్తి బాహ్య శరీరము నెంత కల్మష రహితముగను, శుచిగను, సుందరముగ నుంచ యోచనచేయునో అంతర్గత శరీరము విషయమై కూడా అంత శ్రద్ధను గైకొని కృషి చేయ వలసి యుండును. అప్పుడే ఆవ్యక్తిలో బుద్ధి (యుక్తాయుక్త పరిజ్ఞానము), సిద్ధి (సాధ్యాఽసాధ్యములను తెలిసికొను జ్ఞానము), స్మృతి (అతీత విషయమును జ్ఞప్తికి దెచ్చుకొను జ్ఞాన విశేషము), మేధ (ఉత్తరోత్తర విషయములను తీవ్రముగా గ్రహించు జ్ఞానము), ధృతి (విన్న విషయములను మరువక జ్ఞప్తియందుంచుకొనుట), కీర్తి, క్షమ (ఓర్పు), దయ (భూతములయందు చిత్త మార్దవము), అను జ్ఞాన శక్తులు పెంపొందును. ఇట్టి శక్తులు మానవునిలో పెంపొందించుటకు దోహదమిచ్చునదియే ఆయుర్వేదము.

ప్రతివ్యక్తి ధర్మబద్ధమైన సుఖజీవితమును నెరపుటకు, సద్వర్తనను అలవరచుకొనుటకు, శీల సంపత్తిని సముపార్జించుటకు చేయూత నిచ్చుటయే ఆయుర్వేద లక్ష్యము.

ఆయుర్వేద లక్షణము చరకమునం దీ విధముగా వివరించబడినది.

"హితాహితం సుఖం దుఃఖం
ఆయుస్తస్య హితాహితమ్,
మానంచ తచ్చ యత్రోక్తం
ఆయుర్వేద స్స ఉచ్యతే."
"శరీరేంద్రియ సత్వాత్మ
సంయోగోధారి జీవితమ్,
నిత్యగ శ్చాను బన్ధశ్చ
పర్యాయై రాయు రుచ్యతే."

పృధివ్యాది పంచ భూతాత్మకమయిన శరీరము, చక్షురాదీంద్రియములు, మనస్సు, ఆత్మ అను నీ నాల్గును ఒకదాని కొకటి వ్యతిరిక్తము గాక కలసియుండు స్థితి యేదికలదో, అవి ఆయువనబడును. (ఈ నాలుగును కలసి యుండని స్థితియే మరణము. పరస్పర వ్యత్యస్తముగా కూడియున్న స్థితియే అనారోగ్యము. అయితే ఈ యన్నియు నెప్పుడూ కలిసియే యుండునని అనుకొనరాదు. శరీరము ఎప్పటికైనను క్షీణించునదే. అది నిత్యముగాదు. నియమిత కాలమయిన పిదప శరీరము శిథిలము కాక మానదు ఆయువునకు పర్యాయపదములుగా ధారి, జీవితం, నిత్యగం, అనుబంధం అని ఆయుర్వేద శాస్త్రమున పేర్కొన బడిన వాని భావ మిదే)

ఒక మనిషి జీవించి యున్నంత కాలమునకు "ఆయువు" అనవచ్చును. అయితే యీ జీవితము ఒకే తీరున నుండదు. హితము, అహితము, సుఖము, దుఃఖము అని నాల్గు తెరగుల నుండును. కొందరి జీవితము హితముగా నుండును. మరికొందరిది అహితముగా నుండును. అటులనే కొందరిది సుఖముగను, మరికొందరిది దుఃఖమయముగానూ వుండును. ఇది ఆయూవ్యక్తుల

ఆత్మౌన్నత్యమును బట్టి, చిత్త సంస్కారమును బట్టి యుండును.

సుఖాయువు : శారీరక మానసిక వ్యాధులచే పీడింపబడక యుండుట ముఖ్యముగా యౌవనవంతుడుగా నుండుట. శరీరమునకు తగినంత బలమును, వీర్యమును, పౌరుష పరాక్రమములను కలిగియుండుట. బుద్ధి - శాస్త్ర పరిజ్ఞానము - చక్షురాదీంద్రియములు - శబ్దస్పర్శాదీంద్రియార్థములు - వీనియొక్క సాముదాయిక బలముండుట. గొప్పసంపదకలిగి మనోహరములు రమ్యములైన వివిధ భోగముల ననుభవించుట. తలచిన కార్యమును సాధించ గలుగు సమర్థత కలిగియుండుట. తన కిష్టమయిన రీతిని నడుచుకొను స్వతంత్రత కల్గియుండుట. యను లక్షణములు గల వ్యక్తి జీవిత రూపమయిన ఆయువు సుఖమయమై యుండును. పై చెప్పబడిన గుణములకు వ్యతిరిక్తముగాగల వ్యక్తి జీవితము (ఆయువు) దుఃఖమును కల్గించునది యగును.

హితాయువు : సర్వప్రాణులకు మంచిని కోరుట, పరద్రవ్యమునందు పరాఙ్ముఖత, సత్యసంధత, ఓరిమి కల్గియుండుట, కార్యముల పట్ల యుక్తాయుక్తముల విచారించి పనులకు గడంగుట, అప్రమత్తత కల్గియుండుట, ధర్మార్థకామముల నొకటికొకటి వ్యతిరేకము గాకుండ ననుభవించుట, పూజింపదగిన వ్యక్తుల పూజించుట, జ్ఞానము విజ్ఞానము శాంతము కలిగియుండుట, శీలము కలిగియుండుట, పెద్దల సేవించుట, క్రోధము - ఈర్ష్య - ఆశ - మదము - అహంకారము వీటివలను పడకుండుట, ఎల్లప్పుడు అనేక విధములైన దానధర్మములు జేయు నాసక్తి కల్గియుండుట, తపస్సునందును, బ్రహ్మజ్ఞానమునందును, ఇంద్రియ నిగ్రహమునందును దృఢచిత్తము కల్గియుండుట, అధ్యాత్మ జ్ఞానమునం దాసక్తి కల్గియుండుట, ఈ లోకమునకును పరలోకమునకు సంబంధించిన విషయములను గమనించ గలిగియుండుట, గడచిన విషయముల చక్కగా జ్ఞప్తియందుంచుకొనుట-యను గుణములు గల వ్యక్తి జీవితరూపమొయిన ఆయువు హితకరమై యుండును. పై చెప్పబడిన గుణములకు వ్యతిరేకముగా గల వ్యక్తి జీవితము (ఆయువు) అహితకర మైనదిగా నుండును. ఈ విషయమే చరకమునం దీవిధముగా విస్పష్టము చేయబడినది.

'తత్రాయురుక్తం స్వలక్షణతో యథావదిహైవ; తత్ర శారీర మానసాభ్యాం రోగాభ్యాం అనభిద్రుతస్య, విశేషేణ యౌవనవతః, సమర్థాను గత బలవీర్య పౌరుష పరాక్రమస్య, జ్ఞాన విజ్ఞానే న్ద్రియార్థబల సముదాయే వర్తమానస్య పరమర్ద్ధి రుచిర వివిధోప భోగస్య, సమృద్ధ సర్వారమ్భస్య, యథేష్టవిచారిణః, సుఖమాయు రుచ్యతే, అసుఖ మతో విపర్యయేణ.

'హితైషిణః పునర్భూతానాం పరస్వాదుపరతస్య, సత్యవాదినః శమపరస్య, పరీక్ష్యకారిణః, అప్రమత్తస్య, త్రివర్గం పరస్పరేణాఽనుపహత ముపసేవ్య మానస్య, పూజార్హాసంపూజకస్య జ్ఞాన విజ్ఞానోపశమ శీలస్య, వృద్ధోపసేవినః సునియత రాగరోషేర్ష్యా మద మాన వేగస్య, సతతం వివిధప్రధాన పరస్య, తపో జ్ఞాన ప్రశమనిత్యస్య, ఆధ్యాత్మవిధః, తత్పరస్య లోకమిమం చాముం చావే క్షమాణస్య స్మృతి మతో హిత మాయు రుచ్యతే, అహిత మతో విపర్యయేణ.'

ఆయువు హితముగా నగుటకు, అహితముగా నుండుటకు, సుఖముగా నుండుటకు, అసుఖముగా మారుటకు ఏవి కారణములుగా నుండునో యే కార్యము లనుసరించుట వలన హితము, సుఖము జీవితమగునో అవి తెలుపుడు చేయునదియే ఆయుర్వేదము. అదే దీనిలక్ష్యము "ఆయుః వేదయతీతి – ఆయుర్వేదః"

జీవితము సుఖసంతోష సంభరిత మగుటకునూ, విశుద్ధ వర్తనము నలవరచుటకునూ, శారీరక మానసిక క్లేశములకునూ, కారణము ఆహారమే నని అయుర్వేదపు తలంపు.

"అశిత – పీత – లీఢ – ఖాదిత ప్రభవాశ్చాస్మిన్ శరీరే వ్యాధయో భవన్తి, హితాహితోపయోగ విశేషాస్త్వత్ర శుభాఽశుభవిశేషకరా భవన్తి, ఇతి."

అంతియే కాదు. సర్వప్రాణి కోటికి ఆహారమే ప్రాణాధారముగ నుండును. శరీరవర్ణమును,

నిర్మలత్వమును, మంచి కంఠస్వరమును, జీవితమును, నిల్పునదిఆహారము. ("జీవయతి ప్రాణాన్ ఇతి జీవితం" అను వ్యుత్పత్తిచేత ప్రాణముల నిల్పునది జీవితమని యర్థము) ప్రతిభను, శరీరేంద్రియాది సౌఖ్యమును, మనస్సంతోషమును, శరీర పుష్టిని, శారీర మానసిక బలమును, మేధయు (ధారణాశక్తి)-సర్వమును ఆహారము వలననే లభ్యమగును. లౌకిక కర్మలును, స్వర్లోక సుఖమునకు సంబంధించిన వైదిక కర్మలును, ముక్తికిసంబంధించిన నిర్గుణ బ్రహ్మోపాసనాది మానసిక కర్మములును ఆహారమునే ఆధారముగా నిడుకొని నెరవేర్ప దగియుండు నని - సర్వమునకు ఆహారమే మూలమని తెలుపుచు-

"ప్రాణాః ప్రాణభృతామన్నం
అన్నం లోకోఽభిధావతి,
వర్ణః ప్రసాదః సౌస్వర్యం
జీవితం ప్రతిభాసుఖం,
తుష్టిః పుష్టి ర్బలం మేధా
సర్వ మన్నే ప్రతిష్టితం,
లౌకికం కర్మయద్వృత్తౌ
స్వర్గతౌ యచ్చ వైదికం,
కర్మాపవర్గే యచ్చోక్తం
తచ్చాప్యన్నే ప్రతిష్ఠితం."

అని ఆయుర్వేదము విస్పష్టము చేసినది.

సద్గుణములుకాని - అవగుణములు కాని మానవునిలో రూపొందుటకు, సచ్ఛీలము, సద్వర్తనము మనిషియం దుత్పన్న మగుటకు ముఖ్య హేతువులు ఆహారాచార చేష్టలై యున్నవి. ఆహారాచార చేష్టలు సరియైనవైనచో హితసుఖములును, చెడు వైనచో అహిత, అసుఖములును మానవులకు దాపురించునని ఆయుర్వేదము తెలిపినది.

ఆహారసంభవం వస్తు
రోగాశ్చాహార సంభవాః
హితాఽహిత విశేషాశ్చ
విశేషస్సుఖ దుఃఖయోః
సహత్వే చాసహత్వే చ
దుఃఖానాం దేహసత్వయోః.

మనస్సు అనునది మురికిలేని ఒక తెల్లని వస్త్రమువంటిది. తెల్లనివస్త్రమును అరుణవర్ణమున ముంచిన అరుణ వర్ణముగానే యగును. కృష్ణవర్ణమున ముంచిన కృష్ణవర్ణముగనే యగును. పీతవర్ణమున ముంచిన పీతవర్ణముగనే యగును. అటులనే మనము గైకొను ఆహారములు, అనుసరించు ఆచార చేష్టలు రాజస తామస గుణముల ప్రకోపింపజేయునవిగా నుండరాదు. త్రిదోషములైన వాతపిత్త కఫములు ప్రకోపించిన శారీరకవ్యాధులను గొని తెచ్చునటులనే మనోదోషములైన రాజస తామసములు ఉద్భృతములైన నిర్వికారమయిన చిత్తమును వికారమున ముంచెత్తును. నిర్మలమయిన చిత్తము కల్మషపూరితమై పోవును. ఇది వ్యక్తులలో దురాలోచనను, దుర్వర్తనను ఖరిగొల్పును.

పరిశుద్ధాహారమువలన పవిత్రాచరణ సిద్ధించునని ఆయుర్వేదసిద్ధాంతము. "ఆహారశుద్ధౌ సత్త్వశుద్ధిఃసత్త్వ శుద్ధౌధ్రువస్స్మృతిః" అని పేర్కొనినది. పరిశుద్ధాహార సేవన వలననే మనస్సును పరిశుద్ధముగా నుండునని, పరిశుద్ధ మనస్సువలన జ్ఞాన విజ్ఞానములును చేకూరి మోక్షమును సంప్రాప్తింపజేయునని యోగశాస్త్రము.

మనస్సు సత్త్వగుణముతో సంబంధించినపుడు సాత్త్విక లక్షణములు మనుజునిలో ఉత్పన్న మగును. మనస్సు రాజస గుణముతో సంబంధించినపుడు రాజస లక్షణములు మనుజునిలో పొడసూపును. అటులనే మనస్సు తమోగుణముతో సంబంధించినపుడు తామసిక లక్షణములు మనుజునిలో స్థావర మేర్పరుచ్చుకొనును.

"అణుత్వ మథచైకత్వం
ద్వౌగుణౌ మనసః స్మృతౌ".

మనస్సు పరమాణువు వోలె అతి సూక్ష్మమైనది; ఏకత్వంబును కల్గియుండునది అనుటవలన మనస్సును యెప్పుడూ వైకల్యస్థితి పొందునటుల చూడరాదు.

ఆయుర్వేద సిద్ధాంతము ననుసరించి దేవతలు, దానవులు, మనుజులు - మువ్వురును మనుష్యులే. సాత్త్విక గుణములు గలవారు దేవతలు,

రాజస గుణములు గలవారు రాక్షసులు, తమో గుణములు గలవారు మనుజులు.

మానుజా త్రివిధాః ప్రోక్తాః
దేవ దానవ మానవాః
సత్త్వాది లక్షణో దేవః
దానవా రాజసాధికాః
మానుషాశ్చ తమః ప్రాయాః......"

మనిషిని తమోగుణ ప్రాబల్యమునుండి విడదీసి - రజోగుణమును చేపట్టనీయక సాత్త్వికత నవలంబింపజేసి, మనిషిలో దైవీసంపత్తిని కల్గింపజేయుటయే ఆయుర్వేద లక్ష్యము.

రాజస లక్షణములు

"గర్వ క్రోధా వహంకారః
స్త్రీ సంగః ప్రలాపనమ్
అక్రియ శ్చావమానం చ
రాజసం గుణలక్షణమ్"

గర్వము, క్రోధము, అహంకారము, స్త్రీ సంగమమునందిచ్ఛ, ప్రల్లదములు పల్కుట, అక్రమములచేయుట, అవమానము ఇవన్నియూ రాజసగుణము కల మనుజునిలోగల లక్షణములు.

తమోగుణ లక్షణములు

"అజ్ఞానం మోహనిద్రేచ
చాపల్యం బుద్ధిహీనతా
పాపిత్వం పరబాధత్వం
తామసం గుణలక్షణమ్."

ఆత్మజ్ఞానము లేకుండుట, చిత్తవిభ్రమము, ఎల్లప్పుడు నిదురయందాసక్తి కల్గియుండుట, మనస్సు నిలకడలేకుండుట, బుద్ధిలేనితనముగ ప్రవర్తించుట, పాపకృత్యములచేయుట, ఇతరుల బాధపెట్టుట, యివన్నియు తామసగుణము కల వానిలో వ్యక్తమగు లక్షణములు. రజో తమో గుణములు మనస్సు నావరించినపుడు యీ దుర్లక్షణములు పెంపొందును. ఆసురీశక్తులు మానవునిలో ప్రవృద్ధమగును. సాత్త్వికము దేవత్వలక్షణము.

సత్త్వగుణ లక్షణములు

"సత్యం జ్ఞానం తపోమానం
స్మృతిర్ధర్మం ధృతిః క్షమా,
ఉత్సాహోనిశ్చయం ధైర్యం
సాత్త్వికమ్ గుణలక్షణమ్."

సత్యమును పల్కుట, ఆత్మజ్ఞానము కలిగియుండుట, తపస్సు (మనోవిషయకమైన నియమము), మౌనము, స్మృతి (జరిగినవిషయముల జ్ఞప్తికి తెచ్చుకొనుట), ధర్మము కల్గియుండుట, ధృతి (ధారణాశక్తి), ఓర్పు, ఉత్సాహము, నిశ్చయము, ధైర్యము, ఇవి సాత్త్విక గుణలక్షణములు.

ఈ సాత్త్వికతను ప్రతి వ్యక్తియందును ప్రతిబింబింపజేయుటయు ధ్యేయముగా కలది ఆయుర్వేదము.

*

స్నేహలత

శ్రీ కొమర్రాజు వినాయకరావు

మానవుల కట్టివైచు సంబంధ లతిక
లీ యిలా తలి నున్న వెన్నేని; కాని
యమల హృదయానుకూల స్నేహానురాగ
లలిత లతకన్న మిన్నయా లతిక యున్నె ?

మను ధర్మ వివేకము

శ్రీ జటావల్లభుల పురుషోత్తము, ఎం. ఏ.

సుఖమార్గమునకే ధర్మమార్గమని పేరు. ధర్మ మాచరించుచున్నవాడు దుఃఖ మనుభవించుటయు, అధర్మ మాచరించువాడు సుఖ మనుభవించుటయు లోకములో కన్పట్టుట లేదా యన. ఆచరించు ధర్మాధర్మములకు ఫలము వెంటనే సంభవింపక పోవచ్చును. ఎన్నడో చేసిన ధర్మాధర్మముల కిప్పుడు ఫల మనుభవము లోనికి రావచ్చును. ఇప్పుడు చేయుచున్న ధర్మాధర్మములకు ఫలము ఇక ముందు ఎప్పుడో అనుభవములోనికి రావచ్చును. భౌతిక ప్రపంచములోకూడ ఇట్టి అనుభవము మనకు కన్పట్టుచున్నది. నిన్న తిన్న అజీర్ణవస్తువునకు ఫల మా నిన్ననే కల్గుటలేదు. నేడు కల్గుచున్నది. పుణ్య పాపములకు సంబంధించిన ఫలము చిరకాలమునకు పిమ్మట గాని, జన్మాంతరములో గాని, లోకాంతరములో గాని కల్గుననుటలో నాశ్చర్యములేదు. వ్యవసాయము జరుగుచున్న భూమి అప్పటి కప్పుడే ఫలింపదు. కావున పాపులు సుఖముగా నుండుటను, పుణ్యాత్ములు ఆపదలతో నుండుటను చూచి యెవ్వడును ధర్మము వలన లాభము లేదనియు అధర్మము వలన హాని లేదనియు తలంపరాదు.

నాఽధర్మశ్చరితో లోకే
సద్యః ఫలతి గౌరివ
శనై రావృత్త మానస్తు
కర్తుర్మూలాని కృంతతి.

అధర్మము చేసినవెంటనే దాని ఫలము కనపడకపోవచ్చును. భూమి దున్నినవెంటనే ఫలము నీయదుకదా! అధర్మము క్రమముగా ఫలోన్ముఖమై కర్తను సమూలముగా నాశనము చేయును.

యదినాత్మని పుత్రేషు
నచేత్ పుత్రేషు నప్తృషు,
నత్వేవతుకృతోఽధర్మః
కర్తు ర్భవతి నిష్ఫలః

అధర్మము చేసినవానికి తత్ఫలము స్వవిషయములో కాకపోయినను, కుమారుని విషయములో కాని, మనుమని విషయములో కాని అనుభవము లోనికి వచ్చును, అంతేకాని వ్యర్థముగా పోదు. కావున తాత్కాలికముగా సుఖము నపేక్షించి గాని దుఃఖమును తప్పించుకొనుటకు గాని అధర్మమును చేయ రాదు. ఆ యధర్మము వలన వచ్చు దుఃఖ మింతకంటె నికృష్టమగు నదిగా నుండును.

నసీదన్నపి ధర్మేణ
మనోఽధర్మే నివేశయేత్,
అధార్మికాణాం పాపానా
మాశుపశ్యన్ విపర్యయం.

ధర్మముతో నున్నవాడు దారిద్ర్యాదులచే బాధపడుచున్నను అధర్మమందు బుద్ధిని చొరనీయకూడదు. ధర్మమును వీడుచో దుఃఖము పోయి సుఖము వచ్చునని తలంపరాదు. అధార్మికులు చేయు పాపములకు కలుగబోవు దుఃఖమును గురించి యాలోచింపవలయును.

అధార్మికో నరో యోహి
యస్య చాప్యనృతం ధనం
హింసారతశ్చ యో నిత్యం
నాహాసౌ సుఖమేధతే,

ఎవడు ధర్మహీనుడో, ఎవడు అన్యాయముచే ధనము సంపాదించునో, ఎవడు హింసాపరుడో వానికి సుఖముండదు.

ఏకర్మకు ఎంతకాలము పోయిన పిమ్మట, ఏ లోకములో, ఏ జన్మములో ఏ విధమైన ఫలము వచ్చునో యెరిగిన మహామహులు ధర్మాధర్మములను గురించిన విజ్ఞానమును మన కందజేసి యున్నారు. వేదమే మూలముగాగల యీ విజ్ఞానము ధర్మశాస్త్రములోను, పురాణములలోను సర్వజన సులభముగా ప్రతిపాదింపబడి యున్నది. అపారమైన యీ విజ్ఞానము యొక్క సంగ్రహ స్వరూపము మనుస్మృతి. ఈ గ్రంథము మానవునకు శుభప్రదము, మరియు జపహోమాది సత్కర్మ బోధకమగుటచే శ్రేష్ఠమయినది; బుద్ధిని వృద్ధిపొందించునది, మోక్షోపాయ బోధకమైనది. కావున సర్వోత్కృష్టమయినది.

ఇదం స్వస్త్యయనం శ్రేష్ఠ
మిదం బుద్ధి వివర్ధనం

ఇదం యశస్య మాయుష్య
మిదం నిఃశ్రేయసం పరం

వేదములు, వేదవిరుద్ధములుగాని స్మృతులు, వేదస్మృతులకు విరుద్ధము కాని సదాచారము - ఇవి ధర్మమును నిర్ణయించుకొనుట కాధారములు; వీని నెన్నడును ధిక్కరింపరాదు. వీనికి వ్యతిరేకముగా నుండనంత వరకు మాత్రమే మనస్తృప్తి ప్రకారము నడచుకొనవచ్చును.

వేదస్మృతి స్సదాచారః
స్వస్య చ ప్రియమాత్మనః
ఏతచ్చతుర్విధం ప్రాహుః
సాక్షాద్ధర్మస్య లక్షణమ్

భారతదేశము ధర్మభూమి

ధర్మాచరణబుద్ధి గలవారికి భారతదేశమే వాసయోగ్యమని మనుస్మృతి వలన తెల్లియుచున్నది. (ఆధునిక ప్రాచ్య, పాశ్చాత్య ప్రముఖుల దృష్టిలోను, నిష్పక్షపాత విమర్శకుల దృష్టిలోనుకూడ భారతదేశము ధార్మికముగాను, ఆధ్యాత్మికముగాను ఎల్లదేశములలోను మిన్నయని నా 'భారతీయ వైభవము' 'చిత్రలతకము' మున్నగు గ్రంథములలో నిరూపించియున్నాను.)

మనువు భారతదేశములోని నాలుగు భాగములను పేర్కొనినాడు: (1) బ్రహ్మావర్తము, (2) బ్రహ్మర్షి దేశము, (3) మధ్యదేశము, (4) ఆర్యావర్తము. ఈ నాల్గింటిని చెప్పిన పిమ్మట కృష్ణ మృగము (నల్లలేడి) చరించు ప్రదేశమంతయు యజ్ఞియ భూమియని చెప్పినాడు. కృష్ణమృగము పై నాలుగు ప్రదేశములలోనే కాక మిగిలిన భారతదేశ మందంతటను తిరుగును. కావున భారతదేశ మంతయు యజ్ఞియభూమి. అందు ప్రత్యేకముగా పేర్కొనబడిన నాల్గు ప్రదేశములును విశేషముగా పుణ్యభూములని తాత్పర్యము.

సరస్వతీ దృషద్వత్యో
ర్దేవనద్యో ర్య దన్తరమ్,
తం దేవ నిర్మితం దేశం
బ్రహ్మావర్తం ప్రచక్షతే.

సరస్వతి, దృషద్వతి యను రెండు పుణ్యనదుల నడుమగల దివ్య ప్రదేశమును బ్రహ్మావర్తమని చెప్పుదురు.

కురుక్షేత్రం చ మత్స్యాశ్చ
పాంచాలాః శూరసేనకాః,
ఏష బ్రహ్మర్షి దేశో వై
బ్రహ్మావర్తా దనన్తరః,
ఏతద్దేశ ప్రసూతస్య
సకాశా దగ్ర జన్మనః,
స్వం స్వం చరిత్రం శిక్షేరన్
పృథివ్యాం సర్వమానవః.

కురుక్షేత్రము, మత్స్యదేశము, పాంచాలము శూరసేనము ఇవి కలసి బ్రహ్మర్షి దేశ మనబడును. ఇది బ్రహ్మావర్తమునానుకొనియున్నది. ప్రపంచములోని అన్నిదేశములవారును ఈ దేశములో జన్మించిన బ్రాహ్మణుని వలన తమ తమ ఆచారములను తెలిసికొనవలయును.

హిమవ ద్వింధ్యయోర్మధ్యం
యత్ప్రా గ్వినశ నాదపి,
ప్రత్యగేవ ప్రయాగాచ్చ
మధ్యదేశః ప్రకీర్తితః.

హిమవద్వింధ్య పర్వతములకు మధ్యగాను, సరస్వతీ నద్యంతర్ధాన ప్రదేశమునకు తూర్పుగాను, ప్రయాగకు పశ్చిమముగను ఉన్న దేశము మధ్యదేశ మనబడును.

ఆ సముద్రాత్తు వై పూర్వా
దా సముద్రాత్తు పశ్చిమాత్
తయో రేవా న్తరం గిర్యో
రార్యావర్తం విదుర్బుధాః

తూర్పు పడమరల సముద్ర పర్యంతము వ్యాపించి, వింధ్య హిమాచలముల మధ్యనున్న దేశమును ఆర్యావర్తమని పండితులుచెప్పుదురు.

కృష్ణ సారస్తు చరతి
మృగో యత్ర స్వభావతః
స జ్ఞేయో యజ్ఞియో దేశో
మ్లేచ్ఛ దేశ స్త్వతః పరః

కృష్ణ సారమను నల్లని లేడి ఏ ప్రదేశములో స్వభావముగానే తిరుగునో అది యజ్ఞార్హమైన ప్రదేశము. మిగిలిన ప్రదేశములు మ్లేచ్ఛ దేశములనబడును.

ఏతాన్ ద్విజాతయో దేశాన్
సంశ్రయేరన్ ప్రయత్నతః
శూద్రస్తు యస్మిన్కస్మిన్వా
నివసేద్వృత్తి కర్శితః.

ఈ దేశములను - బ్రహ్మావర్తము, బ్రహ్మర్షి దేశము, మధ్యదేశము, ఆర్యావర్తము, అను వానిని మరియు కృష్ణమృగము తిరుగు ఇతర ప్రదేశములను - ద్విజులు ప్రయత్న పూర్వకముగానైనను ఆశ్రయింపవలయును. శూద్రుడు కూడ ఈ దేశములలోనే నివసింపవలయును. కాని వృత్తి లేక బాధపడు నపుడాతడు ఇతర దేశముల కేగవచ్చును. (కృష్ణమృగము ఈనాల్గు దేశములలోను, దక్షిణ భారతములోను తప్ప ప్రపంచములో మరి యే దేశములోను స్వాభావికముగా నుండదు. కావున భారత దేశమే చాతుర్వర్ణ్యము వారికిని ముఖ్యముగా నివాస యోగ్యము.)

చతుర్యుగములు-ధర్మస్థితి

చతుష్పాత్సకలో ధర్మః
సత్యం చైవకృతేయుగే
నాఽధర్మేణాఽగమః కశ్చి
న్మనుష్యాన్ప్రతి వర్తతే.

కృతయుగములో ధర్మము నాలుగు పాదములతోను నడచును. సత్యముకూడ నంతియే. ఆ యుగములో అధర్మముచేత ధనసంపాదనము మున్నగు దోషములు మనుష్యులలో కన్పట్టవు. (ఇట ధర్మములను గురించి చెప్పి మరల సత్యమును గురించి ప్రత్యేకముగా చెప్పుటచేత ధర్మము లన్నింటిలోను సత్యమునకుగల ప్రాధాన్యము తెలియుచున్నది.)

ఇతరేష్వాగమా ద్ధర్మః
పాదశ స్త్వవరోపితః
చౌరికానృత మాయాభి
ర్ధర్మశ్చాపైతి పాదశః.

త్రేతాద్వాపర కలియుగములలో ధనాది సంపాదనము అధర్మముచేత జరుగుటవలన, అట్టి అధర్మార్జిత ధనాదులచే చేయబడు యజ్ఞాది ధర్మము యుగమున కొక పాదము చొప్పున క్రిందకు దిగిపోవుచుండును. త్రేతాయుగములో ధర్మము ముప్పాతిక పాలును, ద్వాపరములో సగమును, కలిలో నాల్గవవంతును నిలచియుండును. దొంగతనము, అసత్యము, మోసము మున్నగువానిచేత కూడ ధర్మముయొక్క ఒకొక్క పాదము క్రమముగా ప్రతియుగములోను లోపించును.

ధర్మము తగ్గిపోవుటకు చౌర్యము, అసత్యము, మాయ లక్షణములుగా నచ్చట చెప్పబడుటచే మనువు మతములో ఇవి యెంత పెద్ద దోషములో, ఋజు ప్రవర్తనము, సత్యము, అస్తేయము ఎంత గొప్ప ధర్మములో స్పష్టమగుచున్నది.

తపః పరం కృతయుగే
త్రేతాయాం జ్ఞాన ముచ్యతే
ద్వాపరే యజ్ఞ మేవాహు
ర్దాన మేకం కలౌ యుగే.

అన్ని యుగములలోను తపస్సు, బ్రహ్మజ్ఞానము, యజ్ఞము, దానము అనునవి ధర్మములే యైనను కృతయుగములో తపస్సు, త్రేతాయుగములో జ్ఞానము, ద్వాపరములో యజ్ఞము, కలిలో దానము ముఖ్యముగా గొప్ప ధర్మములు

ధర్మ మొక్కటియే మిత్రము

ధర్మము తప్ప మరి యేదియు నమ్మదగిన మిత్రము కాదు.

ఏకః ప్రజాయతే జంతు
రేక ఏవ ప్రలీయతే
ఏకోఽనుభుఙ్క్తే సుకృత
మేక ఏవ చ దుష్కృతం.

మానవుడు పుట్టునప్పుడు ఒక్కడే పుట్టుచున్నాడు, మరణించునపుడుకూడ నంతియే. తన పుణ్యమును పాపమును తానొక్కడే అనుభవించుచున్నాడు—

మృతం శరీర ముత్సృజ్య కాష్ఠలోష్టసమంక్షితౌ
విముఖా బాంధవాయాంతి ధర్మస్తమనుగచ్ఛతి

కట్టెవంటియు, మట్టిపెల్లవంటియు మృతకళేబరమును శ్మశానములో విడిచి బంధువులింటికి పోవుదురు. ఆ పైని కూడ వచ్చునది ధర్మము మాత్రమే.

నాముత్రహి సహాయార్థం
పితామాతాచ తిష్ఠతః
నపుత్రదారానజ్ఞాతి
ర్ధర్మ స్తిష్ఠతి కేవలః.

పరలోకమున సహాయముకొఱకు తల్లి, తండ్రి యుండరు. భార్యా పుత్రులుండరు; జ్ఞాతియుండడు; కేవలము ధర్మమేయుండును.

ధర్మంశనైః సంచినుయా
ద్వల్మీక మివపుత్తికాః
పరలోక సహాయార్థం
సర్వభూతా న్యపీడయన్

పురుగులు పుట్టకొరకు మట్టిని సమకూర్చుకొనునట్లు మానవుడు పరలోక సహాయముకొరకై ధర్మమును మెల్లదిగా సమకూర్చుకొనవలెను; ఏ ప్రాణిని బాధపెట్టకుండ సమకూర్చుకొన వలయును. (మను మతములో భూతదయ యెంత ముఖ్యమో దీనివలన తెలియుచున్నది.)

తస్మాన్నిత్యం సహాయార్థం
ధర్మం సంచినుయా ద్ఛృథః
ధర్మేణ హి సహాయేన
తమ స్తరతి దుస్తరం

కావున ఎల్లప్పుడును సహాయము కొరకై ధర్మమును మెల్లదిగా సంపాదించుకొనుచుండవలెను. ధర్మమనెడు సహాయముచేత దుస్తరమైన తమస్సును మానవుడు దాటగలుగును.

ధర్మప్రధానం పురుషం
తపసా హత కిల్బిషం
పరలోకం నయ త్యాశు
భాస్వంతం ఖశరీరిణం.

తపస్సుచేత పోగొట్టబడిన పాపము గల్గినట్టియు, ధర్మప్రధానుడైనట్టియు, బ్రహ్మస్వరూపుడైనట్టియు, పురుషుని ఆతనిధర్మమే దివ్యలోకమునకు తీసికొనిపోవును.

ధర్మము మానవుని ఉద్ధరించుట ఎంత సత్యమో, అధర్మము మానవుని ముంచివేయుట అంతసత్యము. ధర్మశబ్దములోనే యీ యర్థము కలదు. మానవుని మంచిస్థితిలో నిలబెట్టునది ధర్మము. "ధారయతీతి ధర్మః" "ధారణాత్ ధర్మమిత్యాహుః "ఇత్యాది నిర్వచనము లీయర్థమునే తెలుపును.

ధర్మ ఏవహతో హంతి
ధర్మోరక్షతి రక్షితః
తస్మాద్ధర్మో నహంతవ్యో
మానోధర్మోహతో౽వధీత్॥

ధర్మము కొట్టబడినదై మనలను కొట్టివేయును. రక్షింపబడినదై మనలను రక్షించును. కావున ధర్మము ఉల్లంఘింప దగినదికాదు. ధర్మము కొట్టివేయబడకుండుగాక! మనల నది అణచివేయకుండుగాక!

కావున ధర్మమొక్కటియే సర్వకాలములలోను తోడ్పడు మిత్రము.

ఏక ఏవసుహృద్ధర్మో
నిధ నేప్యనుయాతి యః
శరీరేణ సమానాశం
సర్వ మ న్యద్ధిగచ్ఛతి.

మరణానంతరము కూడ విడిచిపెట్టకుండ వచ్చునది ధర్మము. అది యొక్కటియే నిజమైన మిత్రము. మిగిలిన ధనవస్తు వాహనాదికమే కాక బంధువర్గము కూడ, శరీరముతోపాటే మానవుని విడిచిపెట్టి పోవును.

మానవ జన్మ సార్థక్యము

ధర్మాచరణావకాశ ముండుట వలననే మానవ జన్మ శ్రేష్ఠమైనది.

భూతానాం ప్రాణినః శ్రేష్ఠాః
ప్రాణినాం బుద్ధి జీవినః
బుద్ధిమత్సు నరాః శ్రేష్ఠాః
నరేషు బ్రాహ్మణాః స్మృతాః
బ్రాహ్మణేషు చ విద్వాంసో
విద్వ త్సుకృత బుద్ధయః
కృతబుద్ధిషు కర్తారః
కర్తృషు బ్రహ్మవేదినః

స్థావర జంగమములలోకదలిక లేనివానికంటె కదలిక గలవి గొప్పవి. ఏ కొలది సుఖమైనను వాని కప్పు డనుభవములోనికి వచ్చును. (తరు గుల్మ లతా దులకును సుఖదుఃఖానుభూతి యున్నను అది ప్రకటము కాదని మనువు చెప్పియున్నాడు. ఆ ప్రాణులలోను బుద్ధి నుపయోగించి సుఖము ననుభవింప గల్గు పశుపక్ష్యాదులు గొప్పవి. బుద్ధిగల యీ ప్రాణులలోను ధర్మాధర్మజ్ఞానము గల మనుష్యులు శ్రేష్ఠులు. వీరు ధర్మము నాచరించి సుఖము పొందగల్గుదురు. అధర్మమును వీడి దుఃఖమును తప్పించుకొన గల్గుదురు. ఆ నరులలోను బ్రాహ్మణులు శ్రేష్ఠులు. బ్రాహ్మణులలోను ధర్మ స్వరూపమును పూర్తిగా నెరిగిన విద్వాంసులు గొప్ప

వారు. అందునను వైదిక ధర్మమందు శ్రద్ధగల వారు ఘనులు. వారిలోను ఆ ధర్మము నాచరించు వారు ఉత్కృష్టులు. ఆ యాచరించువారిలోను స్వర్గాది కామములతో ఆచరించువారి కంటె మోక్షాపేక్షతో నిష్కామముగా నాచరించి బ్రహ్మజ్ఞానము పొందినవారు శ్రేష్ఠులు. కావున సర్వప్రాణులలోను శ్రేష్ఠత్వ మనునది ధర్మమును బట్టియే నిర్ణయింపబడును

కావున మానవజన్మ కల్గినపిమ్మట బుద్ధి నుపయోగించి జ్ఞానమువలన పొందదగిన యానందమును పొందవలయును; శాస్త్రోక్తకర్మల నాచరించి స్వర్గాది పుణ్యలోకములను, ఉత్తమ జన్మలను పొందుటకు ప్రయత్నింపవలయును. ఆ శాస్త్రోక్త కర్మలనే నిష్కామముగా నాచరించి చిత్తశుద్ధిని, తద్ద్వారా మోక్షమును పొందుటకు యత్నించుట అంతకంటెను ప్రశస్తమైనది.

మోక్ష సాధనము

యజ్ఞ దాన తపః కర్మాత్మకమైన ధర్మము స్వర్గకాములకు మాత్రమే కాక మోక్షకాములకుకూడ అనుష్ఠేయమే యని భగవద్గీత చెప్పుచున్న యంశము మనుస్మృతిలోకూడ కన్పట్టుచున్నది. ధర్మాచరణము మోక్ష ప్రతిబంధములను తొలగించును.

సర్వభూతేషు చాత్మానం
సర్వభూతాని చాత్మని
సమంపశ్య న్నాత్మయాజీ
స్వారాజ్య మధిగచ్ఛతి.

సర్వభూతముల యందును, ఒకే ఆత్మ యున్నదనియు, పరమాత్మయందే సర్వభూతములు నున్నవనియు గుర్తించుచు సర్వ కర్మలను బ్రహ్మార్పణముగా చేయువాడు మోక్షమును పొందును. (ఇట్టిపట్ల వైదిక కర్మ, యోగమగుచున్నది. అనగా బ్రహ్మప్రాప్తి కుపాయమగుచున్నది)

వైదికే కర్మయోగేతు
సర్వాణ్యేతా న్యశేషతః
అంతర్భవంతి క్రమశః
స్తస్మిన్ స్తస్మిన్ క్రియావిధౌ.

ఈ కర్మయోగమందు, మోక్ష ఫలము మాత్రమే కాక ఐహికాముష్మిక శ్రేయస్సులన్నియు నిమిడి యున్నవి.

సుఖాభ్యుదయికం చైవ
నైశ్రేయసిక మేవచ
ప్రవృత్తంచ నివృత్తంచ
ద్వివిధం కర్మ వైదికం

వైదికకర్మ రెండువిధములు; ప్రవృత్తకర్మ: నివృత్తకర్మ. స్వర్గాది సుఖముల నిచ్చి సంసారములో నిలబెట్టునది ప్రవృత్తకర్మ, మోక్షము నిచ్చునది నివృత్త కర్మ
ప్రవృత్త కర్మ స్వర్గాదివాంఛలతో చేయబడును. నివృత్తకర్మ మోక్షాభిలాషతో చేయబడును.

ఇహ చాముత్ర వా కామ్యం
ప్రవృత్తం కర్మకీర్త్యతే
నిష్కామం జ్ఞాన పూర్వంతు
నివృత్త ముపదిశ్యతే.

ఈలోకములో కాని, స్వర్గాది లోకములలో కాని, సుఖము ననుభవింపవలయునను కోరికతో చేయబడు కర్మ ప్రవృత్త కర్మ యనబడును. నిష్కామముగాను, జ్ఞానాభ్యాస పూర్వకముగాను, ఆచరింపబడు కర్మ నివృత్త కర్మ మనబడును. (దీనికిని శ్రీశంకరులు వాడిన పరిభాషకును భేదము గుర్తింప దగినది. నిష్కామ కర్మకు ప్రవృత్తి ధర్మమనియు, వైరాగ్యాదికమునకు నివృత్తి ధర్మమనియు జగద్గురువులు వాడిన పరిభాష.)

ప్రవృత్తం కర్మ సంసేవ్య
దేవానామేతిసామ్యతాం
నివృత్తం సేవ మానస్తు
భూతాన్యత్యేతి పంచవై.

ప్రవృత్తకర్మ నాచరించుటవలన సామాన్యమైన ఐహికాముష్మిక సుఖములు కలుగుటయే గాక దేవతలతో సమానత్వము కూడ కల్గును. నివృత్తకర్మ నాచరించువాడు తుదకు శరీరోత్పత్తికి కారణములైన పంచభూతములను అతిక్రమించును, అనగా మోక్షమును పొందును.

ఇహపరలోక సుఖములను పొందుట కైనను నిత్యనిరతిశయానందాత్మక మైన మోక్ష స్థితిని పొందుట కైనను ధర్మాచరణము సాధనమనునది నిష్కృష్టార్థము.

అల్లసాని వాని అల్లిక జిగిబిగి

కవి సమ్రాట్ శ్రీ విశ్వనాథ సత్యనారాయణ

౧

ఒక కావ్యమునందు పరమమైన విషయము ఏకవాక్యత.

కథా కావ్యములందు చాల వానియందు ఏదో యొక రసము ప్రధానముగా నుండును. సర్వకథయు నారసము చుట్టుఁ దిరుగును. ప్రధాన రసమునకుఁ దక్కిన రసము లంగములుగా నుండును. ఈ అంగాంగి భావము సంబాళించుకొనుటలో మహాకవి, యొక్క నేర్పు కలిగియుండును. ఆ నేర్పే కవిని మహాకవిని జేయునది పద్యరచనాదులుకాదు; వర్ణనాదులుకాదు; లక్ష చిన్ని చిన్ని చమత్కారములుకాదు. పద్యరచన మొదలు తాత్పర్యాంతము మహాసామర్థ్యము కల్గి, ఈ ప్రధానరసము చక్కగా దీర్చి, అంగరసములను బ్రధాన రసమునకుఁ బోషకములుగాఁ జేసి, యనౌచిత్యములను బరిహరించి, ప్రతిభా సమున్మేషమున నెవ్వఁడు తన కావ్య మాద్యంతయు రత్నశలాకవలె తీర్చిదిద్దికొనునో, అతఁడే మహాకవి శబ్ద వాచ్యుఁడు.

ఈ కవితా విద్య పద్యరచన మొదలు కావ్య గ్రథన కౌశలాంతము వ్యాపించియున్నది. పద్యరచనాది శక్తి లేనిచో కావ్యమే లేదు. కాని కావ్య గ్రథన కౌశలమే చివరి మెట్టు. అన్నియు గలిగినవాఁడు మహాకవి; కొన్ని కలిగినవాఁడు కవి మాత్రము. పలుమంది మధురముగాను, సుకుమారముగాను, ఒక ప్రసిద్ధ కవి శయ్య ననుసరించి, యొక సొగసు కలుగునట్లుగా ధారాళముగాఁ బద్యరచన సేయవచ్చును. లోకము పద్యరచనలోని మాధుర్యాది గుణములకు మాత్రము వశమైనట్లు కనిపించుచున్నది. ఇది ప్రశంసనీయమైన విషయము కాదు. మహోత్తమమైన విషయము కావ్య గ్రథన కౌశలము. పరమ భావుకుఁడు దాని మీఁద దృష్టితోఁ గావ్యమును జదువును.

ఈ కావ్య గ్రథన కౌశలము కవియొక్క బుద్ధికి సంబంధించినది. పద్య రచనాదులు వాని కవితాశక్తికి సంబంధించినవి గ్రథన కౌశలము కవియొక్క కవితాశక్తికి బాహిరమైన విషయ మనవచ్చునా? గ్రథన కౌశలము కంటె పద్యరచనాదులే మహాకవిని జేయునవచ్చునా? లోకమునందుఁ బలుమంది పలుకార్యములు చేయుదురు. ఎవఁ డెక్కువ వివేకముతో నా పనిని జేయునో వానిచే బాగుగా నున్నదందురుకదా! వివేక సంయోజనములేని కార్యము కార్యముగాఁ బరిణమించదు. అట్లే మహాకావ్య శిల్ప పరిజ్ఞానము లేని, తత్పరిజ్ఞానము వెలయించ నేరని - కావ్యము కావ్యము కాదు. ఈ పరిజ్ఞానాతిశయము భాసించిన కొలఁది మహాకావ్యమగును అతఁడు మహాకవి యగునది ఇందు విప్రతిపత్తి లేదు.

ప్రస్తుతము మనుచరిత్రము నీదృష్టితో విచారించవలయును. అప్పుడు మనుచరిత్రము మహాకావ్యమగును. పెద్దన్న మహాకవియగును. ఇట్టి కావ్యములు తెలుగులో నెన్నికలవు? ఈ లక్షణములు లేని కావ్యములు గూడ మహాకావ్యములగునా? వారుకూడ మహా కవులగుదురా? అన్న విషయము తరువాత విచారణీయమగుచున్నది.

ఈ గ్రంథము పేరు 'స్వారోచిష మనుసంభవము'. సంస్కృతములోఁ 'గుమారసంభవ' మున్నది. కుమారస్వామి పుట్టుటకు జరిగిన పూర్వకథయే దానిలోని ప్రధానకథ. ఆ పూర్వకథలోని భిన్నాంశము లనుస్యూతముగాఁ జెప్పఁబడుట మాత్రమే యందు జరిగినది. ఈ స్వారోచిష మను వుదయించుటకుఁ బూర్వము జరిగిన కథలే యిందును జెప్పఁబడినవి. కాని అక్కడనే దృష్టితోఁ జెప్పఁబడినది, ఇక్కడనే దృష్టితోఁ జెప్పఁబడినది? ఇక్కడఁ జెప్పఁబడిన దృష్టి పరిశీలించి, తదనుకూలమైన

వస్తుగ్రథన కౌశలము పరిశీలించినచో నిది మహాకావ్యమని తెలియఁగలదు.

ఈ స్వారోచిషుఁడు మనువు. మనువులు పదునలుగురు. మన పూర్వులు అనంతకాలమును విభజించుటలోఁ గొన్ని లక్షల సంవత్సరములకు మన్వంతరమని పేరుపెట్టిరి. ఆ మన్వంతరకాలము, ఆ మనువుయొక్క శాసనముచేత బద్ధమై నడచుచున్నది. ఆ మనుస్మృతి ననుసరించి, ఆ మన్వంతరమున భారతదేశములోని మానవుల ప్రవర్తన నిర్ణీతమగుచున్నది. భారతదేశమునందొక విశిష్టమైన నాగరకత కలదు. అది వైదికమైన నాగరకత. ఈ నాగరకతా స్వరూపము నాచరణదశయందు నిర్ణయించినవారు మనువులు. మనుస్మృతికి ఉన్నంత ప్రాధాన్యము వేదాదులకు లేదు. సిద్ధాంతము, ఆచరణము- ఆచరణమునకున్న ప్రాధాన్యము సిద్ధాంతమునకున్నదో, లేదో! ఆచరణలోననే ఆ సిద్ధాంతముయొక్క గొప్పదనము తెలియవలయును. ఇది మనువులయొక్క వైశిష్ట్యము.

మనువు లెందుకు జన్మింతురు? మానవలోకము యొక్క నడవడి తీర్చిదిద్దుటకు. ఈ నడవడిని దీర్చి దిద్దుట వలనఁ బ్రయోజనమేమి? నడవడి నెందుకుఁ దీర్చి దిద్దవలయును? మానవుఁడు యథేచ్ఛగా నెందుకుఁ బ్రవర్తించరాదు? ఎందుకుఁ బ్రవర్తించరాదో, ఎందుకు దీర్చి దిద్దవలయునో, మానవుఁ డనగా నేమి యని ప్రశ్నించినచోఁ దేలవలయును.

మానవుఁ డనఁగా నింద్రియముల సంపుటి. ఇష్టానిష్టముల సమాహారము. శరీరధారి. కామక్రోధాదుల యాటపట్టు. జనన మరణముల ఆద్యంత సంయోగ స్థానము. మానవుఁ డనఁగా నింతియ యైనచో నడవడి తీర్చి దిద్ద నక్కఱలేదు. ఇంతకంటె నధికమైనచో వానికి ధర్మశాస్త్రము కావలయును. ఆ యధికమని నిర్ణయించుట యెట్లు? ఇది వేదాంతము.

ప్రతి మానవ శరీరమునందు జీవుఁడని యొకఁడున్నాఁడు. ఆ జీవుని లక్షణము లెట్టివి? వాఁడు బహు శరీరముల యందు సంచారము చేయుచుండును. వాఁ డొకచోటినుండి బయలుదేరినాఁడు. వాని గమ్యస్థానమును జేరుట కెట్లెట్లు ప్రవర్తించ వలయును? ఒక యూరినుండి మఱొక యూరికిఁ బోవుచుండఁగాఁ గొంతదూరము పోయిన తర్వాతఁ గుడివైపునకుఁ దిరుగవలయును. అచ్చట రెండుదారులు చీలును. కుడి దారిని బట్టి పోవలయును. శ్రమయైనచో నచ్చట నొక బావికలదు. మంచితీర్థముఁ బుచ్చుకొనవచ్చును. అచ్చట నొక తోట యున్నది. దానిలో విశ్రమించవచ్చును. అట నుండి మరల నెడమవైపునకుఁ బోవలయును. అక్కడఁ జెఱువున్నది. ఆ చెఱువును జుట్టి పోవలయును. చెఱువులోనుండి పోయినచో దగ్గఱే కాని, యెట్లు పోఁగలఁడు? ఇట్టి ఇట్టి సూచనలచేత, నామార్గము నందట్లు వెళ్ళుటచేత, గమ్యమైన గ్రామము పోఁగలఁడు. అట్లే మానవజీవితము. జీవుని ప్రయాణము.

లోకమునందు మానవుడు మఱియొక గ్రామమునకుఁ బోవుటకు ఈ మార్గమును దెలిసికొనుట యెట్టిదో, భారత దేశీయులు మనుధర్మశాస్త్రము నెఱుఁగుట యట్టిది. సనాతన మతస్థులకు జీవుఁడు, పూర్వజన్మము, ఉత్తరజన్మలు, పరలోకములు, ధర్మాధర్మములు, పుణ్యాపుణ్యములు - ఇవి యన్నియు నున్నవి. కనుక వేదశాస్త్రములు, స్మృతులు నన్నియు నీ మార్గమునే ప్రస్తరించినవి.

ఈ మహా ప్రస్థానమునందు మనువులు తమ మన్వంతరములయందు మానవుల నడవడిని దీర్చి దిద్దుటకు స్మృతులు వ్రాసిరి.

ఇప్పుడు వైవస్వత మన్వంతరము. మన మనుస్మృతి వైవస్వత మనువు వ్రాసినది.

ఈ గ్రంథము స్వారోచిష మనుసంభవము. ఆ మనుస్మృతి యెట్టిదో మనకుఁ దెలియదు. తత్కాలముల యందు నాచార భేదము లుండవచ్చును. కాని భారతదేశమునందుఁ బుట్టెడు మానవుల యొక్క నాగరకత వేద సంబంధియైనది. కనుక మనువు లందరియందు నొక మహాలక్షణము సామాన్యముగా నుండును. కించిద్భేదములతో సృష్ట్యాది నుండి భారతదేశ జాత మానవ నాగరకత యొక్కటియే.

తక్కిన పదుముగ్గురు మనువులు మహర్షులు కాని, సూర్యుఁడు, స్వయంభువు- వారినుండి పుట్టినవారు కాని, యగుచున్నారు. స్వారోచిష

మను వొక్కఁడే వారికంటె భిన్నుఁడు. ఇతఁడు జన్మించిన తర్వాత తపస్సు చేసినవాఁడు. ఎవనికో రాజునకుఁ బుట్టినవాఁడు. ఇతనియందు సూర్య తేజస్సు నిండియుండ లేదు. ఇతనియందు బ్రహ్మతేజస్సు నిండియుండ లేదు. ఇతఁడు మను వగుటకుఁ దపస్సు చేసినాఁడు. ఇతని జన్మవృత్తాంతము వేఱు. తక్కిన మనువుల జన్మవృత్తాంతములు వేఱు.

పెద్దన్నగారి విచారణ ఇచ్చట ప్రారంభించినది. సామాన్య సంసారులకుఁ బుట్టినవాఁడు తపస్సుచేసి మనువు కావచ్చును. మనువు కాఁదగుటకు వానియందు శక్తి యుండవలయును గదా? లోకమునందు చాలమంది యధికారమును బొందుదురు. లౌకిక కారణముల చేత వారికా యధికారము వచ్చును. తదధికార నిర్వహణమునకు వారియందు సహజమైన శక్తి యుండదు; వారా యధికారమును బూని తమ చుట్టాలను త్రవ్వి తలకెత్తుదురు; చిన్ని చిన్ని కోపములు పెట్టుకొని సహజ గుణవంతుల నణఁగఁ ద్రొక్కుదురు. తాము కామక్రోధముల కంగడులగుదురు. అధికారము నిర్వహించుటకు న్యాయము ధర్మము కావలయును. మానవక్షేమము, దేశక్షేమము వానిబుద్ధియందుఁ బ్రధానస్థాన మాక్రమించవలయును. ఈ ఆంతర లక్షణములు కలవాఁడధికారి. కాని, బాహిరములైన పరీక్షలయం దుత్తీర్ణుఁ డగుటయో, పలుకుబడి కలిమియో, యధికారమునకు యోగ్యత సంపాదించునవి కావు.

తపస్సు బాహిరమైన లక్షణము. అది పరీక్షయం దుత్తీర్ణత పొందుట వంటిది. కాని, అధికారికి ఈ ఆంతర బాహిర లక్షణములు రెండును గావలయును. వాఁ డధికారి. కొంద అధికారులకు నీ యుత్తమములైన యాంతర లక్షణములు సహజముగా నుండును. వాఁ డధికారి యయినపుడు జనులందఱు వానిని పొగడుట మనము చూచుచునే యున్నాము.

తక్కిన పదుముగ్గురు మనువులు సహజముగా మనువునకుఁ గావలసిన జీవలక్షణములు బహు పూర్వజన్మ తపశ్శక్తి వలన, దైవ తేజస్సన్నిహితత్వము వలన కలిగిన వారే. ఈ స్వారోచిష మనువునకు నట్టి యాంతర మహాశక్తి యెట్లు కలిగినది?

ఆశక్తి యెట్టిది? మను వెవఁడు? అతఁడు సర్వమానవకోటి యొక్క నడవడిక తీర్చిదిద్దెడు వాఁడు. ఆ నడవడిని సూత్రించెడువాఁడు. ఆ నడవడి భారత దేశము నందలి పరమోదాత్తమైన, వైదిక మార్గ నిర్ణీతమైన, యొక మహా నాగరకత స్థాపించి, తన్మార్గ గాములైన జీవులకు నుత్తమలోక ప్రాప్తి కలిగించుట కేర్పడిన నడవడి.

ఇట్టి స్మృతిని వ్రాయఁ గలిగిన వానికి సర్వజ్ఞానము ఉండవలయును. తక్కిన పదుమువ్వురు మనువులు మహర్షులు. దైవాంశ సంభూతులు. ఈ భారతదేశ మానవకోటి మనికి నాదిలో నిర్ణయించిన దేవతలు. వారికది సహజసిద్ధము. ఈ స్వారోచిషున కట్లు కాదు.

మనువనఁగా నతఁడును మనుష్యుఁడే. కానిచో దేవతా లక్షణములు కలవాఁడు. ఆకృతిమానవునిదే. మన వేదాంతములలోనున్న చమత్కారమిది. మానవులే కాదు, దేవతలును జీవులే. ఋషులును జీవులే. బ్రహ్మవిష్ణు మహేశ్వరులు కూడ జీవలక్షణము కలవారే. ఆయా జీవలక్షణములయందు నుత్తమ మధ్య మాధమతలు కలవు. కనుక నీ సర్వసృష్టికి మూలభూతమైనది, జీవలక్షణము. ఉత్తమ జీవుఁడు తక్కిన జీవులను బరిపాలించును. ఆ జీవునకుఁ దక్కిన జీవులను బరిపాలించుటకుఁ దగిన శక్తియుండవలయును. ఆశక్తి ఆజీవ సంస్కారములో నుండును.

ఇప్పుడు పెద్దన్నగారు స్వారోచిషమను సంభవము వ్రాయుచుండఁగా, స్వారోచిషుఁడు మనువగుటకు తరువాత తపస్సుచేయఁగా, ఈ స్వారోచిషుని జీవునియందు మానవకోటికి స్మృతి వ్రాయఁదగిన, మానవకోటి యొక్క యైహికాముష్మికములను బరిపాలించఁదగిన లక్షణము లుండవలయును.

ఈ లక్షణము లెట్లుండవలయును? అనఁగా ఆజీవుని స్వరూపమెట్టిది? జీవులు పూర్వశరీరము వదలి పరశరీరమును స్వీకరింతురు. ఈ మధ్యకాలమున జీవుఁడెట్లుండును? పూర్వకర్మ ఫలితములను పరజన్మయందనుభవింతురు. వాని వివేకము, వాని చదువు, వాని సంస్కార విశేషము దగ్గర నుండి పూర్వకర్మ పతితము లగుచున్నవి కనుక ఆ నడిమికాలమున నేతత్సర్వ సంస్కారములు జీవునియందు

పరమసూక్ష్మ భూతములై యుండును. అందు కనియే 'తదంతర ప్రతిపత్తౌ రంహతి సంపరిష్వక్తః' అని భగవంతుఁడైన వ్యాసమహర్షి వ్రాసినాఁడు. ఆ జీవుని యందా లక్షణము లన్నియు నుండును. అది జీవ సంస్కారము.

ఆ లక్షణము లెట్లువచ్చును ? ఆ లక్షణము లెక్కడివి ? స్థూలముగా నాలక్షణములు రెండు విధములుగా వచ్చును. సూక్ష్మముగాఁజూచినచో రెండు లక్షణము లొక్కటియే కాని భేదమున్నది. మొదటి లక్షణము, వాఁడు చేసిన పుణ్యపాపముల యొక్క సమ్మేళనము రెండవది పితృ పైతామహమైన గుణముల సంపుటి. ఇది యాశ్చర్యము. మానవుఁడును తన తల్లి దండ్రుల కడుపున యాదృచ్ఛికముగాఁ బుట్టుటలేదు. స్వకర్మానురూపమైన తన పూర్వపుణ్యముల కనుసంధించిన యా చోటనే పుట్టుచున్నాఁడు. అనఁగా పితృపైతామహమైన గుణములయొక్క ఫలము వీఁడనుభవించుట వీని పూర్వకర్మ యొక్క ఫలితమై యున్నది. అందుచేత వాఁడా తల్లి దండ్రుల కడుపుననే పుట్టుచున్నాఁడు. ఆ తల్లి దండ్రుల గుణములు వాని జీవసంపుటిలోఁ జేరుచున్నవి. దీనినే రెండు విధములుగాఁ జెప్పవచ్చును. వాని కర్మ ఈ తల్లిదండ్రుల కడుపుననే పుట్టి, వారి గుణములు వారి యాస్తిపాస్తులు, వారి వ్యాధులు కూడ వాఁడనుభవించ వలసియుండుట. రెండవ దృష్టితోఁ జూచినచో నీ తల్లిదండ్రుల ఈ గుణదోషములు వానియందు సంక్రమించినట్లు కన్పించుట, ఆ రెండు ప్రవాహము లచ్చటఁ గలియును. ఆ కలియుట కర్మానుపతితము. ఈ జీవుని యొక్క సంస్కార మెట్టిది ? అని మనము విచారించినచో, ఆ తల్లిదండ్రుల లక్షణములును విచారించినచో, నదియు నిదియు నొక్కటియే యగును. తరువాత వీఁడు వేఱే తన యాధ్యాత్మిక ప్రవృత్తి వలనఁ గ్రొత్తదేదో సాధించవచ్చును. సాధించిన క్రొత్తవిషయము వాని యాధ్యాత్మిక ప్రవృత్తికిఁ దోడ్పడును. జీవ నిహిత లక్షణము తన మానవ జన్మ నడవడికి తోడ్పడును. వాని నడక దాని ననుసరించి యుండును.

ఈ స్వారోచిషుఁడు మనువు కావలయును. మనువున కే లక్షణము లుండవలయును? వాఁడే పని చేయునో ఆపనికి కావలసిన లక్షణము లుండవలయును ?

ఇతఁడు మానవ ధర్మశాస్త్రమును వ్రాసెను. పరమోత్తమమైన, భారతదేశ గతమైన, మానవ నాగరకతా సంస్థాపన, తదాచరణ ఏ మార్గముల ననుసరించి యుండవలయునో అది వ్రాయుటకు, అట్లు వ్రాయఁ దగిన శక్తి వాని జీవుని యందు సంస్కార రూపమున నుండవలయును. ఈ మానవ ధర్మము లేమి ? దాని యుత్తమోత్తమత యెట్టిది ?

భారతదేశ మానవుఁడు చాతుర్వర్ణ్య వ్యవస్థాగతుఁడు. ఈ వ్యవస్థలోఁ సామాన్య జీవులు తామార్జించిన పుణ్యాదుల వలన ఉత్తమోత్తమ జన్మము లెత్తుచుందురు. యోగులను, భక్తులను మినహాయించినచో తక్కిన మానవులు వర్ణ వ్యవస్థా నిరూపిత ధర్మాచరణము వలననే ఉత్తమోత్తమ వర్ణములందు జన్మింతు రని వేద శాస్త్రాది నిర్ణయము. ఈ వ్యవస్థ కూడ క్రమ పరిణామముచేత నుత్తమములైన పరలోకములు సాధించుట కేర్పడినది. ఈ సామాన్య జీవులయొక్క సంస్కార విశేషములను బట్టి యుత్తమ లోకములు పొందఁగా నీ వ్యవస్థా రూపమైన నిచ్చెనలోఁ పైమెట్టు బ్రాహ్మణుఁడు ఆ బ్రాహ్మణ ధర్మములు మానవ జాతియొక్క పరమమైన నాగరకతా స్వరూపముగా ఋషులు భావించిరి. ఐనను ధర్మశాస్త్రము నాల్గు వర్ణముల యొక్క లక్షణములను దీర్చిచెప్పును. పరమమైన దానిని జెప్పును. వీనినన్నింటిని జెప్పుటకుఁ గావలసిన సంస్కారము ఈ మనువుయొక్క జీవ సంపుటిలోఁ నుండవలయును. అతఁడు తపశ్శాలియైనఁగాని చెప్పలేఁడు. చెప్పుటకు తపస్వి కావలయును. ఆలక్షణములు జీవుని యందుండ వలయును.

ఈ స్వారోచిష మనువు జన్మించినంతనే

అట్లు జనియించి స్వారోచిషాఖ్యనతఁడు
శాంతిదాంతి దయా సత్యశౌచనిరతుఁ
డై యకామత జిరతపంబాచరించె
నచ్యుతునిఁగూర్చి.....

మనువగుటకుఁ గొద్దిలో నొక యధికారి యగుటకు, ఏ లక్షణములు కావలయునో యీ పద్యమునందున్నవి. వాఁడు శాంతి దాంతి దయా సత్యశౌచ నిరతుఁడు కావలయును. అకాముఁడు కావలయును. ఇట్టి వాఁడధికారము చేయుటకుఁ దగును. ధర్మ మిట్టిదని చెప్పుటకుఁ దగును. వానికి కోరికయే లేదు. వాఁడు చెప్పిన ధర్మము లోకహితము కొఱకు. అతఁడు దయా పరుఁడు గనుక.

ఇన్ని లక్షణము లుండియు అతఁడు ఏ ధర్మ మును జెప్పుచున్నాడో, ఎవరికొఱకు జెప్పు చున్నాడో – ఈ రెండు విషయములు కావల యును. ఎవరి కొఱకుఁ జెప్పుచున్నాడో వారి కా ధర్మములు కావలయును. ఆ ధర్మముల యొక్క సంపూర్ణ పరిజ్ఞానము తాను కలిగి యుండవలయును. ఆధ్యాత్మిక విషయములు తెలిసిన యతి శిష్యులకు వేదాంతము చెప్ప వచ్చును. రాజనీతి చెప్పవలయు ననఁగా వానికి రాజనీతికూడ సమృద్ధిగా తెలిసియుండ వల యును. ఇందులో నింకొక చిన్న కిటుకున్నది. వాని జీవ సంపుటిలో రాజనీతి తెలిసిన లక్షణ మున్నచో, వాఁడు రాజనీతి చదువకుండఁగనే శ్రవణ మాత్రమునఁ దెలిసికొని, రాజనీతినిగూడ బోధించఁ గలఁడు. ఇది చాల సూక్ష్మమైన విషయమై, మహా పురుషులయందు వ్యక్తమగు చుండును.

ఈ స్వారోచిష మనువునకు పరమోత్తమ మానవధర్మ పరిపాలనా సమర్థమైన జీవశక్తి సంస్కార రూపముగా నతని జీవసంపుటిలో నున్నదని నిరూపించుటకు ఈ స్వారోచిషమను సంభవము వ్రాయఁబడినది. ఈ కావ్యము యొక్క పరమ ప్రయోజనమిది. ఏక వాక్యతా గతమైన ఈ మహా కావ్యము యొక్క పరమ శిల్పము తదభిముఖముగా నడచినది.

ఆ లక్షణము లేవి? వాని నెట్లు పెద్దన్న గారు సంతరించి పఱచినారు? స్వారోచి యొక్క తండ్రి, తాత – వారిద్దరి కథలయందు ఈ లక్షణము లుండవలయును. ఆ లక్షణములు ఆ తండ్రి తాతల జీవసంపుటి గతమైన గుణ ములు. ఆ గుణములే సంతానమునందు సంక్ర మించును. జీవుఁడు ప్రకృతి యుక్తపూర్వుఁడు బహు విషయముల యొక్క యనుభూతి జరు గును. ఆ యనుభూతి యంతయు పరమ సూక్ష్మ రూపమున జీవునియందు నిలుచును.

ముందు తల్లక్షణములు విచారించి, తత్సం క్రమణ మార్గము పేర్కొందును.

బ్రాహ్మణ ధర్మ ముత్తమమైనదో వాఁడు భాషా పరశేషభోగి, వివిధాధ్వర దీక్షా పర తంత్రుఁడు, అధ్యయనాధ్యాపన నిరతుఁడు. వాఁడును వాని భార్యయు పార్వతీ పరమే శ్వరుల వంటివారు. వానిని రాజు పోషించును. మాన్యము లిచ్చును. ఇతఁడు పోయి యాచిం చఁడు. ఏ రాజిచ్చినను సాల గ్రామము నైన స్వీకరించఁడు. ఇవి బ్రాహ్మణునకుఁ గావలసిన లక్షణములు. వీనిలోఁ బ్రధానమైనది 'భాషా పరశేష భోగి' యనుట. అనఁగా వ్యాకరణ శాస్త్రమును దెలిసియుండుట. అనఁగా మాన వుని యొక్క వాక్స్వరూపము తెలిసికొని యుండుట. ఉచితమైన వాక్కేది? ధర్మ్యమైన వాక్కేది? శాశ్వతమైన వాక్కేది? ఇది మనువునకుఁ గావలసిన ప్రధాన లక్షణము. వాగ్వ్యవహారము లేక లోకము ప్రవర్తించదు. ఆ వాక్కునకుఁ బరమ శాసకుఁడు పతంజలి. ఆ లక్షణము ప్రవరుని జీవునియందు నిండి యున్నది. ఆ ప్రవరుఁడు వట్టి వైదికుఁడే కాఁడు. వట్టి యపరిగ్రహీతయే కాఁడు. మానవకోటి యుత్తమ లోకములకుఁ బోవుటకుఁ బ్రధాన మైన తీర్థదర్శనాది లక్షణము జీవుని యందు నిండియున్న వాఁడు. ఉత్తమగృహస్థు. భారత దేశవాసులకు పరమోత్తమ గృహస్థ ధర్మమైన అతిథిపూజ తెలిసినవాఁడు. గొప్ప లోకజ్ఞుఁడు. వాక్చమత్కృతి కలవాఁడు. భారత శాస్త్రాది విద్యలనుజూచి వాని మేలిమి గ్రహించినవాఁడు. అందులో రంభాదులతోఁ గూడ స్పర్థవహించి గెలువఁ గలిగిన నాట్యకర్త్రుల నాట్యమెఱింగిన వాఁడు, వారియందుఁ గామన లేనివాఁడు. పర మాగ్ని హోత్రి, అతఁడగ్నిహోత్రియనుటలో నొక చమత్కార మున్నది. ఈ భారతీయ నాగరకత యగ్నిహోత్రము నాశ్రయించిన నాగరకత, 'అగ్ని మీళే పురోహితమ్' అనునట్టి ఋక్కులోని మొదటిమాట. ఈ అగ్ని యొక్క స్వరూపము గహనమైనది. దీని రహస్య

మంతయు పంచాగ్ని విద్యయందు నిండి నిబిడీకృతమై యున్నది. దీనిని గుఱించి యెంతయో చెప్పవలయును. అది వేఱువిషయము.

కాని ఈ ప్రవరుఁడు అగ్ని చిత్తు. ఎంతటి యగ్ని చిత్తు?

'దానజపాగ్నిహోత్ర పరతంత్రుఁడ నేని' అన్న పద్యములోఁ జూడనగును.

''అగ్నిదేవుం డమ్మహీదేవు దేహమ్మున సన్నిహితుం డగుటయు నమ్మహో భాగుండు గండు మీఱి పొడవుఁగొండ ... పావక ప్రసాద లబ్ధంబగు పవన జవంబున నిజమందిరంబున కరిగె"

అగ్ని దేవుఁడతని దేహమున సన్నిహితుఁడైనాఁడు. అతనికి వాయుజవము వచ్చినది. ఇంటికి వెళ్లిపోయినాఁడు. ఇది మనువు కాఁదగిన వాని జీవసంపుటిలో నుండఁదగిన మహా లక్షణము, వాని తాతగారుగా చెప్పఁదగిన ఈ ప్రవరునిలో నున్నది. ఇది ప్రవరుని జీవసంపుటి. మానవ ధర్మ శాస్త్రమునకు మూల భూతమైన, ప్రధాన స్తంభమైన బ్రాహ్మణ ధర్మలక్షణము లన్నియు ప్రవరుని యందుండి, వాని జీవ సంపుటి యందుండి, యిది స్వరోచియందు సంక్రమించి, స్వారోచిష మనువుయొక్క జీవ సంపుటిలోఁ జేరినవి. ఇది మొదటి లక్షణము.

ఈరీతిగా మనువునకుఁ గావలసిన ప్రథమ లక్షణము ప్రవరునియందు నిహితమై యున్నది. మనువులు పట్టి ఋషులుకారు. వారియందు దేవతాంశ కూడ నుండవలయును. సృష్ట్యాది మానవలోకమును దేవతాంశ కలవారే తీర్చిరి. దేవతాంశ లేనివారి తీర్పునకుఁ దగరు.

ఈ మనువునందు దేవతాంశ ద్విధా సంయోజింపఁబడినది. తల్లి దేవతాస్త్రీయైన అప్సరస, తండ్రి దేవయోని విశేషమైన గంధర్వుఁడు. వెనుకటి వ్యాసములో నుదాహరింపఁ బడిన "మున్న విప్రాకారముఁ గూడుచో" నన్న పద్యములోని "తత్ప్రవర దేహ సమిద్ధ శిఖిదీప్తి శాంబరీ మహిమచే సంగ్రహించి" న ఆ గంధర్వుని సంయోగ సమయమునందు 'చలన మొదిన' వరూధిని యొక్క 'మానసాబ్జమున' ఆ శిఖిదీప్తి నిలిచి, 'తేజోమయంబైన వృద్ధి' నందినది. పరమ రహస్య మగుతయుఁ బెద్దన్న గారి పద్యమునం దిమిడించినారు. గర్భధారణము జరిగినది గంధర్వుని వలన. ఆమె నిశ్చలమైన మనస్సులో నున్నది "ప్రవరదేహసమిద్ధ శిఖిదీప్తి". జన్మించు శిశువుయొక్క శరీరము దేవతా లక్షణములు కలది, లోని జీవుఁడు ప్రవర లక్షణములు కలవాఁడు. ఆ ప్రవరుని ప్రధాన లక్షణము 'శిఖిదీప్తి'. కలుగఁబోవు శిశువుయొక్క లక్షణ మెట్టిది? వాఁడు దేవయోని విశేషమే. కాని మనస్సు పరమోత్తమమైన బ్రాహ్మణ లక్షణములు కలది. ఈ రెండును మనువునకుఁ గావలయును. వాఁడు దేవతయై యుండవలయును. సర్వమానవ ధర్మములయొక్క పరిజ్ఞానము కలిగిన వాఁడై యుండవలయును. ఈ రెండును వారిగర్భమున జన్మించిన స్వరోచి యందుఁ గలవు.

ఇప్పటికి దేవతాంశ, అగ్నిహోత్రి లక్షణము వాక్ఛ యంత్రత్వ లక్షణమైన భాషావిశేష భోగిత, అప్రతిగ్రహీతత్వము, గృహస్థు యొక్క పరమ లక్షణమైన అతిథి సత్కార భావము, తీర్థయాత్రా కౌతుకము మొదలైన మానవకోటి యొక్క లక్షణములు స్వరోచియొక్క జీవుని యందు సంపుటీకరింపఁబడినవి. మానవ క్షేమమునకుఁ గావలసినవి వీనికంటె మఱియును గలవు. మానవజాతి-ఒక్క బ్రాహ్మణులే కాదు, క్షత్రియులు కలరు, తదితర వర్ణములవారు కలరు-భిన్న వర్ణస్థులకు, భిన్న భిన్న ధర్మములతోఁ బాటు సర్వమానవజాతికి - అనఁగా శరీరధారులకు సమానములైన కొన్ని లక్షణములుకలవు. వాని నన్నింటిని బరిపాలించుటకు, వాని నన్నింటిని శాసించుటకుఁ దగిన జీవ సంస్కారము మనువునందు సమకూడి యుండవలయును.

స్వరోచి మృగయా కౌతుకము కలవాఁడు. ఇది రాజలక్షణము అతఁడు ధనుర్విద్యా పారంగతుఁడు. అది రాజ లక్షణము. ఆతడు బహుస్త్రీప్రియుఁడు. ఇదియు రాజలక్షణము. అతఁడు శరణాగత రక్షకుఁడు ఇదియు రాజలక్షణము.

మనోరమ స్వరోచికి 'అస్త్రహృదయ' మన్న విద్యనిచ్చెను. అది సకలరిపు నాశకము,

యశస్కరము. మనోరమ చెలికత్తెలలో నొక విభావసి. మృగపక్షి జాతుల భాషల నెఱుఁగు విద్యను స్వరోచి కిచ్చెను రెండవ యామె కళావతి. పద్మినియను విద్యనిచ్చెను దానివలన నభీష్ట సౌఖ్యములు సిద్ధించును. ఇవి యన్నియు మానవజాతి కోర్కెలు. ఈ కోర్కెలన్నియు విద్యలచేత ఫలించును. కోర్కులుండి యేమి లాభము ? ఫలించవలయును. ఊరకే ఫలించవు కదా? ఈ ఫలితములు, దివ్యమంత్రములచేత సాధ్యములు. ఆ మంత్రములు తపశ్శాలురకు వశం వదములు. ఇది యీ దేశపు నాగరికత. ఇది యీ దేశములోని మతము. దీని సర్వస్వరూపము రాశీభూతమై సూక్ష్మమై స్వరోచి జీవ సంపుటియందు సంస్కారరూపముగా నిస్సంశయముగా భాసించును. పతంజలి మహర్షిని గురించి యొకమాట చెప్పుదును.

ఆయన వ్యాకరణ శాస్త్రము వ్రాసి మానవ జాతి యొక్క వాక్కును పరిశుద్ధము చేసెను. యోగశాస్త్రము వ్రాసి మనోదోషములను బరిహరించెను. చరకము లిఖించి శరీర రుగ్మతలను నివారించెను. మానవజాతికి ఈ మూఁడు దోషములు నిత్య సన్నిహితములు. మానవుని బ్రతుకంతయు శరీర వాఙ్మనోగతమైనదే కదా!

ఇప్పుడింతవఱకు జన్మింపఁబోవు మనువు యొక్క జీవసంపుటిలో వేదములు అగ్నులు కోరికలు మంత్రములు బ్రాహ్మణ క్షత్రియాదుల ధర్మములు సర్వమును సంస్కారరూపమున నుండుటకుఁ దగిన పరిస్థితులన్నియుఁ గల్పింపఁబడినవి. మానవుని యొక్క భారతదేశగత మానవ యొక్క మనస్సంపుటి యొక్క సర్వస్వరూపము భద్రపఱుపఁబడినది. మిగిలినది శరీర విషయము.

ఈ శరీరమున రెండు ప్రధానములు. మొదటిది వ్యాధి శరీరమునకు సహజము. దీనిని నివారించుకొనుట యెట్లనునది రెండవది: శరీరమును పోషించుకొనవలయును. ఈ శరీరమునకాహారము కావలయును. ఇది.

ఈ రెంటిలో మొదటిది రెండవదిగా, రెండవది మొదటిదిగా కన్పించవచ్చును. కాని యట్లు కాదు. జన్మ మెత్తినంతనే యేదో యొక యుపాయముచేత మానవుఁడు బ్రతుకుచునే యున్నాఁడు. వ్యాధిని పరిహరించుకొను టెట్లు? అన్నదియే యధిక ప్రయత్నము ఎట్లో అట్లు బ్రతుకుట సహజము. దానికిఁగూడఁ బ్రయత్నమున్నను మొదటిదైన వ్యాధి నివారణమునందలి ప్రయత్నము వంటిది కాదు. అందుచేత వ్యాధి నివారణోపాయమైన, 'ఆయుర్వేద శాస్త్రము'ను మనోరమ తండ్రియైన యిందీవరాక్షుఁడు స్వరోచి కుపదేశించెను. ఇంక మిగిలినది మానవుఁడు బ్రతుకుట యెట్లన్నది. 'ఆయురన్నం ప్రయచ్ఛతి' మానవుని జన్మ మెంత సహజమో, వానికిఁ దిండి సమకూరుట అంత సహజము. వాని కర్మవశమునఁ దిండికి లేనివాఁడు చనిపోవును. బ్రదుకుటయును, దినుటయును సమస్కంధమునందుఁగలవు. ఇది జాగ్రత్తగాఁ బరిశీలించవలసిన విషయము. తర్కమునందు బెసకని బుద్ధితో నిది సమన్వయించదు. మానవ జాతియాహారము కొఱకు మానవుఁడు నేలను దున్ని వచ్చెడు సస్యముమీఁద తరువాత నాధారపడ సాగెను. తొలుతటిది ధారుణీ సహజ సస్యము. అది కాంతారజము, వనజము. ఈ స్వరోచికి ఆస్వారోచిష మనువు జన్మించినది వనదేవతా గర్భమునందు. ఈ సంఘటనయం దా రహస్య మిమిడింపఁబడి యున్నది.

ఈరీతిగా మనువు యొక్క జీవ సంపుటియందుండవలసిన లక్షణములన్నియుఁ బ్రవర గంధర్వులనుండి సంక్రమించిన లక్షణములతోఁ స్వరోచి జీవ సంపుటిలో పరిణతమై వికసనాభిముఖమై యున్నవి.

ఇంక మిగిలిన దొక్కఁడే కలదు. జన్మమెత్తినంతనే పురుషునకు బహుస్త్రీ గత వాంఛ సహజముగానున్నది. ఇచట పురుషుఁడన్నది లక్షక శబ్దము.

జీవుఁడు జీవుఁడుగా నెందుకయినాఁడు? బ్రహ్మ చైతన్యమైన తాను 'బహు స్యాం ప్రజాయై' అన్న సంకల్పము చేతనైనాఁడని వేదాంతములు చెప్పినను, మాయావిహితుఁడగుటచేతనైనాఁడు. ఈ మాయాస్వరూప మెట్టిది? ఏకరూపుఁడైన తాను బహురూపుఁడుగాఁ గావలె నన్నట్టిది. తన బహురూపకల్పన పురుషుఁడు స్త్రీ ద్వారా చేసికొనఁగలఁడు. స్త్రీ ద్వారా యనఁగా, స్త్రీగత మహామోహముచేత.

ఇట్లు జీవుఁడు నిరంతర ప్రవణ శీలుఁడై యెచ్చటికిఁ బోవును? ఏమియగును? ఈ జీవునకు ముక్తి యెప్పుడు? తానేక రూపుఁడనని తెలిసినప్పుడు. ఆ తెలిసికొనుటకు మార్గమేది? నియమము. ఆ నియమము నభ్యసింపవలయును. నిత్యకామ ప్రవాహ లగ్నుడైన జీవుఁడు తన ఏకరూపకోపాసన తొలిమెట్టు ఏక స్త్రీ గత వాంఛాగతుఁడగుట. ఇది ధర్మశాస్త్రము వ్రాయు మనువు పరమోత్తమ నాగరకతకు - నాగరకత యనఁగా నియమము. నియమముచేత దన్నుదాఁ దెలిసికొనుట, నియమముచేత లోక వాంఛా వాగురులనుండి తప్పించుకొనుట - పునాది వేయవలయును. ఆ పునాది వేయుటకు మనువై జన్మించినవాని జీవసంపుటి యందు తల్లక్షణము సంస్కార రూపముగా నుండవలయునుగదా! ఈ సంస్కారము కూడ స్వరోచికిఁ గలుగవలయును. ఇందుకై ఈ మనుచరిత్రమునందొక యుపాఖ్యానము కలదు.

ఆ యుపాఖ్యానములోఁ దన భార్యలతో విహరించు స్వరోచిని జూచి ఒకహంసయు నొక చక్రవాకియుఁ బ్రసంగించుకొన్నవి. హంసి ఆముగ్గురు స్త్రీలయు స్వరోచియు నడుమనున్న ప్రేమను ప్రశంసించెను. చక్రవాకి తిరస్కరించెను. చక్రవాకి: 'తగులు నెవ్వఁడొక్క తరుణికి, నొకనికి మెలఁతవలచు నదియ మేల నంగవచ్చుఁగాని పెక్కు వనితలపైఁ గూర్మి కలుగునటు బొంకుకాదె తరుణి' మఱియు 'ఇతఁడొక లేమందా నెలమిఁ గూడునెడ నే మానిని ప్రాణేశుమీఁది మమత మెలంగున్!' అనెను.

పశుపక్షిజాతుల భాషయెఱిఁగిన స్వరోచికీ మాటలు తెలిసెను. సిగ్గుపడెను.

"తలవాంచి యుస్సురని మది తలపోసె"ను. కాని మానరాని తమకంబున నా నెలంతలతో నుండెను.

ఇది రహస్యము. స్వరోచి జీవసంపుటి యందుఁ బుట్టఁబోవు మనువుయొక్క పరమ సంస్కార మంతయుఁ గలిగి యున్నది గాని, స్వరోచికా పరిణతి లేదు.

ఇట్లు వనదేవతకు స్వరోచికి స్వారోచిషుఁడు జన్మించెను. ఆ జీవుని లక్షణము వేఱు. అతఁడు పుట్టినంతనె శాంతి దాంతి దయాసత్య శౌచనిరతుఁడై యకామతఁ జిరతపం బాచరించెను. ఆ జీవుఁడు పండినవాఁడు. మనువగుటకు నీ స్వరోచి ప్రవర గంధర్వుల సంస్క్రియా సంపుటి యంతయు నతని జీవసంపుటిలో నిక్షిప్తము కావలయును. అయినది. మనువైనాఁడు. అతని పేర నొక మన్వంతరము వెలసినది. అతఁడు రచించిన స్మృతి అతని మన్వంతరమునఁ బ్రకాశించినది

ఇది స్వారోచిష మనుసంభవ కథ. ఇది పీ౩ వాక్యత సాధించిన శిల్పములోని పరమమైన లోతు.

ఇట్లు తన కావ్యకథను పరమ నిగూఢమైన యభిప్రాయములతో సంతరించఁగలిగినవాఁడు మహాకవి. ఇది కావ్యశిల్పముయొక్క పరమ స్వరూపము. కథ, కథాకథన వైఖరి, మొదలైనవి దీనికంటె తక్కువవి. కాని అవి లేనిచో నింత శిల్పము వృథా. ఇది లేనిచోఁ దక్కిన వాని కౌత్కృష్ట్యము లేదు.

పెద్దన్నగారి 'తక్కిన విషయములయందలి పారావారీణత మఱియుఁ గొన్ని వ్యాసములలో నిరూపింతును.

ఎం. ఎల్. సి. గా నియమితులైన సందర్భమున

శ్రీ విశ్వనాథ సత్యనారాయణ గారికి

నవభారతి అభినందనలు

శ్రీ విశ్వనాథ, కవితా
కైవల్య సనాథ, రామగాథా గ్రథన
ప్రావీణ్య విమల బోధా,
భావిత పరమార్థ, నీకు భద్రముగాతన్!

వల్మీక భవుఁడన్న భక్తి యెంతగ నున్న వ్యాస విన్యాసమ్ముఁ జేసినావు,
నన్నయ్య యందు నీ మన్నన యెంతైన తిక్కన తీరుపు దీర్చినావు,
కాళిదాసునిపైని గణన నాఽన్యం బయ్యు భవ భూతి యను భూతి పఱపినావు
పెద్దన్న మీఁది నీ ప్రేమ పెక్కువ యయ్యు కృష్ణరాయని మచ్చరించినావు,
పరమ వేదాంత భావనా పరుఁడ వీవు పరమ రమణీయ కావ్య కల్పన మొనర్తు;
విటవిరోధ తదాభాస లెట్లుపొసగు? పరముల యందు రతి సెందు పరమకవివి!

కవితల్ సెప్పితి, పాడ నేర్చితి; వృథా కష్టంబు నీపాలో? లే
క విమర్శల్ వెలయించు నాత్మకృత విజ్ఞశ్రేణి పాలో? కవి
ప్రవరా! మా కవి యెల్ల నేల? కవితా భండారమున్ జూఱలి
త్తువు గా కంతియ చాలు మా సుఖ మహో, దుస్సాధ కావ్య ప్రథా!

ఆంధ్ర ప్రశస్తిఁ గొండాడి నాఁడ వటన్న భారత ధర్మ సంపదలఁ బొదివి,
నలుగురు చదువఁగా నవల వ్రాసితివన్న నలుగుడు వడని యందములుజొనిపి,
కిన్నెర నృత్య మగ్గించినావే యన్న వాగ్దేవతా కళా వార్ధి నెరపి
రామ కథా సాగరము మథించితివన్న విసము పుక్కిటఁబట్టి వెన్న నుమిసి,
మనువవో, కాక, విశ్వకర్మవో, సరస్వతీ విలాసావతారమవో, వినూత్న
విశ్వనాథుఁడవో నీవు? విశ్వనాథ, తెలియఁదొరక యింతయేని సందియమకాని!

ఏమయి తేమి లే గాని, యిపుడు నీకీ రాజధాని
కామించి స్వాగతం బిచ్చుఁ గావలెఁగాక; నీ మెచ్చు
ప్రామిన్కు మిన్కు లిప్పాటఁ బఱపింపవలె వెల్గుబాట,
నేమింతు గాక! రాజ్యాంగ నీతి నిర్నిద్రాంతరంగ.

మనసులో మనిషి

శ్రీ ప్రయాగ కోదండరామశాస్త్రి

అనంగా అనంగా ఓనాడు ఓరాజ కుమారుడు వేటకు బయలుదేరాడు. మంత్రులూ, సామంతులూ అంతా పరివేష్టించి పరువులు తీస్తున్నారు. కోయవాళ్ళు దోవ తీస్తుంటే, గొల్లలు చలివేంద్రలు తెరుస్తున్నారు. కూడా నడిచే సేనల కోలాహలానికి తోడు, అడవి జంతువుల అట్టహాసం మిన్ను ముట్టుతున్నది. కుక్కలు దూకిపడుతున్నై. గుర్రాలు పరుగులు వారుతున్నై. మెరపులా రాకుమారుడు ముందు కురుకుతున్నాడు: వెనుక మేఘంలా దుమ్ము కమ్ముకొంటున్నది. అంతకంతకూ సైన్యమంతా ఆ దుమ్ములో మాయమై, రాకుమారు డొక్కడే వేటాడుతున్నాడు – మారు మసలిన మదపు టేనుగు గీపెడుతూ నేల కొరిగింది; గర్జిస్తూ లేచిన మహా సింహం, జూలు దులుపుకుంటూ, తోక ముడిచింది. వర్షంలా బాణాలు కురుస్తున్నై, వడగండ్లలా జంతువులు పడుతున్నై. రెక్కలు మొలిచినట్లుగా గుర్రం, ఎగిరెగిరి పోతున్నది. కొండలూ, కోనలూ, గుట్టలూ, గుబుర్లూ వెనక్కి పరుగెత్తిపోతున్నై. పాపం వేటాడి ఆడి రాకుమారుడు అలసిపోయాడు.

మంచిగందపు చెట్టొకటి తన సువాసనల్తో అతణ్ని ఆహ్వానించింది. పడగవిప్పి కాలసర్పం గొడుగు పట్టింది. రాజకుమారుడు సేద దీర్చుకుందామని కూర్చున్నాడు. కొంచెం కునుకు పడుతున్నది. కొండయీగలు పోగుచేసి పెట్టిన తేనె చినుకు చినుకుగా అతని పెదవిమీద చింది పడుతున్నది. కొమ్మలూ రెమ్మలూ వింజామరలై విసురుతున్నై. కమ్మని సంగీతం గాలిలో తేలిపోతున్నది. ఆకాశంలో అప్సరస కాంతిరేఖలా కదలి వస్తున్నది. మనోజ్ఞమైన ఆ సంగీతం నృత్య భంగిమల్లో రూపొందుతున్నది. మధురాధరం మీది మందహాసంతో రాకుమారుడు కన్ను తెరిచాడు. అప్సరసను వలచాడు. ఆకాశానికి లేచాడు. రెక్కలు కట్టుకొని ఎగురుతూ దేవదూతలు ఎదురుగా వచ్చి స్వాగతం చెప్పారు. అమరావతి వీధుల్లో బార్లుదీరిన దేవజాతి జయ జయ ధ్వానాలు చేసింది. మహేంద్రుడు సహాసనం ఇచ్చి, అతనిసాహసాన్ని అభినందించాడు. శచీదేవి ఓరగంటితో అతణ్ణి ఆదరించింది. దేవకన్యకల కంకణ నిక్వాణం, మంజీర ఝుళం ఝుళల్లో లీనమై, నృత్యకీర్తి గీతిక లా, మధురమై, మదు రసమై, మైమరపించింది. మరో జగత్తు, మరో జన్మ!

తరతరాలకూ ఆదర్శంగా రాకుమారుడు.

౨

రోడ్డు ప్రక్క సినిమానటి నృత్యం చేస్తున్నది. దేవేంద్ర భోజన కాఫీ హోటల్లోంచి వెన్నుపోటు సంగీతం వినిపిస్తున్నది. నురుగులు కక్కుతూ జట్కా గుర్రం పరుగులు పెడుతున్నది. బండిలోంచి బంగారయ్య ముందుకు చూస్తున్నాడు.

రోడ్డు ప్రక్క చుక్కలు తోరణాలు కడుతున్నై. రోడ్డు వెనక్కి పోతున్నది. చెట్లూ చేమలూ ప్రదక్షిణం చేసి ప్రక్కవాటుగా ఒదిగిలి పోతున్నై. జట్కావాడి బరాబరులతో జనం తప్పుకుంటున్నారు. వేలాదిగా వెనక నడుస్తున్నారు. వెకకపడుతున్నారు. బంగారయ్య మనోవేగంతో వెళ్ళి, రైల్వేస్టేషన్లో ఎక్స్‌ప్రెస్ పట్టుకున్నాడు.

చీకటి భూతంలా కమ్ముకొని వుంది. బంగారయ్య బయటికి చూస్తాడు. ఇంకా ఆగటానికి వీలులేదు. రైలు సింహనాదం చేసింది. నిప్పులు కక్కుతూ బయలుదేరింది. చక్రాలు మెరపుల మీద దొర్లిపోతున్నై. మిలమిలలాడే మిణుగురులతో ఆ నీలపు చీకటి ఆకాశంలా అడుక్కుపోతున్నది. రైలు పోతున్నది.

బంగారయ్య ఒక్కసారి తన పరిజనాన్ని పరికించాడు. పెట్టెలో అక్కడక్కడా కిటికీలకు ఒరిగి కునుకుతున్న జనం అప్పుడప్పుడు లేస్తూ, ఏదోచూస్తూ, ఏదో ఆలాపిస్తూ, మళ్ళీ ముడుచుకొంటున్నారు. ఎదురుగా ఉన్న బల్ల మీది జవరాలు, ముత్యపు చిప్పల్లాంటి రెప్పల మీద జీరాడే కలల నీడలతో, బల్ల కానుకొని తూగి పోతున్నది. మెడ దిగేదాకా కానరాని

బంగారం గొలుసు, ఆధారంకోసం అటూ ఇటూ తడుములాడుతున్నది. కెంపులాంటి మొనపుతో ఆ పెదవి అదరుతూ, అదో అందం చిందుతున్నది. మనస్సులో ఉన్న మర్మం ఏనో, చెక్కిలిమీద సుడి తిరుగుతున్నది. అప్పుడప్పుడు ఆ కంఠంలో ఏదో మాధుర్యం, ఏదోరాగం శబ్దిస్తున్నది. ఆ కదలికలో ఒక సౌకుమార్యం, ఒక సౌందర్యం, ఒక ఆనందం స్పందిస్తున్నై. ఈనాటికి బంగారయ్య దృష్టికి ఏకాగ్రత కుదురుకొంటున్నది. బయట రైలు నడిచే రణగొణధ్వని, లోపల యోగీశ్వరుని హృదయ కుహరంలోలా నిశ్చలమైన నిశ్శబ్దత!

వేగం తగ్గిస్తూ, బండి బరువెక్కింది. ఒక్క కుదుపుతో ఆ కమలాల వంటి కళ్లు ఆందోళనగా విప్పుకున్నై. ఒక్కసారిగా సూర్యచంద్రు లుదయించిన ఆకాశంలా ఆమె ముఖం ప్రకాశించింది. చూడలేకా, చూడాలనీ-పాపం బంగారయ్య మనస్సు తహతహ లాడింది. గొంతులో ఏదో కూనిరాగం కూడా కదలాడింది రైలు. ఆగింది.

పెట్టె తీసుకొని ఆమె లేవటంతో బంగారయ్య మాన్తూ వుండలేకపోయాడు. ఎలాగో గొంతుక పెకల్చుకున్నాడు. 'మీరు దిగండి' అంటూ పెట్టె తీసుకున్నాడు. ఆమె దిగి రాగానే పెట్టె అందించి, కృతజ్ఞతకూడా అందజేసాడు. ఆ కరస్పర్శతో అతని రక్తనాళాల్లో అమృతం ప్రసరించింది. అతని మనస్సు తన్మయత్వం భజించింది.

కదుపులో కాతే మంటలతో కదిలింది రైలు. పెట్టెలో అంతవరకూ వున్న ప్రశాంతి అంతరించింది.

"కంటి నొప్పులకూ కామెర్లకూ ఒకటేచిట్కా! తేలూ జెర్రీ పామూ - ఏదికుట్టినా ఒకటే చిట్కా! మలయాళంలో మా గురూజీ హిమాలయాల్లో తపస్సుచేసి సంపాదించిన యోగ మూలిక ఒక్క చుట్టు రంగరించి, రెండుబొట్లు తేనెతో, ఎక్కడ నొప్పివుంటే అక్కడ వేయండి! జబ్బు పోకపోతే డబ్బు వాపసు! పావలా, బేడా, అణా. ఆఖరు బేరం!"

కొంచెం నరసిన గడ్డమూ, కాషాయ గుడ్డలూ, పొడుగూ, పొడుముక్కూ, తగ్గలావూ వున్న ఈ కొత్తమనిషి బంగారయ్య తన్మయత్వాన్ని భంగపరచాడు. బంగారయ్య తలమెత్తి ఒక్కసారి చూసాడు. ఆయోగి అతనిచేతి కో మూలిక ఇచ్చాడు. అతనూ దాన్ని తీసుకొని, జేబులోంచి ఏదోతీసి, యోగిచేతిలో పెట్టాడు.

"ఎట్లాంటి నొప్పులైనా, బాధలైనా, ఇట్లా చేత్తోతీసేసినట్టు పోతై - గ్యారంటీ - మలయాళంలో మా గురూజీ..." యోగిధోరణి సాగిపోతున్నది. జనమంతా నిద్రలేచి కొంత అలజడిగావుంది.

అసలు మంత్రాలకూ మాయలకూ మలయాళం పెట్టింది పేరు. మలయాళ మంత్రానికి మహావిష్ణు వంతవాడు దిగిరావాలి, మహేశ్వరుని శిరస్సుమీది గంగమ్మ తల్లి వెన్నెలతుంపరలు చిలకరించాలి. అదీ మలయాళ మంత్రం! మలయాళంలో మహాయోగులుంటారు. అందుకే బంగారయ్య మలయాళం పేరుచెబితే మూలిక కొన్నాడు. మళ్లీ మనస్సులోకి దృష్టి మళ్ళించుకొన్నాడు.

3

కాషాయ కుబుసం ధరించిన మలయాళ మాంత్రికుడు! జరీపోగుల్లా ధగధగలాడే గడ్డం, బంగారంలా మెరిసే శరీరం. సన్నగా పొడుగ్గా వున్నాడు. కళ్ళల్లో క్రిక్కిరిసి త్రొక్కిసలాడుతున్న కాంతిపుంజం...

పెద్ద గుహ. గుహానిండా పడగలు విప్పి ఆడుతున్న పాములు! మంత్ర దండంలా మాంత్రికుని చేతిలో మహా సర్పం! సారంగాల్లోంచి గాలి ఊదుతున్న నాగస్వరం!

బయట జనం గగ్గోలుపెడుతున్నారు. మాంత్రికుడు రాజఠీవితో వచ్చి నిలబడ్డాడు. అంతా మాటుమణిగి పోయింది. మాంత్రికుడు మంత్ర దండం విసిరాడు. నేలమీది రాళ్ళు బంగారు కణికలైపోతున్నై. అక్కైనా లేని చెట్లమీద మొగ్గలు మొలుచుకొస్తున్నై. నీటవారిన పొలాల్లో నీటిబుగ్గలు పొడుచుకొస్తున్నై. ఎండిన డొక్కలు పైకి లేస్తున్నై. మనుషుల ముఖాల్లో మళ్ళీ కాంతి కలవరిస్తున్నది. జనం సంతోషంతో కేకలు పెట్టారు. మాంత్రికుడు చిరునవ్వుతో మటుమాయమైనాడు.

రాక్షసులు - అటూ, ఇటూ - ఎటు చూసినా, రాక్షసులు! బంగారం దోచుకుంటున్నారు! మొగ్గలు నలిపివేస్తున్నారు! నీటి బుగ్గలి

పేల్చి వేస్తున్నారు. నింగికెగసి నిప్పులు కురిపిస్తున్నారు. జనంలో అర్పులు, పెడబొబ్బలు!

మాంత్రికుడు మళ్ళీ ప్రత్యక్షమైనాడు. రాక్షసులు గుమిగూడి అతనిమీదికి దండెత్తి వచ్చారు. కోరలు నూరుతున్నారు. బాకులు విసరుతున్నారు. పైపైకి దూకుతున్నారు. మాంత్రికుడు గంభీరంగా ఒక్కచూపు చూసాడు. నేలమీది రాళ్ళు నిప్పుకణాలై మంటలు చిమ్ముతున్నాయి. గాలి ఎర్రగా రాక్షసుల చుట్టూ ముసురుకొంటున్నది. అదీ వాళ్ళకు లక్ష్యంలేదు. ఇంకా హుంకరిస్తున్నారు. మాంత్రికుడు గుప్పున ఊదివేసాడు. ఆ గాలికి మంటలతోపాటు రాక్షసులు కొట్టుకొని పోయారు. మాంత్రికుని మందహాసంతో జనం మనస్సు స్వస్థపడింది. మందగమనంతో మాంత్రికుడు గుహలోకి అంతర్థానమయినాడు.

గుహలో ఒక గది. బహుశా మాంత్రికుడి పడక గది. చక్కగా అలంకృతమై వుంది. మాంత్రికుడు పట్టుపరుపుమీద కూర్చొని, బాలీసు కానుకున్నాడు. అతని చేతిలోని సర్పదండం అకస్మాత్తుగా ఆకారం మార్చుకున్నట్టుంది! అంతలో నాగకన్యకై పోయింది. అతని చేతిలో విలాసం ఒలకబోస్తున్నది. పడగలు విప్పి ఆడుతున్న పాములన్నీ పడుచుకన్నెలై - పాడుతున్నారు, ఆడుతున్నారు. మాంత్రికుడు మహానందంతో మైమరచి పోతున్నాడు.

౪

పెట్టెలో గోలపుట్టింది. ఒక్కఊపు ఊగి బండి ఆగిపోయింది. "దొంగ! ఎవడో దొంగ! పెట్టె క్రిందికి పాకేసి, పట్టుకో బోయినవాళ్లను కత్తితో పొడిచి, దూకి పారిపోయాడు!"...

రక్తంలో దొర్లుతున్న ఆ మనుష్యులింకా కేకలు పెడుతున్నారు, ఆ తెలేనివాణ్ణి తిడుతున్నారు. గార్డు, పోలీసులు, పెట్టె పెట్టె నుండీ జనం! ఎవరెవరో ఏమేమో అడుగుతున్నారు. ఎవరెవరో ఏమేమో చెబుతున్నారు. ఏదో జరిగింది. రైలు ఒక్క అరుపు అరచి, మళ్ళీ ప్రయాణం సాగించింది. పట్టాలు టకటకలాడిపోతున్నై; నేల దద్దరిల్లి పోతున్నది.

బంగారయ్య అంతా వింటూనే వున్నాడు, ఏమీ వినడమే లేదు; కిటికీలోంచి బయటికి చూస్తూనే ఉన్నాడు, ఏమీ చూడటమే లేదు.

ఓ పెద్ద కొండ - రైలును ఢీకొనటానికేమో ఎదురుగా వస్తున్నది. "ప్రమాదం సుమా!" అని కొండను హెచ్చరించటానికి కాబోలు, ఇంజను భయంకరంగా అరిచింది. అదీ భయపడి పక్కకు తప్పుకుపోయింది. పాములా కొండల్నీ కోనల్నీ దాటుకుంటూ, చీకట్లను చీల్చుకుంటూ, రైలు పోతున్నది. దరిద్రుడి ముఖాన మెలిచిన సంతోషంలా ఒక్కసారి చుట్టూ వెలుగు వికసించింది. అంతటా దివ్య జ్యోతులు, దివ్య భవనం ముందు రైలాగింది.

౫

దివ్యభవనం... అంతటా దివ్యజ్యోతులు; ఎక్కడిజ్యోతి అక్కడ వెలుగుతూనే వుంది. అంతఃపురంలో ఆకాశమందిరంలో రాకుమారి నిద్రిస్తూనేవుంది.

ఉద్యానవనంలోంచి ఆకాశ మందిరానికి అల్లుకున్న పూలతీగలు ఆలంబనంగా ఓ యువకుడు నిర్భయంగా పైకి ప్రాకి వస్తున్నాడు. భద్రంగా సాయుధ భటులుపహారాఇస్తున్నారు.

అంతదాకా నోట గరచుకొన్న కత్తిదీసి, ఒరలో పెట్టుకొని, ఆ యువకుడు ఆకాశమందిరంలో అడుగుపెట్టాడు. రాకుమారి పడక దగ్గరకు వచ్చి, నిలబడ్డాడు. ఒక్కక్షణం ఆ ముఖం వంక తదేక దీక్షగా చూసాడు. నిద్రలోకూడా, ఆ పెదవులు అతనికేదో సందేశం అందజేసాయి. వణకుతున్న పెదవులతో అలా ముట్టుకున్నాడు.

నిద్రలోనే రాకుమారి వెర్రికేకవేసింది. కన్నుతెరచి, ఆయువకుణ్ని చూసింది. అలా స్తంభించి పోయింది. ఆమె శరీరమంతా జలదరించింది. వంచుకొన్న ఆ ముఖంమీద ఒకవింత చిరునవ్వు తొణికిసలాడింది.

చుట్టూ గంటలు... ఈలలు... నాల్గువైపులా కత్తులూ ఈటెలూ కమ్ముతున్నై. రాజు, కొంత పరివారంతో, ఆకాశమందిరంలోకి రానే వచ్చాడు.

యువకుడు కత్తి దూసి నిలబడ్డాడు. రాజు అట్టహాసం చేస్తూ, మీదికి దూకుతున్నాడు.

రాకుమారి తలయెత్తి తండ్రివంక చూసింది. 'తండ్రీ' అని భయంగా లాలనగా సంబోధిం

చింది. రాజుముఖం జేవురించింది. దొంగ! ఎవడో దొంగ! అంతఃపురద్రోహి!... రాజూ సైన్యమూ యువకుణ్ని చుట్టు ముట్టారు.

యువకుడు విజృంభించాడు. సైన్యం చెల్లా చెదరైంది. రాజు గాయపడి పడిపోయాడు. అతని గుండెమీద విచ్చుకున్న పిడిబాకు వికటాట్టహాసం చేసింది.

రాకుమారి యువకుడి చేయి పట్టుకుంది. 'నాతండ్రి!' అని దీనంగా అడిగింది. యువకుడు చిరునవ్వుతో ఆమెను సత్కరించాడు. రాకుమారి అతణ్ని అనుసరించింది.

ద్వారాలు గడిచి, వేచివున్న జవనాశ్వాల మీద కీకారణ్యంలోకి ప్రవేశించారు. ఆ అరణ్యంమధ్య ఓ చక్కని ఉద్యాన వనం. వెల్లివిరిసినట్లు వెన్నెల. చంద్రకాంత శిలావేదికమీద యువకుడు, సరస్సునంచి వీచే చల్లని వెన్నెల వెలుగుల్లో రాకుమారి!

ఆ గొంతుకలో కోకిల కట్టుకొన్న గూటి నుంచిమత్తుమందులాంటి మెత్తని సంగీతం...

౬

సినిమా పాట వినబడుతున్నది. మోకాలి మీదుగా జారవిడిచిన బంగారయ్య చేతికేదో తగిలింది. కన్ను తెరిచే చూసాడు. లీలగా కనబడుతూనే వుంది: అదే ఆ అప్సరస, ఆ నాగకన్య, ఆ రాకుమారి! ఏమి సౌందర్యం, ఏమి సౌకుమార్యం!

ఆ చేయి అలాగే పట్టుకున్నాడు. ఆసుందరి అతని లోలోపలికి ఒదిగి పోయింది. ఆ చల్లని చేయి అతని శరీరాన్ని చుట్టివేసింది. మనస్సుకు తెలేని మాధుర్యం, కాలం ఆగిన ఘడియా - అతను అనుభవించాడు. తనలో లీనమైపోతున్న ఆ అపురూప సౌందర్యం, తన హృదయంతో స్పందిస్తున్న ఆ ఆనందం, తన మనోనేత్రంతో విచ్చుకొంటున్న ఆ తేజస్సూ... అదే అతని అనుభూతి!

అదే నిదానంగా జారి జారి పోయింది. పట్టాలమీద కొరకొరలాడుతూ రైలుబండి ఆగిపోయింది. అయోమయంగా పోర్టర్లు కేకలు వేస్తున్నారు. ప్లాట్‌ఫారం దిగే ఎక్కే జన సమ్మర్దంతో అల్లకల్లోలంగావుంది. తూర్పు రేకలు తెల్లవారుతున్నై.

బంగారయ్య గుర్తుపట్టాడు. అదేస్టేషను. అక్కడినుంచి రెండుమైళ్ళుంది అత్తవారి ఊరు. ఎంత వేగిరం వచ్చింది.

గబగబా సంచీ చేతబుచ్చుకొని బండి దిగాడు. కళ్ళు సగం మూస్తూ, సగం తెరుస్తూ, గేటు దగ్గిరికివెళ్ళి, జేబు చూసుకొని, గొల్లుమన్నాడు.

చుట్టూ చూసాడు. ఎవ్వరూ తనవంకే చూడటంలేదు. దూరంగా ఎవరో పోలీసు నిలబడి, ఎవరితోనో ఏదో మాట్లాడుతూ, ఎందుకో నవ్వుకుంటున్నాడు.

పెట్టెలోపడి పోయిందేమో! బంగారయ్య హడావుడిగా పెట్టెవంక పరుగిడుతున్నాడు.

రైలింజను గర్జిస్తూ బయలుదేరింది. ఎక్కబోతున్న గార్డు, బంగారయ్యను ప్లాట్‌ఫారం మీదికి నెట్టిపారేసి, తాను తనపెట్టెలో ఎక్కేసాడు.

రైలు గుబ గుబ లాడుతూ, పోయిపోయి, నిశ్శబ్దంగా ఆకాశం అంచున నేలకిందికి దిగిపోయింది.

మేలి ముసుగు

క్లిఫర్డ్ బాక్స్

పాత్రలు:

దేవత　　　అజాతాత్మ　　　సద్యోమృత

స్థలం: ఆకాశం అంటుతున్న కొండ కొమ్ముల నడుమ మిలమిలలాడే నీలి శిఖరం.

సమయం: చిత్రవర్ణ కిమ్మీరితమైన సంధ్యాకాలం.

దేవత రంగస్థలం నడుమ వెనుకగా ఒక ఆసనంపై ఆసీనయై వుంటుంది.

దేవత: మనస్సు కట్టలు తెంచుకొని పగలబడి నవ్వేవేళా వుంది; ఆలోచనల్ని అంతర్ముఖం చేసికొని గంభీరమైన ఆత్మ సందేశం ఆలపించే వేళా వుంది. ఇప్పుడు మీకు సంతోషం కల్గించడంకాదు మా ప్రయోజనం. చేతనయితే, మనిషి ఎంత వింత జంతువో చూపుదామని! అసలు ఈ నేలమీది బ్రతుకును చిదిమివేస్తున్న దేదో చూపుదామని!

అందువల్ల మొదట మీరందరూ అర్థం చేసుకోండి. మా రంగస్థలమూ, ఇందలి దృశ్యాలూ- పడవలూ బళ్ళూ రాకపోకలు నడిచేఏ దేశంలోవీ కావు. ఇది, ఇంకా పుట్టని ఆత్మలూ, చచ్చి తిరిగి వచ్చిన ఆత్మలూ వుండే లోకం.

ఆ తర్వాత మా పాత్రల సంగతి. మాకు రక్తమాంసాలు లేవు, పాంచభౌతిక రూపంలేదు. తొలిపాత్ర ఇంకా భూమిమీద జన్మ ఎత్తలేదు. అది జన్మకోసం తహతహలాడుతున్నది. స్వచ్ఛమైన ఆత్మ రెండవది. చచ్చి ఇప్పుడే మాయావరణం నుంచి మేలుకొంటున్నది. అందువల్ల మాలో మర్త్యత్వం ఆరోపించి, మమ్మల్ని మనో నేత్రంతో తిలకించండి.

అయినా, మా మాటలు మీకు పూర్తిగా తెలుస్తాయని మాత్రం నేను చెప్పగలను. ఇంక నాటకం నడుస్తుంది.

[దేవత లేచి ఎడమవైపు చూస్తూ వుంటుంది. చీకట్లో త్రోవకోసంతడుముకొంటున్నట్టుగా పడుతూ లేస్తూ కుడివైపు నుండి అజాతాత్మ ప్రవేశిస్తుంది. దాని మాటవిని, దేవత అటు ప్రక్క మళ్ళుతుంది.]

అజాతాత్మ: దారి తప్పాను .. ఎక్కడో తప్పిపోయాను! ఎటు? ఎక్కడ వుంది నా దారి? గ్రుడ్డిగా ముందుకు త్రోసుకుపోవాలో, వెనక్కు తిరిగి పోవాలో!? ఏది దారి? ముందు ఒక్క అంగుళం మేర కూడా కన్పడటం లేదు. స్వర్గం నుంచి ఇప్పుడే రావటం వల్ల ఈ చీకటి ఇంత దట్టంగా కన్పడుతున్న దేమో! ఇక్కడ ఒక్కక్షణం

ఆగితే, ఈ కొద్ది కాంతికే నా చూపు అలవాటు పడవచ్చు. ఔను. అంతే! అప్పుడే ఈ ప్రదేశం నాకు ఇంద్రియ గోచర మవుతున్నది. ఇదేదో కొండ కోన. అవిగో పైన ఆకాశపు నీలి శిఖరాలు! క్రింద బంగారం పూచిన ఆకుపచ్చని అగాధాలు! క్రిందికి ఇంత దూరం నిజంగా ఈ కొద్దిసేపటిలోనే వచ్చేసానా? అయితే నేను ఒకప్పుడు వుండి, ఇప్పుడు మళ్ళీ వెళ్ళాలను కొంటున్న మానవలోకానికి ఎంతో దూరంలో లేను! ఆ లోకపు జ్ఞాపకాలు నన్ను భ్రమింప జేస్తున్నాయో? లేక నేను అనుభవించ లేనంత సౌందర్యమే నాకు అక్కడ ప్రత్యక్ష మవుతుందో! ఇప్పుడు నేను జ్ఞప్తికి తెచ్చుకోగలను.. ...కనీసం అలా అనుకుంటున్నాను... ఆ కీకారణ్యాలూ, ఆ వినిర్మలాకాశం, ఉదయారుణకాంతులు సముద్రాలమీద విరజిమ్మిన ఆ రత్నాల ధగధగలు, గాలిలో కరగిపోతున్న స్వర్గంలాంటి ఆ సాయం సంధ్యా, సౌఖ్యమూ దయా బుద్ధీ కలిగిన ఆ స్త్రీ పురుషులూ! అన్నీ జ్ఞాపకం వస్తున్నాయి. మళ్ళీ ఆ భూమిలో అడుగు పెట్టటమంటే... ఓహో...మళ్ళీ స్త్రీగానో, పురుషుడు గానో జన్మించటమంటే...! అయితే ఏది మార్గమో ఎలా తెలుస్తుంది?

దేవత: నీకు ఆ భూమి ఇంకా ఒక్కరోజు దూరంలో వుంది.

అజాతాత్మ: ఎవరిక్కడ? దేవతవా ఏమిటి?

దేవత: ఔను.

అజాతాత్మ: నేను నిన్నటిదాకా దేవతలతో కలిసి తిరిగాను. ఇప్పటికీ స్వర్గానికి ఇంత సన్నిహితంగావున్నాను. ఆ దివ్య మధురఫణితిలో ఇవే నీకు నా అభివందనాలు!

[ఇద్దరూ ముద్దుపెట్టుకొంటారు.]

నీకు తెలుసుగా అక్కా! ప్రపంచాన్ని వెతుక్కోమని నన్ను పంపారు. ఎటు పోవాలో చెప్పు.

దేవత: నీకు జీవితం కావాలా? అక్కడ స్వర్గంలో నీకు కావలసినంత ఆనందం లేదా?

అజాతాత్మ: ప్రేమరసంతో తొణికిసలాడేట్టు నింపిన పాత్రలాగా వుంది నా బ్రతుకు స్వర్గంలో! ఇంక ఆ ప్రేమ భరించలేకుండా వున్నాను. కనుక నేను ఆ ప్రేమ రసాన్ని నలుగురికీ పంచాలనుకోవటంలో ఆశ్చర్యం ఏముంది? భూలోకం గురించిన నా జ్ఞాపకాలన్నీ మనోహరమైనవే కాని నేను మరచిపోయ్యేవి అనేకం వుంటాయి. ఇప్పటికీ మానవులు భూమిని స్వర్గంలాగా ప్రేమమయం చెయ్యలేదని, ఇటీవలి దాకా అక్కడ వుండి తిరిగి వచ్చిన ఆత్మలు చెప్పగా, ఆశ్చర్యచకితమైన మనస్సుతో విన్నాను. అందుకే ఇంకా అక్కడ ప్రేమకు అవకాశంవుంటుందని, గర్వంతోనే, ఆశపడ్డాను. నే నను కొన్నది నిజమయితే, నాకు ఎటు పోవాలో చెప్పు. నాకు తెలుసు - కొన్ని ఆత్మలు భూమిని సమీపించగానే భయంతో తల్లడిల్లి పోతాయి. నిద్రా జాగృతులంటేనే వాటికి భయం!

జన్మను గురించి నా కలాంటి భయం ఎన్నడూ లేదనుకొంటాను.

దేవత : ఇటురా చెల్లీ! ఈ శిఖరం మీదనుంచి నీవు చేరదలచుకొన్న గ్రహాన్ని చూడవచ్చు.

అజాతాత్మ: ఎక్కడ? విశ్వరాత్రిలో బుడగల్లాగా అసంఖ్యాకములైన నక్షత్రాలు మాత్రమే కనబడు తున్నాయి. ఎక్కడుంది భూమి ? ఆ జ్వాలామాలికలు నాలుకలు చాపుతున్నచోటు – అదేనా ? ఆశ్చర్యంగా వుంది !

దేవత : అదికాదమ్మా. భూమి మసక మసకగా కనిపిస్తుంది. చాలా చిన్నగోళం. అంత గొప్పది కాదు. ఈ అనంతాకాశంలోని అనంత కోటి సూర్యులముందు అది ప్రకాశించనే ప్రకాశించదు. ఆ మహాగోళంచూడు– రంగురంగుల శక్రచాపం కప్పుకొన్నట్టు మెరుస్తున్నది. అటునుంచి తూర్పుకు చూడు. పాలపుంతదాటి ఆవలికి చూపు సారించు !

అజాతాత్మ : అవతల ఏమీ కానరావటంలేదు. అంతా చీకటి !

దేవత : మళ్ళీ చూడు !

అజాతాత్మ : మిణుకు మిణుకుమనే చిన్న చుక్క! అదేనా ప్రపంచం ?

దేవత : ఇంకా నీకు ప్రపంచం కన్పించటమేలేదు. అది మానవనేత్రాలకు మిరుమిట్లు గొల్పే సూర్యబింబం.

అజాతాత్మ : ఔను. ఇప్పుడు కనపడుతున్నాయి. దానిచుట్టూ గుండ్రంగా తిరుగుతూ మసకమసకగా కన్పించే అల్పగోళాలు – అవేనేమో! లేకపోతే, చూచి చూచి పీక్కుపోతున్న నా చూపుల్లోనే మచ్చలు పడుతున్నాయేమో!

దేవత : ఆ చిన్నది, మూడోది వుందే... కన్పిస్తున్నదా ?

అజాతాత్మ : ఔను.

దేవత : అదే భూమి ! చూడు – ఎంత అణుప్రాయమైందో, ఎంత అగమ్యగోచరమైందో ! అయితే మాత్రమేమి ? అక్కడ అనంత సౌందర్యాన్ని సందర్శిస్తావు, దుర్భర దుఃఖాన్ని చవిచూస్తావు!

అజాతాత్మ : అక్కా ! మరి జన్మ అనేది ఎలా వుంటుందంటావు ?

దేవత : జన్మ అంటే అంతకంతకూ ముసించుకువచ్చే నిద్ర. క్రమక్రమంగా అగాధంలోకి దొర్లిపోవటం. అది నీ శక్తినిమించి ముంచుకువచ్చే మహాశక్తి కెరటం ! చిట్టచివరకు ఆ జీవితంలో మునిగిపోయి, దుఃఖ దారిద్ర్యాలతో కన్ను తెరుస్తావు!

అజాతాత్మ : ఎన్నైనా చెప్పు; అక్కడ నా జీవితాంతం ప్రేమదానం చెయ్యాలనే కోర్కెమాత్రం చావదు!

దేవత : ఈ తోకచుక్కలన్నీ అదే కోర్కెతో భూమికి పయనం సాగిస్తాయి...ఈ ప్రయాణం సాగించే శక్తి కూడా వున్నట్టు నీకు కన్పట్టవచ్చు. కాని జన్మ అంటే ఈ ఆకాశమంత విశాలమైన మనస్సును అణువంత సంకుచితం చేస్తుంది ! ఇదే నీకు నా హెచ్చరిక !

అజాతాత్మ : పోనీగాని......నిన్ను

వేడుకుంటూను. నాకు ముందుకు దారి చూపించు.

దేవత : తోడువచ్చి త్వరగా తీసుకుపోమ్మంటావు! నాకు చాలా అవసరమైన కార్యం వుంది.

అజాతాత్మ : ఏమిటది?

దేవత :- ఇప్పుడే చచ్చిన ఒక స్త్రీకి పైకిదారి చూపటానికి వచ్చాను. ఆమె కోసమే చూస్తున్నాను. అక్కడ శరీరాలు వదలివేసిన తర్వాత — దీన్నే మనుషులు చచ్చిపోవడ మంటారు - మానవాత్మలన్నీ పయనించే మార్గం ఇదే! ముందు స్వర్గంనుంచి పోయేటప్పుడు నీలాగే సాధారణ వేషంతో పోతారు. కాని అక్కడ ఏళ్లుగడిచినకొద్దీ, విహారశీలమైనమనస్సును కట్టివేసి, ఆత్మస్తుతి ఆత్మలాభం తప్ప మరేమీ ఆలోచించనివ్వరు. వారి మర్త్యనేత్రాలకు కన్పించకపోయినా, ఇవే ఒక ముసుగుగా - రంగురంగుల మేలిముసుగుగా తయారవుతాయి. అగ్ని చుట్టూ పొగ కమ్మినట్టుగా, ఆ ముసుగే వారి నిజమైన ఆత్మల్ని మరుగు పరుస్తుంది. అలా నేలమీద ఎంతోకాలం ఆ ముసుగు వేసికొని వుండటంవల్ల, వాళ్లు దాన్ని అంతలో తొలగించుకోలేరు. ఆలోచించుకో - ఆ ఆత్మస్తుతి లాభాల ముసుగే వాళ్లు ధరించేదల్లా! స్వర్గంలో అడుగు పెట్టేముందు, ఆమె ప్రత్యేక వ్యక్తిత్వం నశించాలనీ, ఇప్పుడు నీవున్నట్టుగా ఆమెకూడా నిరాడంబర రూపం ధరించాలనీ, ఇక్కడికిరాగానే ఆ సద్యోమృత స్త్రీకి తెలియ జెప్పడమే నా కర్తవ్యం.

అజాతాత్మ : అయితే నాకొక వరం ప్రసాదిస్తావా?

దేవత : ఏం వరం కావాలి ?

అజాతాత్మ : నేను ప్రేమనుగురించి బడాయిగా మాట్లాడలేదని రుజువు చేసుకొనే అవకాశం ఇవ్వు! నీ కర్తవ్యం నాకు అప్పగించు! నే నామెను ఆముసుగునుంచి విముక్తురాలినిచేస్తాను.

దేవత : అది కన్పించే దానికంటే చాలా కష్టంసుమా !

అజాతాత్మ : ఏమిటి ? ఆ ముసుగు వదిలేసి, ఆఖరుకు స్వస్వరూపం ధరించమని ఆమెకు నచ్చజెప్పటం కష్టమా ?

దేవత : ఔను. అయినా నీవు కోరిన వరం ఇస్తున్నాను...అదిగో అటు చూడు- తెంచుకోలేని పీడకలలో నడిచేవాడిలాగా, సగం నిద్రలో సగం మెలకువలో ఆమె నడుస్తూ వస్తున్నది. ఇంకా సంసార బంధాలనుంచి ఆమె విముక్తురాలు కాలేదు.

[చిత్రమైన మేలిముసుగుతో సద్యోమృత ఎడమనుండి ప్రవేశిస్తుంది. కొంతసేపటిదాకా ఆమె నిద్రలోలాగా నడుస్తూ, మాట్లాడుతూ వుంటుంది.]

సద్యోమృత : వద్దు, — ఆగు ! నీవు నన్ను విడిచి పోవటానికి వీల్లేదు. నా తలనొప్పి పోయింది. జ్వరంకూడా లేదు. ఇంకా నేను మంచంలో వున్నట్లు అనిపించటం లేదు. శిఖరంనుండి శిఖరానికి, ఎక్కడికో ఎక్కిపోతున్నట్టుగా

వుంది. ఆగి పో లేకుండా వున్నాను. అయినా నాకు విశ్రాంతి కావాలి.

[నేలపై కూర్చుంటుంది.]

దేవత : (అజాతాత్మతో) చూసావా? ఆమె బుద్ధి, ఇంకా స్థాళీ తంకాక, ఆ వదలివచ్చిన జీవితంతోనే పెనచుకొని వుంది.

సద్యోమృత : ఇలా దగ్గిరికిరా! నీకో విషయం చెప్పాలి! వినబడు తున్నదా? నేను నా చెల్లెలికి కొంత డబ్బు ఇవ్వాలి. ఇలాగే నేను ఎక్కువ కాలం మంచంలో పడివుంటే ఆ డబ్బు రాదేమో నని దాని భయం! అణా పైసలతో ఇచ్చేస్తా నని చెప్పు. నేను చచ్చిపోనులే!...అయినా, ఇదెప్పుడో కా వలసింది కాదూ?.. జవాబు లేదేం? నేనేం నిద్రపోతున్నానా?

దేవత : (అజాతాత్మతో) ఆమె శక్తులన్నింటికీ మైకం కల్గించే ఈ అప స్మారం క్షణక్షణం తగ్గి పోతూ వుంటుంది.

సద్యోమృత : అవన్నీ కలే! ఆ గుట్టలూ, ఆ పైన మేఘంలో చిక్కు కొని ఆకాశంలో సగాన్ని ముత్యం లాగా మెరిపిస్తున్న ఆ సూర్యుడూ, ఎప్పటికీరాలిపోనిపూలతో మిలమిలలాడే ఆ పచ్చని లోయలూ – అన్నీ కలే! ఇలారా, దగ్గరగా రా! ఆమె ఇవాళ ఆ విషయం ఎత్తితే ఆ డబ్బు తప్పక ఇచ్చేస్తానని నా మాటగా చెప్పు. నాకు నయ మయిందిలే. ఎక్కడికి పోయినావు నీవు? ఎక్కడో వెయ్యిమైళ్ళ దూరాన ఉన్నట్టున్నావు!... మళ్ళీ ఆ కలలో కొండలు కన్పడుతున్నాయి. నేను పోవలసిందే! ఏమిటి నా మేలిముసుగు కూడా మరీ బరువై పోతున్నది!

[బాధతో లేస్తుంది.]

దేవత : ఆవిడ నిద్రలేచింది. నీవు పోయి, ఆమెనావరించిన మాయను తొలగించు. ఆమె ఆ మేలిముసుగు తీసి పారెయ్యాలి!

[కుడివైపుకు నిష్క్రమిస్తుంది.]

అజాతాత్మ :... అక్కా! నీకు సహాయం చెయ్యాలని వచ్చాను.

సద్యోమృత : నాకు సహాయమా? ఇతరులమీద ఆధారపడటమంటే నాకు అసహ్యం. అక్కడేవుంది నా గొప్పతన మంతా! అయినా నీ వెవరు?

అజాతాత్మ : ఎందుకూ?...ఇంకా భూమిమీద పుట్టకుండా వున్న ఆత్మను.

సద్యోమృత: అసలు అలాంటి ఆత్మ అనే దేమీ లేదే!

అజాతాత్మ: అది నీకిప్పుడెలా తెలుస్తుంది? చూడు... ఇక్కడే వున్నాను!

సద్యోమృత : తీగలులేని వీణాధ్వని లాగా, శరీరాలులేని ఆత్మ లుండటం అసంభవం!...... ఓహో!......నీకూ ఆకారం వుందే!

అజాతాత్మ : నే నక్కడ ధరించ నున్న శరీరానికి నమూనా ఇది!

సద్యోమృత : అక్కడంటే? భూమి మీద ననా నీ వుద్దేశ్యం?

అజాతాత్మ : నే నివాళే అక్కడికి పోతున్నాను.

సద్యోమృత : ఇది నిజం కానే కాదు ..! ఇప్పుడు నీవు చెప్పినట్టు, నీవు అజాతాత్మవే అయితే, మరి నేనెవరు ?

అజాతాత్మ : నీ శరీరం ఇంతకు ముందే చచ్చిపోయింది.

సద్యోమృత: నేను సద్యోమృతనా? అలా అయితే...ఆ శాస్త్ర మనుషులకు ఎంత జ్ఞానం వుందన్న మాట! ఈ మధ్య చాలా కాలంగా ఈ కట్టు కథను అంటి పెట్టుకునే వున్నారు.

అజాతాత్మ : వాళ్లకు తెలుసా ? ఎంతవిచిత్రం ! నీకు తెలుసుగా...నాకు మానవ ప్రపంచం అంత అనూహ్యంగా వుంది !

సద్యోమృత: అయితే ఈకొండలూ గుట్టలూ స్వర్గమనుకుంటాను !

అజాతాత్మ : ఈ కొండ కోనల నుంచి స్వర్గం చాలా దూరంవుంది. దేవత చెప్పినమాట నాకు సరిగా అర్థమయితే, ఇది భూమికీ స్వర్గానికీ మధ్య వున్న వంతెన అనుకుంటాను.

సద్యోమృత : మంచిది. అయితే అసలు స్వర్గ మనేదే వుంటే ఇక్కడ నుంచి ఏదో ఒకదారి స్వర్గానికి పోయి తీరాలి ! అదిగో అదే నా దారి !

అజాతాత్మ : నీవు నేలమీదనుంచి ఎలా వచ్చావో, అలాగే, ఇప్పుడున్న విధంగానే, పునర్జన్మ ఎత్తాలను కుంటున్నావు ?

సద్యోమృత : ఏం ఎందుకనుకో కూడదు ?

అజాతాత్మ : అక్కడ భూమిమీద పనికివచ్చే తెలివితేటలన్నీ ఇక్కడ సారంలేని పిప్పి లాంటివి.

సద్యోమృత : నేను చనిపోయే వుంటే, నా ఆస్తీ కీర్తీ పోగొట్టుకున్నట్టే! అది అలావుంచు. ఇప్పుడు నీవు చెప్పే దేమిటి ? నాపేరంటే మగవాళ్లను సైతం గడగడలాడించిన ఆ దృఢ నిశ్చయం; బహు గ్రంథపరనంతో సుసంస్కృతమైన నా విజ్ఞానం - ఇవన్నీ పనికి రాని తుక్కు అనుకోవాలా ? అలా అయితే నేను తక్కువాళ్లందరితో సమానమేనా ? ఒక్కటేమాట - నేను స్వర్గానికి పోవాలి - ఏం చెయ్యాలో చెప్పు.

అజాతాత్మ : ముందు నీ మేలి ముసుగు తీసి అవతల పారెయ్యి !

సద్యోమృత : ఇదా? ఎన్ని చిన్న చిన్న ముక్కలు కలిపి, ఎన్నెన్ని సూత్రాలతో దీన్ని నా జీవితమంతా ధార పోసి తయారుచేసుకున్నాను. ఆ విచిత్ర చిత్రణలోనే నా వ్యక్తిత్వం వుంది. ఇలాంటి చక్కని మేలిముసుగులు ప్రపంచంలో మరికొన్ని వున్నప్పటికీ, దీనికి సాటివచ్చేది మాత్రం లేదు.

అజాతాత్మ : నేను శాబ్దిచేసి చెబుతున్నా విను. ఎంత బాగున్నా సరే, ఆ ముసుగు అవతల పారవేసేదాకా నీవు స్వర్గంలో అడుగుపెట్టలేవు !

సద్యోమృత : నిన్ను నమ్మను !... అందాకా ఎందుకు? ఈ ముసుగే లేనప్పుడు, ఇంకా న నన్నేది ఏముంది ?

అజాతాత్మ : అదేమిటమ్మా, వట్టి ముసుగైతే !

సద్యోమృత : కాదు. దాన్ని గురించి చాలావుంది. నా జ్ఞాపకాలూ, ఇన్నాళ్ళూ నేనేమిటో అదీ .. అంతా అదే! అంతేకాదు, అసలు ఇంత కాలంగా నేను ధరించిన వ్యక్తిత్వమే అది! నేను నా మేలిముసుగు తీసి వేయటమంటే, దాని అర్థమేమిటి? నా ప్రత్యేకత కోల్పోయి, సూర్య మండలంలోని ఒకానొక జ్వాల లాగా, నలుగురితో పాటు కావటం! నేను నేను కాకుండా వుండటమే!... నీవు ఇలాగే కనుక భూమిమీద పుట్టదలిస్తే పెద్ద ఆశలు పెట్టుకోకు!

అజాతాత్మ : ఏమిటి నీ ఉద్దేశ్యం?

సద్యోమృత : అక్కడ నీతోడి వాళ్ళ కళ్ళకు మిరుమిట్లు గొల్పేటట్లు, నీవు ఏదో ఒక వేషం వెయ్యకపోతే ప్రతివాడూ నిన్ను ప్రక్కకు నెట్టి పారేస్తాడు, చివరకు దిక్కులేకుండా చావాలి!

అజాతాత్మ : మనుష్యులు పరస్పరం సహాయపడరా?

సద్యోమృత : నీవు అంత అమాయకంగా వుండి, నాకు సలహా చెబుతున్నావా? జాగ్రత! ఆ ప్రపంచమంతా నీ పాలిటికి చేదు మాత్ర అవుతుంది; ఆ జనం నిన్ను మతిలేని దాని క్రింద లెక్కవేస్తారు.

అజాతాత్మ : గాలిలాగా సర్వ సాధారణంగా వుండవలసిన ఆదరం అరుదు కావటమంటే ఎంత వింతగా వుంటుంది!... మరి ప్రేమ మాటేమిటి? మానవుల్లో స్థానం లేదా దానికి?

సద్యోమృత : అదో తోకచుక్క అనుకో ..కనపడి అంతలో మటుమాయమై పోతుంది.

అజాతాత్మ : వాళ్ళు ఇప్పుడు యుద్ధాలు చెయ్యటం లేదుగదా? పాపం, ప్రపంచం పెద్దదైపోయింది!

సద్యోమృత : ఎందుకు చెయ్యటం లేదు? ..సూదిమోపే చోటుకోసం, చిన్న మెత్తు బంగారం కోసం...అన్నీ యుద్ధాలే!

అజాతాత్మ : ఇప్పుడు కూడానా? సరేగాని, యుద్ధం అయిపోయాక, శాంతి కాలం మాటేమిటి?

సద్యోమృత : అప్పుడు ఎవడి లాభం కోసం వాడు పోరాడుతాడు.

అజాతాత్మ : స్నేహితుల్లో స్నేహితులు కూడానా? అయితే ఇంకా ప్రపంచం ఎలా వృద్ధిలోకి వస్తుంది!

సద్యోమృత : ఎలాగా! ఒకవేళ అది వృద్ధిలోకి రావటమే జరిగితే, అది మానవుల ఇష్టం వల్లకాదు, అదృష్టం వల్ల!

అజాతాత్మ : మానవులు దయా హృదయులనీ, ధర్మాత్ములనీ అనుకొన్నాను.

సద్యోమృత : అలా ఎందుకనుకోవాలి......కేవలం మట్టి బొమ్మలని తెలుస్తూనే?

అజాతాత్మ : అయినా, వారు ఆత్మ పదార్థాలు గదా!

సద్యోమృత : అయితే ఏం, చాలా మంది తమ జీవితాలను పాప కృత్యాలతోనూ, కీచులాటలతోను గడిపేస్తారు.

అజాతాత్మ : అయ్యో, ఇదే నిజమైతే, భూమిమీద చాలా భయంకరంగా వుంటుంది! నాకు పుట్టటమంటేనే భయం వేస్తున్నది.

సద్యోమృత : ఇక్కడ లాగానే అక్కడ కూడా నీవు ఇంత నిరాడంబరంగా వుండి, ఈ లోకైక మహాశక్తియైన ప్రేమసంగతి ఆలోచిస్తూ కూర్చున్నావంటే, ఆ మనుష్యుల్ని గురించి ఇప్పుడెంత భయపడుతున్నావో వాళ్ళు అంత క్రూరులనీ మోసగాళ్లనీ నీకు నిజంగా తెలుస్తుంది. హృదయం లేని వాళ్ళనూ, బలవంతులనూ వాళ్లు ఆకాశాని కెత్తుతారు, మంచివాళ్ళను అష్టకష్టాల పాలుచేస్తారు! ఇప్పుడైనా తెలివి తెచ్చుకో.. ఏదో వేషం వేసుకో– అదే నీకు రక్షా కవచం! నీవు ఇతరుల ఇష్టానికి బలికావటమో లేక– నీ యిష్టానికే వాళ్ళను బలి చేయటమో– ఇందులో ఒక్కటే జరుగుతుంది, ఇది మాత్రం నిశ్చయం! నీ హృదయంలో నుంచి దయాదాక్షిణ్యాలు అవతలపెట్టి, నీకేమి కావాలో ముందే ఆలోచించుకొని, తక్కిన వాళ్ళను ప్రక్కకు నెట్టిపారేసి, నీకు కావలసిన దాన్ని పట్టుకొని, అట్టే పెట్టుకో! అప్పుడు నీవు సుఖంగా జీవించవచ్చు! అప్పుడు ప్రపంచాన్ని గురించి చక్కని నాటకంగా ఊహించవచ్చు. అంతకంటే మరి మార్గంలేదు.

అజాతాత్మ : నీ విదంతా చెప్పక ముందు, మానవలోకానికి ప్రేమ పట్టుకొని పోదామనుకొంటున్నాను

సద్యోమృత: ప్రేమకూ, నిరాడంబరత్వానికీ లోకంలో ప్రయోజనం లేదు.

అజాతాత్మ : అందుకేనా నీవు ఈ మేలి ముసుగు తయారు చేసుకొన్నావు?

సద్యోమృత : అయితే, దీని విలువ నీవు అర్థం చేసుకుంటున్నావన్నమాట!.. సరేగాని, నే నిప్పుడే త్రోవన పోవాలి? అన్ని త్రోవలూ అనంతగానే కన్పిస్తున్నాయి.

అజాతాత్మ: ఆ ముసుగు తీసి వేసిందాకా, నీ విక్కడ ఆగి పోవలసిందే!

సద్యోమృత: ఆ...నీవూ నెరజాణవవుతున్నావే! వీలయితే నీవే దాన్ని కాజేద్దామని! ఎంత చక్కని పన్నాగం!... నీ వెలాగూ చెప్పవులే! ఏదో నాకు తోచిన త్రోవను పోతాను. సుఖంగా వుండు!

[కుడివంక నడుస్తుంది. అంతలో ఆమెను దేవత అడ్డగిస్తుంది.]

దేవత : ఎక్కడికి పోతావు?

సద్యోమృత : స్వర్గానికి పోవాలనుకుంటున్నాను.

దేవత : ముందు నీలోవున్న గర్వాన్ని అవతల పారెయ్యాలి.

సద్యోమృత : నీవూ అదే చెబుతున్నావా? అయితే స్వర్గంలో మా మా వ్యక్తిత్వాలన్నీ...

దేవత నేలమీది కలలనిపిస్తాయి.

సద్యోమృత · మరి మా ప్రజ్ఞ మాటేమిటి?

దేవత : ఉన్నత లోకాల్లో ఉన్న మేము, మానవులకు తెలిసిన వాటికంటె, ఎక్కువ సున్నితమైన మార్గాల్ల

ఎక్కువ వేగంగా కూడా, విషయాలు తెలుసుకుంటాము.

సద్యోమృత : ఎట్లా అది ?

దేవత : మేము ఒకటి కావా లను కొన్నా మనుకో. అప్పు డది మాకు స్పష్టంగా తెలుస్తుంది.

సద్యోమృత : నా మేలిముసుగు ! అదే నేను!...నేనే అది ! ...అయినా నీవు చెబుతున్నావు... వదలిపెట్టటానికి ధైర్యం లేకుండా వుంది !

దేవత : ధైర్యం చెయ్యి ! నిన్ను నీవు దూరంగా వదలిపెట్టు !

సద్యోమృత : ఊహూఁ... వదలి పెట్టను !

దేవత : అయితే, కాలం నీకు తెలివి తెచ్చి పెట్టేదాకా, నీవు నీవుగా వుండట మంటే విసుగుపుట్టేదాకా, ఇక్కడే ఈ త్రిశంకులోకంలో వుండిపో!

సద్యోమృత : నేను అందాకా ఆగ లేనే మరి !

దేవత : అయితే ముందునీ ముసుగు తీసిపారెయ్ !

సద్యోమృత : ముసుగు పోతున్న దన్న భయమూ, స్వర్గానికి పోవాలన్న ఆశా-రెండూసమానంగానేవున్నాయి. ...పోనీ ! ఎంత భయంగా వున్నా సరే, ఈ ముసుగు తీసిపారేస్తాను.

[ముసుకు తీసి అవతల పారేస్తుంది. ఇప్పుడు సద్యోమృత అజాతాత్మ లాగా నిరాడంబరంగా వుంటుంది.]

ఎంత తేలిగ్గా వుంది ! సంతోష మంటే ఏమిటో ఇప్పుడు తెలుస్తున్నది. ఎన్నాళ్ళకు మళ్ళీ ఇల్లు చేరాను. సముద్ర ఫేనముల వలే, విశ్వమూ నేనూ, ఒకే సంగీతంగా ప్రవహిస్తు న్నాము... ఇంక పైశిఖరానికి పోదాం పద !

దేవత : (అజాతాత్మవంక తిరిగి) నీవో చెల్లీ ..మరి నేను వెళ్ళి వస్తాను.

[దేవత, సద్యోమృత కుడి దిక్కుగా నిష్క్రమిస్తారు. వారు చూపుమేర దాటి పోయేవరకూ వేచివుండి, అజాతాత్మ ప్రక్కకు తిరుగుతుంది. ఆమె చూపు మేలిముసుగు మీద పడుతుంది.]

అజాతాత్మ : నా మార్గం చాలా దుర్గమమైంది. నా నిరాడంబరత్వాన్ని చూసి, ఆమె కూడా నవ్వింది. లోక మంతా నన్ను ఊడిగానికీ వేళాకోళానికీ ఉపయోగించు కొంటుందని చెప్పింది... నిజమేనేమో?...ఆమె మేలిముసుగు నేను తీసుకుంటే ఏం?...అప్పుడు నేను తక్కినవాళ్ళకంటె బలవంతురాలి నవు తాను; నిశితమైన బుద్ధీ, అత్యధికమైన శక్తీ ఏర్పడుతాయి. సరే...ఆ ముసుగు వేసుకుంటాను.

[ముసుగు తొడుక్కుంటుంది.]

ఉచ్ఛిష్టాలతో తృప్తిపడే వాళ్లను పడనీ ! నేను మాత్రం లోకంలోని సుఖాలన్నీ పిండిపారేస్తాను ! లోకానికి లొంగి పోవటంకాదు, లోకాన్నే పరి పాలిస్తాను ! బరువు మోయటం కాదు, లోకంచేత మోయిస్తాను ! నేను నేనని లోకాని కంతటికీ తెలిసి తీరాలి !

[ఎడమ వైపుగా నిష్క్రమిస్తుంది. కుడినుండి దేవత ప్రవేశం.]

దేవత: (నెమ్మదిగా నడుస్తూ) అయ్యో, అజాతాత్మ తప్పుదారి పట్టింది! ఈముసుగు ఇక్కడ లేదే!... (దూరంగా కుడివైపు చూస్తూ) కాని, ఇప్పుడు ఆ వచ్చేది ఎవరు?...పాపం, ఆమెగతి ఏమవుతుందో!... నేను కొంత మందిని చూసాను: ఆలోకం నుంచి తిరిగి వచ్చే టప్పుడు వారిలో ప్రేమ జాజ్వల్యమానంగా వెలుగుతూ వుంటుంది. ఆ ప్రేమకే వారిని తర తరాలుగా లోకం గుర్తుపెట్టుకుంటుంది.

[తెర]

భారత సామ్యవాదము

శ్రీ కె. సంతానం

ప్రస్తుతము భారత దేశము నందలి రాజకీయ నాయకులు, మేధావులు మూడు ప్రధాన విషయములపై ఒకే అభిప్రాయము కలిగియున్నారు. అందు మొదటిది మన ఆర్థికాభివృద్ధి సామ్యవాద మార్గమున నుండవలెనని రెండవది ఈ అభివృద్ధి రాజకీయ ప్రజాస్వామ్యమునకు లోబడినదై యుండవలెనని. మూడవది ఈ భారత సామ్యవాదము భారతీయ చరిత్రకు సాంప్రదాయములకు జాతీయ సంపత్తికి అనుగుణముగా నుండి, తన ప్రత్యేక జాతీయ లక్షణములను కలిగియుండ వలెనన్న అస్పష్టమైన ఊహ. భారత కమ్యూనిస్టులు గూడ - ఇటీవలి వారి అమృతసర్ సమావేశ తీర్మానములలో చెప్పబడినట్లు - ప్రజాస్వామిక పద్ధతులను అంగీకరించినారు.

జాగ్రత్తగా పరిశీలించినచో, ఈ అందరి అంగీకారము పొందుట యనునది వంచనతో కూడినది. ఈ అంగీకారము విరుద్ధ విషయముల యందే బలీయముగానున్నది. ప్రధాన ప్రాతిపదికగా అందరును పెట్టుబడిదారీ తత్వమును తిరస్కరించుచున్నారు. ఇక్కడ పెట్టుబడిదారీ తత్వమనగా ప్రభుత్వముయొక్క కనీస జోక్యముతో, స్వప్రయోజన పరత్వము, లాభకాంక్ష అన్నవి ఆర్థిక సమృద్ధికలిగిన సౌఖ్యవంతమైన సమాజమును నిర్మించగలవని. ప్రజాస్వామిక పద్ధతిని అంగీకరించుట యనగా దాని యర్థము కార్మిక నియంతృత్వ సిద్ధాంతమును త్రోసిపుచ్చుట మాత్రమే. ఇక భారతీయ పద్ధతి సామ్యవాదమనుటలో అర్థము ఆ సామ్యవాదపు ముసుగు క్రింద ఎవరికి ఇష్టమైనది వారు చెప్పుకొనుట.

వివిధ రాజకీయ పక్షములు వర్గములు వాంఛించుచున్న సామ్యవాదముయొక్క లక్షణములను స్పష్టముగా చెప్పుట ఇంకను చాల కష్టము. కాంగ్రెసు సంస్థకు, కేంద్ర ప్రభుత్వమునకు, దాని యధీనమందున్న రాష్ట్ర ప్రభుత్వములకు సంబంధించినంతవరకు, ఈ సామ్యవాద ఉద్యమము 1956 ఏప్రిల్ 30 నాటి పారిశ్రామిక విధాన తీర్మానమందును, పంచవర్ష ప్రణాళికల యందును, వ్యక్తిగత పారిశ్రామిక సంస్థలను అనుమతించుటయందును, విదేశ మారకమును అదుపులో పెట్టుట యందును, లాభములపై ఎక్కువపన్ను వేయుట యందును, కనబడుచున్నది. అసలు విపరీతమేమంటే, సామ్యవాదపక్షము లనబడు వానికే సామ్యవాదము అగమ్యగోచరముగా నున్నది. శ్రీ జయప్రకాశ నారాయణ నాయకత్వమున నున్న ఒక వర్గము సామ్యవాద మనగా సర్వోదయోద్యమ మనీ, భూదాన ఉద్యమమే ననీ, చెప్పుచున్నది. ఇంకొక వంక మార్క్సు తత్వమును పూర్తిగా అంగీకరించుచునే, కమ్యూనిస్టులను ద్వేషించు తీవ్రవాదు లున్నారు. సిద్ధాంత రీత్యా భారత కమ్యూనిస్టులు మార్క్సు లెనిన్‌ల అనుయాయులు. కాని వారు ఆచరణలో ఎక్కువ భాగము అవకాశ వాదులు. కేరళ యందలి కమ్యూనిస్టు ప్రభుత్వమునకును పెద్ద పెద్ద భారతీయ పెట్టుబడిదారులకును జరిగిన ఒప్పందమే ఇందుకు నిదర్శనము.

సామ్యవాదమును గూర్చి ఏ మాత్రమైన స్పష్టముగా తెలిసికొనవలెనంటే, సామ్యవాదము ఈనాటి సమాజములో ఆర్థిక జీవితమునందలి ఏ ఒక అంశమునకైనను సమన్వయింపదగిన శిలాశాసనము కాదని మొట్టమొదట తెలిసికొనవలయును. కారల్ మార్క్సు నిస్సందేహముగా అట్లే యనుకొనినాడు. కాని ఆనాటి పరిస్థితులలో అది ఉచితమే కావచ్చును. ఆర్థిక విషయములయందు సంపదను ఉత్పత్తి చేయుట, ఉత్పత్తి సాధనముల యాజమాన్యము - ఈ రెండును ముఖ్యములనీ, ఈ ఉత్పత్తిసాధనములు సమాజాధీనములు చేయబడినప్పుడు, 'ప్రతియొక్కడును తన శక్తికొలది పనిచేసి తన యవసరమును బట్టి వినియోగించుకొనుట' యనెడు లక్ష్యమువంక సమాజము క్రమముగా పురోగమించగలదనీ యాతడు తలచెను. అంతస్పష్టముగా కనుపించిన ఆనాటి స్థితిగతులనుండి ప్రపంచము చాలదూరము పోయినది. ఈనాటి

పన్నుల విధానములు, సాంఘిక భద్రత, సమీకరింపబడిన కార్మికశక్తి ఇవి సంపదను విభజింపవలెనను మార్క్సు సిద్ధాంతమును నిరర్థకముగా చేసెనవి. ఇప్పుడు ఆదాయముల యందలి వ్యత్యాసము, సగము పెట్టుబడిదారీ దేశమైన బ్రిటనులోకంటె, పూర్తి పెట్టుబడిదారీ దేశమైన అమెరికాదేశములోకంటె, కమ్యూనిస్టు రష్యాలో అధికముగానుండుట విపరీతము. బ్రిటను, అమెరికా దేశములలో వ్యక్తుల ఆదాయములను సమముగా చేయు ప్రయత్నము, ఇంతకంటె చేయుట అసాధ్యమేమో యన్నంతదాక జరిగినది.

బ్రిటిషు దేశీయ ఆదాయసంస్థ అధికారులు 1955 మార్చి 31 తో అంతమైన సంవత్సరము తాలూకు రిపోర్టునందిచ్చిన ఈ క్రింది అంకెలు పై అంశములను రుజువు చేయగలవు. ఆ సంవత్సరము ఆదాయపుపన్ను వేయదగిన ఆదాయములు బ్రిటను మొత్తములో 2 కోట్ల 2 లక్షలు. అనగా కార్మికులందరును ఏడాదికి 155 పౌనులకంటె ఎక్కువ సంపాదించుచున్నారు. వీరిలో 32 లక్షలమంది 155 నుండి 250 పౌనుల వరకును, ఒకకోటి మంది 250 నుండి 500 పౌనుల వరకును, 60 లక్షల మంది 500 నుండి 1000 పౌనుల వరకును, 60 లక్షల 20 వేలమంది 1000 నుండి 2000 పౌనుల వరకును ఒక లక్ష యిరవై వేలమంది 2000 నుండి 4000 పౌనుల వరకును సంపాదించుచున్నారు. ఇంకా ఆరువేల ఐదువందల పదిమంది మాత్రము 4000 నుండి 6000 పౌనుల వరకు సంపాదించుచున్నారు. 190 మంది మాత్రమే 6000 పౌనులపై ఆదాయముకలవారు. ఇవి పన్నుపోను నికరాదాయములు.

సాధారణముగా అన్ని తరగతులలోను ఆదాయపు స్థాయి యందలి పెంపు, అత్యధిక ఆదాయముల నిష్పత్తిలో కొద్ది ఆధిక్యము తప్ప, అమెరికాలో పరిస్థితికూడ ఇట్టిదే. ఆదాయముల యందలి వ్యత్యాసములను వినిమయమునందు పరిష్కరింప జాలినచో ఉత్పత్తిరంగమున ఈ నాటి సామ్యవాదము యొక్క అవసరమును, ప్రయోజనమును, మార్క్సు చెప్పిన సామ్యవాదముకంటె, భిన్నము లగును. విలాస వస్తువులను, హానికరములైన వస్తువులను ఉత్పత్తి చేయుటయందు జాతి శక్తి వ్యర్థముగాకుండ నివారించవలసిన అవసర మున్నది. అట్టి దండుగలకు ఎక్కువ కాలము తట్టుకోలేని భారత దేశమువంటి వానికి అది మిక్కిలి ముఖ్యము.

పెట్టుబడిదారీ ఉత్పత్తి పద్ధతియందు, ఒక వస్తువు వలని లాభము, దానివలని ప్రజోపయోగము పరస్పర విరుద్ధములుగా నుండును. కొన్ని సమయముల యందు అధికోత్పత్తి, మరి కొన్ని సమయముల యందు స్వల్ప ఉత్పత్తి, పెట్టుబడిదారీ విధానమున అనివార్యములుగా కనిపించును. వీనిని నివారించుట యవసరము. దేశమునందలి వ్యక్తిగత పరిశ్రమలను అదుపులో పెట్టుకొనుట, ప్రభుత్వ పరిశ్రమలతో అనుసంధించి ఉత్పత్తిచేయునట్లు చేయుట - ఈ రెండును పరిశ్రమలను, వ్యాపారమును, బ్యాంకులను, గ్రుడ్డిగా జాతీయము చేయుటకంటె, సామ్యవాద ఆర్థిక విధానము నెలకొల్పుటలో మిక్కిలి సమర్థములని రుజువు కాగలదు.

బ్రిటనులో వలెనే భారతదేశమున కూడ ఆదాయమును బట్టి అత్యధికముగా పన్నులు విధించుట యున్నది కాని యిక్కడి ఉత్పత్తి సాధనములు అంతగా పెంపొందినవి కాక పోవుటచేతను, అంతశక్తివంతములు కాకపోవుట చేతను, అధికాదాయమును అరికట్టినప్పటికి దాని వలన కనీస ఆదాయమునందు తగినంత పెంపుదల కలుగుటగానీ, సాంఘిక భద్రతా విధానము నెలకొనుటగానీ సాధ్యము కాలేదు.

కనుక భారతదేశములో సామ్యవాద పరిణామమునందు ప్రధాన సమస్య అధునాతన పద్ధతులపై ఉత్పత్తిని కొనసాగించుటయు, జాతీయ శక్తిసామర్థ్యములను పెంపొందించుటయు నై యున్నది. వ్యవసాయమున, అందలి కార్మికుల శక్తి సామర్థ్యములందును మన దౌర్బల్య మున్నది. వ్యవసాయ విషయమున భూమిని చిన్న, చిన్న ఖండములుగా చేయు విధానములు అవలంబింప బడినవి. వ్యవసాయక భూమిని సాధ్యమైనంత చిన్న చిన్న రైతువారీ భూములుగా విభజించుట యనెడు ప్రధాన లక్ష్యముతో ఈ పని చేయబడినది. ఇట్టి భూఖండములు లాభసాటివికూడ కావు.

ఈ పద్ధతి సామ్యవాదమునకు ఎంతమార్గమైనదో ఊహించుటకైనను వీలులేదు. ఈ కారణము వలననే మన ప్రధాని, తదితరులు సహకార వ్యవసాయమును అభిమానించుచున్నారు. జమీందారీలను నిషేధించుటతో వ్యవసాయిక భూమి చాలభాగము, సుమారు ముప్పాతికవంతు అప్పుడే చిన్నచిన్న రైత్వారీభూములుగా విభజింపబడినది. ఇంక మిగిలిన పాతికవంతు భూమిని చీల్చనీయకుండ, అందుచట్టబద్ధమైన అధికారముతో శాస్త్రీయ వ్యవసాయము కొనసాగించుట మన సామ్యవాద పరిణామమునకు అవసరమైయున్నది. అవసరమైనచో పెద్దపెద్ద భూఖండములను జాతీయము చేసి, వానిని ప్రభుత్వ వ్యవసాయ క్షేత్రములుగా మార్చవలెను.

ఇతరదేశములతో పోల్చి చూచినప్పుడు మన కార్మికులయొక్క ఉత్పత్తిశక్తి చాల తక్కువ. ఇదియొక లోపము. వ్యక్తిగతముగా చూచినచో భారత కార్మికుడు ప్రపంచమునందలి ఏకార్మికునకు తీసిపోడు. కాని యింకను నిలచియున్న గ్రామీణ నాగరికత కారణముగాను, నిరుద్యోగులును పూర్తి పనిలేని ఉద్యోగులును అత్యధికసంఖ్యలో నుండుట కారణముగాను, మనదేశములో కార్మికునియొక్క ఉత్పత్తిశక్తి అధునాతన కర్మాగారములలో సహితము, తక్కిన దేశములందలి కార్మికుని ఉత్పత్తిశక్తిలో మూడవవంతో, నాల్గవ వంతో అయియున్నది. ఉదాహరణకు - రైలుమార్గములు తీసికొందము. రైలుమార్గము పొడవునుబట్టి, అక్కడి రాకపోకలనుబట్టి మనము అమెరికాతోగాని, సంయుక్త రాజ్యముతోగాని పోల్చి చూచినచో, వారికి ఒకకార్మికుడు కావలసినచోట, మనకు నలుగురు కావలసి వచ్చుచున్నారు. కార్మికుల యొక్క ఉత్పత్తిశక్తి పెంపొందనపుడు మనదేశములోని సామ్యవాదము ఆర్థికముగా సంపన్నము కాజాలదు.

సంపద సామాజికముగా ఉత్పత్తి చేయబడునదే అయి, కొద్దిపాటి వ్యత్యాసముతోనైనను సాధ్యమైనంత ఉన్నత స్థాయిలో అందరకు దానిని అందజేయు నుద్దేశ్యముతో సంపదను పెంచుటయు, విభజించుటయు జరుగవలెనను ప్రాథమిక సిద్ధాంతముపై నాధారపడిన యీ అధునాతన పరిస్థితులలో ముఖ్యముగా ప్రతి సమస్యను వాస్తవిక దృష్టితో పరిశీలించవలసియున్నది. దానికి తగిన పరిష్కారమార్గమును గూడ కనుగొనవలసియున్నది. మన మనస్సులో మసక మసకగా నున్న సమాజచిత్రముయొక్క రూపురేఖలు స్పష్టముగా తీర్చి దిద్దుటకు బహు సంవత్సరములు ఓర్పుతో ఆలోచించుటయు అందుకు తగిన ప్రయోగము లొనరించుటయు అవసరము. ఈలోపుగా మూఢవిశ్వాసములను తొలగించుటయును చాల ముఖ్యము. మనము మానవపరిణామ మందలి ఒకానొక సచేతనదశయందు నివసించుచున్నామన్నమాట ఏ పరిస్థితిలోను మరచిపోగూడదు. మూఢములయిన విశ్వాసములకు మనము ఎంతమాత్రమును చోటివ్వరాదు.

పద్ధతి - ఫలితము

ఆచార్య, శ్రీ శ్రీమన్నారాయణ్

హంగరీ మాజీమంత్రి అయిన ఇమ్రీనాగీ, అతని అనుచరుల మరణ దండన, ప్రపంచ మండలి బహుదేశము లందు తీవ్రమైన అసమ్మతిని, అసంతృప్తిని రేకెత్తించినది. మితవాత ప్రజాస్వామిక తత్వముల కనుగుణము లైన, ఇటీవలి కమ్యూనిస్టు దేశముల పోకడలు చూడగా, వారి విధానముల యందును, ఎత్తుగడలయందును ఏదో పెద్దమార్పు రాగలదని ప్రపంచములో కొంత ఆశాభావము కలిగినది.

కాని, ఇమ్రీనాగీ విచారణ, తీర్పు, ఉరితీతలను గూర్చి హఠాత్తుగా వచ్చిన వార్త ప్రపంచ మంతటా లక్షలాది ప్రజల అంతరాత్మలను క్షోభింపజేసినది. భీతావహం కలిగించాలనే ఉద్దేశ్యంతో వెనుకటి దౌర్జన్య ద్వేషభీభత్స పద్ధతులు మళ్ళీ ప్రవేశ పెట్టబడినవేమో అనిపిస్తున్నది. ఈ సందర్భంలో ఏ ప్రత్యేక దేశాన్నిగానీ, ప్రజలనుగానీ విమర్శించటం మా ఉద్దేశ్యంకాదు. ఈ భయంకర సంఘటనకు సంబంధించి, కొన్ని ప్రధాన సూత్రాలను వెలిబుచ్చవలెననే మా కోరిక.

వస్తుతః ఆయా వ్యక్తుల మధ్య జాతులమధ్య ప్రధాన విషయాలలో అభిప్రాయభేదా లుండటం సహజం. కాని ఈ పరస్పర విభేదాలను పరిష్కరించుకోటానికి, పరస్పర విద్వేషము, సంఘర్షణ, సమీకృతమైన దౌర్జన్యము ఉండలదాని దీని అర్థం కాదు - కాగూడదు. వివిధ రాజకీయ ఆర్థిక విధానాల ననుసరించే వివిధ జాతులమధ్య నడుచుకోవలసిన ప్రవర్తనను గురించి 'పంచశీల' సిద్ధాంతం ఐదు సూత్రాలు చెప్పింది. అదేవిధంగా, వివిధ దృక్పథాలు అభిప్రాయాలుగల వ్యక్తులమధ్య కూడా పరస్పర గౌరవం, సహకారమూ, ఓర్పు ఉండవలసిన అవసరం ఉన్నది.

అన్యోన్య విభేదాలు, సంఘర్షణ వల్లా, విద్వేషప్రచారంవల్లా, ఎప్పటికీ తీరటంగానీ, పరిష్కరింపబడటంగానీ జరగదని ఈనాడు సర్వత్రా అంగీకరింపబడింది. స్నేహపూర్వక చర్చల వల్లా, ఒకరి నొకరు అర్థం చేసుకొనటం వల్లా, సహకార దృష్టితో పనిచేయటంవల్లా మాత్రమే ఈ అభిప్రాయ భేదాలు తొలగిపోతాయి. అందువల్లనే గాంధీ మహాత్ముడు ఉత్తమ ఫలాన్ని పొందవలెనంటే, మన విధానం విశుద్ధంగా వుండవలెనని నొక్కి వక్కాణించాడు. "మనము ఒకపనిచేయు విధానమును విత్తనమునకును, ఆ పనియొక్క ఫలితమును వృక్షమునకును పోల్చ వచ్చుననియు, విత్తునకు చెట్టునకుగల సంబంధమేవిధానమునకుఫలితమునకును గలదనియు గాంధీ మహాత్ముడు చెప్పినాడు. మన విధానముల యందలి విశుద్ధత ఎంతయుండునో, ఫలసాధన పట్ల మనపురోగమనమంతగానేయుండునని ఆయన చెప్పినాడు. సక్రమ విధా

నముల ద్వారా సత్ఫలితము పొందుట చాలా ఆలస్యమైన పద్ధతి అని అనుకొనుట తప్పు. ఈ మార్గము సుదీర్ఘమైనదిగా కనుపించవచ్చును. కాని ఇదే దగ్గర దారియని నా విశ్వాసము" అని గాంధీజీ చెప్పెను.

ఉత్తమ ప్రయోజనములను సాధించుటకు ఉత్తమ మార్గముల ననుసరించవలెనన్న ఈ సిద్ధాంతమునే ఆల్ డస్ హాక్స్లే, 'మార్గములు, మృగ్యములు' అన్న తన ప్రసిద్ధ గ్రంథమునందు నొక్కి చెప్పినాడు. కమ్యూనిస్టు ఆశయములను సాధించుటకు బలమును, దౌర్జన్యమును వినియోగించుట గూర్చి యిట్టి అభిప్రాయములను కలిగియున్నందుకే ఇమ్రినాగీ చంపబడుట వింతగానున్నది.

''సామ్యవాద వ్యవస్థా నిర్మాణము నందలి యభివృద్ధి పెద్ద ఎత్తున బల ప్రయోగము చేయుటచే సాధ్యము గాదు. బలప్రయోగము తగ్గించి, అభిప్రాయ భేదములను తొలగించుకొనుటకు సక్రమ పద్ధతుల నవలంబించుట ద్వారాను, సాధ్యమైనంత విస్తృత ప్రాతి పదికపై కష్టజీవులతో కలసి మెలసి పనిచేయుటలో ప్రజాస్వామిక పద్ధతుల ననుసరించుట ద్వారాను, సాంఘికార్థిక రంగము లందలి పరస్పర వైరుధ్యములను తొలగించుకోవచ్చును'' అని హంగరీ మాజీప్రధాని 'కమ్యూనిజము'ను గూర్చి చెప్పియున్నాడు.

కాలమునుబట్టి మార్క్సు సిద్ధాంతము కూడ తప్పక మారవలెననియును, సత్వరము పరిణామము చెందుచున్న ఆర్థిక, సాంఘిక, రాజకీయ సాంస్కృతిక పరిస్థితులకు అనుగుణముగా నడవవలసి యున్నదనియును ఇమ్రినాగీ చెప్పెను. ఇప్పటి కల్లోలమున కంతటికి ఇదే మూలము. ఈ అధునాతన ప్రపంచములో భారత కమ్యూనిస్టులే బహుశః మిక్కిలి అభివృద్ధి నిరోధకులని ప్రధాని నెహ్రూ తరచుగా పేర్కొనియున్నాడు.

కొన్ని దశాబ్దములకు పూర్వము పనికిరాదగిన, ఇప్పటి పరిస్థితులలో పూర్తిగా కాలదోషము పట్టిన గుడ్డి నమ్మకాలను, పురాతన నినాదాలను అంటి పెట్టుకొని ఉండవలెనని వారి ప్రయత్నము. మారుచున్న కాలముతోపాటు తమ ఎత్తుగడలు పద్ధతులు మార్చుకో వలెననీ, ముడుచుకొన్న మనస్సులతో మార్క్సును అనుసరించరాదనీ కమ్యూనిస్టు మిత్రులకు ఆచార్య వినోబాభావే కూడ విజ్ఞప్తి చేసి యున్నాడు. అసలు మార్క్సు మార్క్సిస్టు కాడని వినోబాజీ చెప్పినాడు. ఈనాటి అణుయుగములో, అంతరిక్ష యుగములో, క్రొత్తగా ఏర్పడుచున్న తీరు తెన్నులను బట్టి, మార్క్సు సిద్ధాంతములను మార్చుకొని పునరుద్ధరించుకొనుట కమ్యూనిష్టులకు అవశ్య కర్తవ్యము.

ఆధునిక ప్రపంచము శాంతియుతమైన అహింసా పద్ధతుల ద్వారా పరస్పర సహాయ, సహకార, సహనములనెడి మూలసూత్రములపై క్రమక్రమముగా ఆధారపడుచున్నదనుట స్పష్టము.

విద్వేషము, సంఘర్షణ, యుద్ధము వీటిని ప్రోత్సహించు శక్తులు శాంతి సౌభ్రాతృత్వ మానవత్వ శక్తులకు నానాటికి లోబడి పోవుచున్నవి. గత రెండు యుద్ధముల అనుభవము, ఇప్పుడు జరుగుచున్న ప్రచ్ఛన్న యుద్ధపు అనుభవము చూడగా, ఆయుధములను కుప్పలు తెప్పలుగా తయారుచేసి భయమును, అవిశ్వాసమును కల్గించుట ద్వారా పరస్పర విభేదములను పరిష్కరించుకొను ప్రయత్న మేదియు సఫలము కాజాలదని స్పష్టముగా తెలియుచున్నది.

మానవ వ్యక్తిత్వముపై గౌరవము కలిగి, బలాత్కారముచే గాక, నచ్చ చెప్పుటచే అన్ని సమస్యలను పరిష్కరించు నిశ్చయము కలిగిన ఉదార హృదయములను విశాల మనస్సులను అలవరచుకొనుట వల్ల మాత్రమే శాశ్వత శాంతి సౌఖ్య సమృద్ధులు కలుగగలవు. మనిషిని మనిషి ఆర్థికముగా దోచుకొనుటను తొలగించుట కొరకు మార్గములు కన్గొన ప్రయత్నించిన ఉత్తమ భావుకుడు, తత్వవేత్త కారల్‌మార్క్స్. కాని ఈ గత దశాబ్దులలో ఆర్థిక వ్యవస్థ పొందిన పరిణామములను ఆయన ఊహించి యుండజాలడు. ప్రపంచ మందలి వివిధ దేశములలో ప్రజాస్వామిక సంప్రదాయ మభివృద్ధి పొందుటను కూడా ఆయన ఊహించియుండజాలడు. అతని గతి తార్కిక భౌతికవాద సిద్ధాంతము ఆనాటి ఫ్రెంచి, జర్మన్ తత్వశాస్త్రములపై ఆధారపడినది. ఆయన యీ ఆధునిక కాలములో తన సిద్ధాంతమును వ్రాసి యుండినట్లయితే, శాంతియుత, ప్రజాస్వామిక పద్ధతుల ద్వారా, ఆర్థిక సాంఘిక విప్లవములను తెచ్చుటకుగల అవకాశములను తప్పక గుర్తించి యుండెడివాడు.

గాంధీ మహాత్ముడు సమన్వయించిన సత్యాగ్రహ సిద్ధాంతము అనంతములైన నూతన మార్గముల జూపినది. ఇవి జాగ్రత్తగా అధ్యయనము చేయదగినవి, పరిశోధింప దగినవి. ఆచార్య వినోబా తెచ్చిన భూదాన, గ్రామదాన ఉద్యమములు దౌర్జన్య విప్లవమునకంటె శాంతియుత విప్లవమే అత్యంత శక్తి వంతమైనదని ప్రపంచమునకు ఋజువు చేసినవి.

కనుక ఈనాటి అనుభము దృష్ట్యా, శాస్త్రీయ భావన దృష్ట్యా, మార్క్సిజము యొక్క, కమ్యూనిజముయొక్క ప్రధాన సూత్రములు పూర్తిగా మార్పుచెందుట తప్పనిసరి. మూర్ఖ సనాతన పద్ధతిలో పాతసిద్ధాంతములను పట్టుకొని వ్రేలాడుట తెలివి తక్కువే కాక ఆత్మహత్యాకరము కూడ. మార్క్స్ సిద్ధాంతములను పునరాలోచించు కొరకు ఇమ్రీనాగీ వెలిబుచ్చిన భావములు అతనిని ఉరితీసినంత మాత్రమున, అతనిని భౌతికముగా చంపినంత మాత్రమున, అణగారిపోవు. హృదయము విప్పి, కమ్యూనిజమునందు నిహితములైయున్న వైరుధ్యములను ధైర్యముతో చర్చించుకొని, క్రొత్త

మార్గములను కార్యక్రమములను రూపొందించుకొనుట సరియైన పద్ధతి.

భారతదేశముయొక్క రాజకీయ జీవితమునకు ప్రజాజీవితమునకు సంబంధించినంత వరకు, భారతదేశమునందలి ప్రజాజీవితమును నిర్ణయించునటువంటి కొన్ని ప్రధాన సూత్రములను అత్యవసరంగా రూపొందించవలసి యున్నది. కనుక వివిధ రాజకీయ పక్షములు స్నేహభావముతో చేయు చర్చలకు మేము సుస్వాగత మిచ్చుచున్నాము. భారతదేశము ఎల్లప్పుడు అహింస, శాంతి, సహకారములను శిరసావహించి యున్నది. ఒక పనిని సాధించునప్పుడు దానికై అనుసరించు విధానములు పద్ధతులు స్వచ్ఛముగానుండవలసిన అగత్యమును భారతదేశము వేనోళ్ల నుగ్గడించినది.

భారత దేశమునందలి రాజకీయ పక్షములన్నియు తమ లక్ష్య సాధనకై పరిశుద్ధమైన శాంతియుత పద్ధతుల నవలంబింప వలెనని నిశ్చయించు కొనకుండుటకు కారణము కానరాదు. మన రాజకీయ కార్యక్రమములను నిర్వర్తించుటలో దౌర్జన్య మెప్పుడును వాడకూడదని మన మందరము ఏల తీర్మానించుకొనరాదు ? ఏ రాజకీయ పక్షము యొక్క అనుచరులైనను ఈ మూల సూత్రములను పాటించక, ఎప్పుడైనను దౌర్జన్య పద్ధతులకు దిగినప్పుడు, తమ అనుచరులను బహిరంగముగా విమర్శించుటయు వారిపై అవసరమైన క్రమశిక్షణ చర్య తీసుకొనుటయు ఆ పక్షముయొక్క బాధ్యతయై యుండును. దేశము నందలి చట్ట సమ్మతములైన రాజకీయోద్యమములను ఎదుర్కొనవలసి నప్పుడు, దౌర్జన్యము నుపయోగింపరాదని అధికారములో నున్న పక్షముకూడ నిశ్చయించుకొనవలయును. అత్యంత క్లిష్ట పరిస్థితుల నెదుర్కొనవలసి నప్పుడు ఏ ప్రత్యేక సందర్భమందైనను కాల్పులు జరుపవలసి వచ్చినచో, అట్టి వానిపై వెనువెంటనే మామూలుగా న్యాయ విచారణ జరిగి తీరవలెను.

అధికారపక్షము ప్రతిపక్షములు కూడ కలసి యిట్టి మంచి సంప్రదాయములను నెలకొల్పినచో, అవి అభ్యుదయ భారత ప్రజాస్వామికమునకు గట్టి పునాదులు కాగలవు. గాంధీజీ ఆశయములను, అతని కార్యవిధానములను గూర్చి తక్కిన దేశముల వారికి చెప్పుటకు ముందు, మన దేశమునందలి ప్రజా జీవితమును రూపొందించుటయందు జాతిపితయగు గాంధీజీ ఆశయములను మన రాజకీయ పక్షములవారు అనుసరింప బూనుట వాంఛనీయము.

సంస్కృతం - భారతీయ భాషలు

శ్రీ కాకాసాహెబ్ కలేల్కర్

భారతీయ భాషలన్నింటికీ మధ్య సాన్నిహిత్యాన్ని పెంచుతున్న సంస్కృత భాషకు జోహార్లు అర్పించ డానికి ఈ అవకాశం నాకు లభించి నందుకు సంతోషిస్తున్నాను. నిజానికి భారతీయ భాషలకేగాక అనేక యితర భాషలకు కూడా సంస్కృతంతో సన్నిహిత సంబంధం ఉన్నది.

ప్రపంచ భాషల చరిత్రను బాగా తెలిసిన వాడనని నేను చెప్పుకోడం లేదు. అయితే ఒక్క విషయం మాత్రం గట్టిగా చెప్పగలను. సంస్కృతభాష తన అభిమానుల వద్దనుంచి చూరగొన్న ప్రేమాదరాలు, శ్రద్ధాభక్తులు ప్రపంచంలోని ఏ యితర భాషకు లభించలేదు. ఈనాడు కూడా సంస్కృత భాషాధ్యయనం ప్రపంచ మంతటా కని పిస్తున్నది. సంస్కృతం యొక్క ప్రాముఖ్యాన్ని, ముఖ్యంగా సంస్కృత వ్యాకరణం యొక్క గొప్పతనాన్ని ప్రపంచంలోని భాషావేత్త లందరూ గుర్తించారు. విజ్ఞానానికి సంబంధించిన గ్రంథాలన్నీ సంస్కృత భాషలోనే వున్నందున మానసిక శాస్త్రవేత్తలకు, తత్వశాస్త్రజ్ఞులకు సైతం సంస్కృతంపై మోజు పెరిగింది.

దేవభాష

సంస్కృతాన్ని దేవభాష అనడం కద్దు. ఆర్యులు ప్రాకృత మాండలిక భాషలను సంలీనంచేసి ఇంపైన భాషను రూపొందించడానికి చేసిన కృషి ఫలితంగా సంస్కృతం ఉద్భవించింది. సంస్కృతం అన్న మాటలోనే అది మంచిభాష అన్న అర్థం వుంది.

ప్రాచీన భారత దేశంలోని అన్ని భాషలు, మాండలికభాషలు సంస్కృత భాషాభివృద్ధికి విశేషంగా తోడ్పడ్డాయి. సంస్కృతం సజీవభాష. సంస్కృత వ్యాకరణం శబ్దశాస్త్రం, ఆర్యుల మహత్తర మేధాశక్తికి తార్కాణాలు. భారత దేశంలోని వివిధ జాతుల చరిత్ర సంస్కృత భాషా గ్రంథాలలో గుప్త పరచబడింది.

వ్యాకరణం, శబ్దశాస్త్రం, భాషా శాస్త్రం, మొదలైనవన్నీ సంస్కృత భాష మూలకంగా అభివృద్ధిచెందాయి. సంస్కృతాన్ని అభ్యసించిన తర్వాతనే ప్రపంచ సాహిత్యవేత్తలు భాషాశాస్త్రా లను సక్రమంగా అర్థం చేసుకోగలిగారు. సంస్కృతం గ్రీకు, లాటిన్ భాషలమధ్య సన్నిహిత సంబంధ మున్నదని గత శతాబ్దంలో కనుగొనబడ్డ కొత్తవిషయం. యూరప్, ఆగ్నేయాసియా దేశాల భాషలన్నింటిని గురించి పరిశీలనలు జరుగున్నాయి. ఉత్తర యురేషియా భాషలకు సంస్కృతానికి కొన్ని సామ్యాము లున్నట్లు తెలుస్తున్నది.

మంగోల్ భాషా కుటుంబం మినహాగా మిగతా యురేషియన్ భాష లన్నింటికీ సంస్కృతం మాతృభాష అని చెప్పవచ్చును. భారత దేశంలోని

చిన్న పెద్ద భాషలన్నింటిసీ కలుపు తున్నది సంస్కృతమే. బెంగాలీ, అస్సామీ, ఒరియా, నేపాలీ, మరాఠీ, గుజరాతీ, రాజస్థానీ, సింధీ, పంజాబీ, కాశ్మీరీ, హిందీ - ఉత్తర భారత దేశం లోని భాషలన్నీ సంస్కృతం నుంచి ఉద్భవించినవే.

దక్షిణ భారతంలోని ద్రావిడ భాషలపై కూడ సంస్కృతంయొక్క ప్రభావం ఎక్కువగా కన్పిస్తుంది. ఈ ద్రావిడ భాషలు కూడ సంస్కృత భాషా కుటుంబానికి చెందినవే అని ఎవరైన రుజువు పరిస్తే మనం ఆశ్చర్య పడ నవసరం లేదు.

ద్రావిడ భాషలలో, మలయాళంలో సంస్కృత పదాలు అత్యధికం. సంస్కృత పదాలు, ద్రావిడ పదాలు చక్కగా కలుస్తాయి. ఆ మిశ్రమ శైలి ముత్యాలహారంవలె ధగధగా మెరుస్తూ ఉంటుంది. దానినే మణిప్రవాళ శైలి అంటారు.

ఆరబిక్ పర్షియన్ లిపిగల ఉర్దూ భాషలో కూడ సంస్కృత జనితమైన పదాలు అనేకం వున్నాయి. ఉర్దూ భాషలోని క్రియా పదాలన్నింటికీ మూలం సంస్కృతమే. పర్షియన్ భాష సంస్కృతానికి తోబుట్టువు లాంటిది.

దేశమంతటికీ ఒకే భాషను రూపొం దించి జాతి సమైక్యతను, సుస్థిరతను సాధించాలని మనం అంటున్నాము. ఇందుకు ప్రయత్నాలు, తీవ్రంగాను, చురుకుగాను కొనసాగాలి. సంస్కృత భాషా ప్రభావంతో ఈ విషయంలో ఎంతో యిదివరకే సాధించబడినందున మన శ్రమ చాలావరకు తగ్గిపోయింది.

భారత వర్షంలోని మహాత్ములు, కవులు, సంస్కృత సాహిత్యాన్ని బాగా మథించారు. పురాణాలు, నీతి కథలు, నాటకాలు, తత్త్వశాస్త్ర గ్రంథాలు మొదలైనవన్నీ ప్రజా సామాన్యానికి అర్థం కావడం కోసం ప్రాంతీయ భాషలలో తర్జుమా చేయ బడ్డాయి. వాటి మూల గ్రంథాలు సంస్కృతంలోనే వున్నాయి.

ముస్లింల పరిపాలనా కాలంలో భారతీయ సంస్కృతిపై పర్షియన్ భాష యొక్క ప్రభావాన్ని విస్మరించడానికి వీలులేదు. అదే విధంగా బ్రిటిషు పరి పాలన కాలంలో మన సంస్కృతిపై ఆంగ్లభాషయొక్క ప్రభావాన్ని కూడ గుర్తించక తప్పదు.

పర్షియను, ఆరబిక్ భాషలలోగల నైతిక పదాలను, పరిపాలనా విషయక పదాలను సంస్కృత పద్యాల రూపంలో ఒక సంస్కృత పండితుడు అనువదిం చాడు. ఆ గ్రంథంపేరు రాజ్య వ్యవ హార కోశం. ఛత్రపతి శివాజీ దానిని బాగా ప్రశంసించారు. ఆధునిక గణిత శాస్త్రం కూడ ఇటీవల సంస్కృతంలో రచించబడింది. ప్రతిదీ సంస్కృతంలోకి మార్చి దానికి అమరత్వాన్ని చేకూర్చాలన్న వాంఛ ఎక్కువగా ఉన్నది. మహాత్మాగాంధీ జీవితం, ఆయన బోధనలు, ఆయన అస్తమయ గాథ స్వచ్ఛమైన సంస్కృతంలో రచించబడ్డాయన్న సంగతి చాలమందికి

తెలియకపోవచ్చును. సంస్కృతం వాడుకభాష కాకపోయినా కొందరన్నట్లు మృతభాష మాత్రం కాదు.

యూరప్‌లో మత, సాంస్కృతిక రంగాలను సమైక్యం చేసినట్లే సంస్కృతం భారత ప్రజల మత జీవితాల్ని సమైక్యం చేసింది. సనాతన ధర్మ సూత్రాలే గాక బౌద్ధుల, జైనుల యొక్క మత గ్రంథాలు కూడ సంస్కృతంలోనే ఉన్నాయి. శైవ వైష్ణవ సిద్ధాంతాలు కూడ సంస్కృత భాషలోనే ఉన్నాయి. మొగలాయీ రాజుల కాలంలో పర్షియను పండితులు సంస్కృత గ్రంథాలను పర్షియను భాషలోకి అనువదించారు. ఈ నాడు రష్యన్లు మహాభారతాన్ని రష్యను భాషలోకి అనువదిస్తున్నారు. ఇరాన్, టర్కీ ప్రభుత్వాల కోర్కెపై భారత దేశం ఆ దేశాలకు సంస్కృత పండితులను పంపింది. సంస్కృత భాషలోగల భారతీయ మనస్తత్వ శాస్త్రం, వేదాంత శాస్త్ర గ్రంథాలు ఈ నాడు పాశ్చాత్యులను ఆకర్షిస్తున్నాయి. విగ్రహాలు, దేవాలయాలు, నగర నిర్మాణం, సంగీతం, నాటకాలు, నృత్యం, చిత్రలేఖనం మొదలైన వాటిని మూల సంస్కృత గ్రంధాల ఆధారంతో పరిస్తున్నారు. సంస్కృతభాష పరిపూర్ణతను సాధించిన దనుకోవడంవల్ల అది అభివృద్ధి చెందడంలేదు.

దానిని ఒకచోట భద్రపరిచి పూజ చేస్తూ కూర్చుంటే సరిపోదు. అది ప్రజా బాహుళ్యంలోకి చొచ్చుకు పోయేట్లు చేయాలి. అది అభివృద్ధి చెందడానికి ఎన్నో అవకాశాలున్నాయి.

ప్రపంచంలోని వివిధ జాతుల మధ్య సమైక్యాన్ని సామరస్యాన్ని సహకారాన్ని సాధించడానికి సంస్కృతం విశేషంగా తోడ్పడుతుంది. సంస్కృతానికి ప్రపంచంలో సముచితమైన స్థానం లభించగలదని విశ్వసిస్తున్నాను.

మాసఫలములు

(జులై 1958)

శ్రీ 'బుధ'

(ఏ సంవత్సరములో పుట్టినను, పుట్టిన తేది గల రాశిని బట్టి ఫలము తెలిసికొనునది.)

గ్రహస్థితి : కర్కాటక సింహములలో రవి. మేష వృషభములలో కుజుడు. కర్కాటక సింహకన్యలలో బుధుడు. మిధున కర్కాటకము లలో శుక్రుడు. తులలో గురు రాహువులు. మేష కేతువు ధనుస్సులో శని. సింహమందు యురేనస్. వృశ్చికమందు నెప్ట్యూన్.

చరరాసులందు పరస్పర, కేంద్ర స్థితిని పొందిన రవి, గురు, కుజులవలన ప్రభుత్వ పరిపాలనలో అంతఃకలహము లెక్కువగును. ప్రభువులు శత్రుభీతి కలవారై యుందురు. అచ్చటచ్చట ప్రచ్ఛన్న వైరములుండును. రవి శనుల షష్టాష్టక స్థితివలన, సాంఘిక రాజకీయ ములలో పోరాటము లెక్కువ. శని వక్రస్థితి వలన, ఆహార పదార్థముల ధర లధికమై, కఱవు కాటకము లేర్పడును. వాయుతత్వ రాసులలో గురు శుక్రుల కోణస్థితివలన సాహిత్య - విజ్ఞాన కళలు ప్రభుత్వాదరణతో పురోగమించును. జులై 1 నుండి 16 వరకు సామాన్య వర్షయోగ ముచే కర్షకులకు కొంతవఱకు సంతృప్తి.

మేషము

మార్చి 21 నుండి, ఏప్రియల్ 20 వరకు

మీ ఆత్మకారకోదయరాశికి, కేంద్రస్థితి పొందిన, కుజ, రవి, గురులవలన, జీవితములో నూతన చైతన్యము. గొప్ప ఆశలతో మీ ఆశయ ముల నెరవేర్చుకొనుటకు సర్వవిధముల ప్రయత్నింతురు. కాని తలవని తలంపుగా యత్న కార్యములలో ఆటంకములు. సాహిత్య, కళా, విజ్ఞాన మార్గములలో కృషిసల్పువారికి మాత్ర మిట్టి ఆటంకములు కలుగవు. అధైర్యముతో అసంతృప్తితో ప్రయత్నములు విరమించవద్దు. ఈ నెల 22 తేదినుండి గ్రహస్థితి మిగుల అనుకూలము. స్వయంకృషి కన్ననూ, మిత్రులవలననే యత్నకార్యసిద్ధి. ఉద్యోగాధికారములలో ఆధిక్యత. గౌరవము. వ్యాపారరీతిగ ఆర్థిక లాభము. సాంఘిక కుటుంబవిషయములు సుఖ ప్రదములు.

వృషభము

ఏప్రియల్ 21—మే 22

అష్టమ శని. పైగా వక్రి. ద్వాదశ జన్మ రాసులలో అంగారక స్థితి. కావున ఈ రాశి వారికి, ఈ మాసమంతయు పలు మార్గములలో పైబడు కష్టముల నెదుర్కొనుట యందే కాలమంతయు గడుపవలసియున్నది. షష్టాష్టమ స్థితి కల్గి, కర్మస్థానమును వీక్షించు గురు - శనులచే మాన, ప్రాణములకు హాని వృత్తివ్యాపారములకు భంగము. సాంఘిక, రాజకీయ, వ్యావహారిక రంగములలో ప్రబల శత్రుత్వము. విక్రమ స్థానములో 23 తేది వరకు రవి యుండుటచే, శత్రువులేమియు చేయజాలరు. 23 తేది అనంతరం ఆకస్మిక ప్రమాదములు. శరీర అనారోగ్యము. అన్యదేశవాసము. శత్రువులకు మంచి అవకాశము. మిత్రులే శత్రువు లగుదురు. లౌకిక వ్యవహారములలో- సాహిత్య రంగములో ఏజెన్సీ, కంట్రాక్టు పనులలోని వారికి ఆర్థిక లాభము. -

మిధున రాశి

మే 23 - జూన్ 21

ఆత్మకారకోదయ రాశియందు శుక్రుడుండి, బృహస్పతి వీక్షణ కలిగియుంటచే - విశాల హృదయము, సానుభూతి, ఇతరులకు సహాయ పడుట, ఇతరులచే ఉపకారము, ఒకానొక వ్యక్తికి బదులుగా పనిచేయుట, ఆచార్యకత్వము, సారస్వతమందు తర్కము. 21 వరకు లాభమున అంగారకస్థితి వలన, మిత్రుల వలననూ వ్యావహారిక - వ్యాపార రంగములలో ఆదాయము. 21 అనంతరం అంగారక వ్యయస్థితి వలన ఆర్థిక పరిస్థితులలో ఇబ్బంది. సప్తమరాశియందు శని వక్రత్వముచే వ్యాపార

రంగములో యత్న కార్యములందాలస్యము, సహకరించువారితో పేచీ. శని శుక్రుల సమసప్తక స్థితివలన సామాజిక - గృహపరిస్థితుల్లో మనోవ్యథ.

కర్కాటకము

జూన్ 22 — జూలై 22

కేంద్ర స్థితరవి- కుజ- గురులవలన వృత్తి ఉద్యమములలో ఆధిక్యత, గౌరవము. హక్కు- అధికారమును గూర్చిన పట్టుదలలు జన్మరవికి కుజదృష్టిచే కుటుంబ విషయములందు బాధ్యత. కళత్ర అనారోగ్యము, స్థాన చలనము వ్యవహార, వ్యాపార రంగములలో చిక్కులు. లగ్న వ్యయముల పొందిన శుక్రునివలన- సామాజిక, ఆర్థిక పరిస్థితుల్లో తృప్తి కవులకు- చరిత్రకారులకు, నర్సులకు, హోటల్ యజమానులకు, మంచి ఆదాయము 21వ తేదీ అనంతరము లాభకర ప్రయాణము, వ్యాపారలాభము, సంతాన సుఖము. స్థిరవసతులకు నూతన వస్తు వాహనములకు ధన వ్యయము.

సింహము

జూలై 23 — ఆగస్టు 22

కుజ శుక్ర బుధులు, మంచివారైననూ, రవి గురు శనులు మంచివారు కారు. రాశ్యధిపతికి వ్యయ స్థితి. కావున ఉద్యమములలో క్లిష్టపరిస్థితి. ఉద్యోగస్థులు పై అధికారుల కోప తాపములకు గురి యగుదురు. వ్యాపారమాంద్యము. బుధుడు సుఖుడగుట కృత్యములను సరిదిద్దుకోగలరు. ప్రమాదము తప్పును. కుటుంబ సుఖము తక్కువ. రహస్యశత్రుత్వము వ్యవహార చిక్కులు. 23 పిదప రాశ్యధిపతి రవి, స్వక్షేత్ర గతుడగుటచే యత్న కార్యసిద్ధి. ఆర్థికలాభము సంఘగౌరవము.

కన్య

ఆగస్టు 23—సెప్టెం. 22

గ్రహస్థితి మిగుల అనుకూలము- జీవితమున నూతన వికాసము. కార్యసిద్ధి, కావ్య కళా రూపక ప్రతిభ. సాహిత్యకులకు, చిత్రకారులకు మంచికాలము. 23 వరకు ఏకాదశమున రవి స్థితిచే వృత్తి ఉద్యమములలో అనుకూల్యము. వ్యాపార లాభము. సామాజిక గౌరవము. ప్రయోజనకర ప్రయాణములు. 23 అనంతరం నూతన ప్రయత్నములు లేవు. శరీర అనారోగ్యం. కుటుంబ అశాంతి మిత్రులు, శత్రులు గను- మంచి చెడుగనూ మారే అవకాశము

తుల

సెప్టెంబరు 23 — అక్టోబరు 22

దశమైకాదశ స్థితి రవి వలన యత్న కార్య సిద్ధి, ఉద్యోగస్థులకు పైవారిచే మేలు - సాహిత్య వైజ్ఞానికులకు పూజ పూర్తి, సన్మానము చిత్రకారులకు మంచికాలము. వ్యాపారస్థులకు 10 నుండి 20 వరకు గ్రహస్థితి అనుకూలము. తెగింపువలన ధనలాభము. శుక్ర భాగ్యస్థితిచే నూతన వస్త్రాలంకార ప్రాప్తి. సంతతి, వారి పురోభివృద్ధిని గూర్చి ఆందోళన. కుటుంబ సుఖము తక్కువ 21 అనంతరం మీకు, లేక కళత్రమునకు స్వల్ప అనారోగ్యత. భాగస్థులతో అభిప్రాయ భేదములు 23 అనంతరం ప్రయాణము తగదు.

వృశ్చికము

అక్టో. 23 — నవంబరు 21

వ్యయస్థానమందు గురు రాహు చండాల యోగము. మేధశ్శక్తితగ్గుట. పిరికితనము. ఆత్మ విశ్వాసము లేకపోవుట. రాశి నాథుడు స్వక్షేత్ర గతుడై లగ్నమును వీక్షించుటవలన, ప్రయోజనకరమగు కొన్ని పనులను చేయగలరు. వ్యావహారికముగా నయము. 22-23 లలో రవి శుక్రులు భాగ్యరాజ్యములలో సంచరింతురు. 23 అనంతరం యత్న కార్యసిద్ధి. ఆదాయము. గొప్పవారిని కలసికొని ప్రతిఫలము పొందుటకు ఆఖరువారము మంచిది. 21 నుండి అంగారక సప్తమస్థితివలన కుటుంబ అసౌఖ్యము కళత్ర అనారోగ్యము

ధనుస్సు

నవం. 22 — డిసెం. 22

జన్మయందు శనివక్రతచే యత్న కార్యము లందాలస్యము. అనేక ఆటంకములు. రావలసిన ద్రవ్యము రాకపోగా, ఉన్నదానిని పోగొట్టుకొనుట. ఈ నెల రవి మంచివాడు కాడు.

అనారోగ్య ధనవ్యయముల కలిగించును. రవి శనుల షష్ఠాష్టక స్థితివలన శత్రుబాధ, వ్యవహార చిక్కులు, అపనిందలు, వ్యాపార మాంద్యము. కమీషన్ స్పెక్యులేషన్‌లలో స్వల్ప లాభము. షష్ఠ లాభాధిపతియైన శుక్రుని సప్తమస్థితివలన-ఋణధన ప్రాప్తి. మిత్రసహాయము 22 అనంతరం ఆకస్మిక ప్రమాదములు.

మకరం

డిసెంబరు 23 జనవరి 20

క్లిష్టపరిస్థితులనుండి తప్పుకొనుటకై నూతన మార్గములలో ప్రయత్నింతురు. యత్నకార్యములు ఆశాజనకములు. శత్రురోగఋణబాధలు, వ్యవహార చిక్కులు, అనారోగ్యము. గౌరవహాని. వ్యాపార పరిస్థితులు అనుకూలించవు. చతుర్థ అంగారక స్థితివలన స్థిర వసతులనుండి ఆదాయము. 22 పిమ్మట, మిత్ర సహాయముతో కార్యసిద్ధి.

కుంభము

జనవరి 21 – ఫిబ్రవరి 19

గ్రహస్థితి అనుకూలము- శని, గురుల శుభ దృష్టివలన - వృత్తి ఉద్యమములలో అభివృద్ధి ఉద్యోగస్థులకు ప్రమోషన్. సాంఘిక గౌరవము. సాహిత్యాది వైజ్ఞానిక కృషి సాఫల్యము. షష్ఠ రవివలన, శత్రు క్షయము. వ్యవహార జయము. పంచమ శుక్రునకు గురుదృష్టివలన-సంతానప్రాప్తి, బంధుమిత్రుల వలన సుఖము. భూమి గృహము ఇత్యాది అభివృద్ధి. నూతన వస్తువాహన ప్రాప్తి. మీ ప్రయత్నములన్నియు 23 తేదీలోగా ముగించుట మంచిది. చివరి వారములో ఆటంకములు, కుటుంబ చిక్కులు. గొప్పవారితో వైరము.

మీనము

ఫిబ్రవరి 20 – మార్చి 20

20 నుండి గ్రహస్థితులన్నియు మిగుల అనుకూలము. క్రిందటిమాసములో సంభవమైన కొన్ని చిక్కులు తొలగిపోవుటయేగాక, జీవితములో నూతన చైతన్యము, వికాసముకలుగును. పలువిధములుగా అదృష్టము కలసి రాగలదు. వృత్తి ఉద్యమములలో అభివృద్ధి. అధికారుల సహాయము. సాంఘిక గౌరవము. ఆఖరువారములో గొప్పలాభము సంతాన సుఖము. నూతన వస్తువాహనప్రాప్తి. శుభఫలితములన్నియు 20 వ తేదీ అనంతరమే జరుగును.

d, Printed & Published by Sri J. Radhakrishna Reddy, Vijayawada-2.
Printed at Sri Ramakrishna Printing Works, Vijayawada-2.